

EX POST EVALUACIJA PROVEDBE
LOKALNE RAZVOJNE STRATEGIJE
LOKALNE AKCIJSKE GRUPE „ZRINSKA
GORA –TUROPOLJE“ 2014. – 2020.

Siječanj 2026.

Izrađivač:

Level Project d.o.o.
Radnička cesta 80
10 000 Zagreb

Sadržaj

1.	Uvod.....	1
2.	Osnovne informacije o LAG-u	2
2.1.	Izvor financiranja i programski okvir	3
2.2.	Članovi LAG-a	4
2.3.	Skupština LAG-a.....	4
2.4.	Predsjednik i zamjenik predsjednika.....	4
2.5.	Upravni odbor	4
2.6.	Nadzorni odbor.....	5
3.	Zadaća, svrha i ciljevi ex-post vrednovanja (evaluacije) LRS LAG-a.....	6
3.1.	Zadaća vrednovanja.....	6
3.2.	Svrha i ciljevi vrednovanje (evaluacije)	7
3.3.	Metodologija vrednovanja.....	8
4.	LRS LAG-a Zrinska gora-Turopolje 2014.-2020.....	9
4.1.	Uloga LAG-a u provedbi LEADER/CLLD pristupa	9
4.2.	Organizacijski i institucionalni okvir provedbe	10
4.3.	Analiza dinamike izrada i izmjene Lokalne razvojne strategije (LRS) LAG-a Zrinska Gora-Turopolje 2024.-2020.....	11
4.4.	Ciljevi, prioritetne mjere i tipovi operacija iz LRS LAG-a Zrinska Gora-Turopolje	14
5.	Analiza podataka	21
5.1.	Provedeni natječaji na LAG razini.....	21
5.2.	Odobreni i isplaćeni projekti.....	23
5.3.	Provedba LRS	30
5.1.1.	Podmjera 19.1. Pripremna pomoć	31
5.1.2.	Podmjera 19.2. Provedba operacija unutar CLLD strategije	32
5.1.3.	Podmjera 19.3. Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a	52
5.1.4.	Podmjera 19.4. Tekući troškovi i animacija	58
6.	Međusobna povezanost podmjera 19.2.,19.3. i 19.4 u provedbi LRS LAG-a Zrinska gora-Turopolje 69	
7.	Ocjena dodane vrijednosti provedbe LRS.....	71
8.	Odgovori na evaluacijska pitanja.....	76
8.1.	Zajednička evaluacijska pitanja (ZEP).....	76
8.2.	Evaluacijska pitanja vezana uz ciljeve LRS i očekivane učinke	81
9.	Zaključci provedbe LRS LAG-a Zrinska gora-Turopolje.....	87
10.	Završna evaluacijska ocjena provedbe LRS LAG-a Zrinska gora-Turopolje	89

POPIS KRATICA

APRRR – Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju

CLLD – eng. Community Led Local Development- lokalni razvoj pod vodstvom zajednice

CPV – Ciljana vrijednost pokazatelja

FP – Fokus područje

LAG – Lokalna akcijska grupa

LEADER – fra. Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale- veze među aktivnostima razvoja ruralnog gospodarstva

LRS – Lokalna razvojna strategija

M- Mjera

OPG – Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo

P- Prioritet

PRR RH- Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020.

SC – Strateški cilj

TO – Tip operacije

ZPP – Zajednička poljoprivredna politika

ZSPE- Zajednički sustav za praćenje i evaluaciju

OSNOVNE INFORMACIJE O LAG-u

Naziv LAG-a	Lokalna akcijska grupa Zrinska gora-Turopolje
Adresa sjedišta LAG-a	Ured LAG-a Šetalište Kajetana Knežića 11, 44250 Petrinja Područni ured Stara cesta 14, 10419 Vukovina
Web stranica	https://lag-zrinskagora-turopolje.hr/
Kontakt	Božidar Antolec – predsjednik bantolec1@gmail.com Maja Bakšić – voditeljica Ureda ured@lag-zrinskagora-turopolje.hr
Datum osnivanja	17.03.2011.
OIB	76000315477
MB	02776456
Registarski broj udruge	03001691
RNO	0182243
IBAN	HR1824020061100601765
Broj jedinica lokalne samouprave/naselja	8 JLS / 275 naselja
Uključene jedinice lokalne samouprave	Zagrebačka županija Grad Velika Gorica (ruralno područje bez naselja Velika Gorica) Općina Orle Sisačko-moslavačka županija Grad Sisak (ruralno područje bez naselja Sisak) Grad Petrinja Grad Glina Općina Lekenik Općina Martinska Ves Općina Donji Kukuruzari
Površina LAG-a	2131,18 km ²
Broj stanovnika (2011.)	93.493

1. Uvod

Ovim evaluacijskim izvješćem provodi se završna (ex post) evaluacija provedbe Lokalne razvojne strategije (u daljnjem tekstu: LRS) LAG-a Zrinska gora-Turopolje za programsko razdoblje 2014.-2020., uključujući prijelazno razdoblje 2021.-2022.godine. Evaluacija obuhvaća ocjenu provedbe podmjera Mjere 19 LEADER/CLLD – podmjera 19.1. „Pripremna pomoć“, podmjera 19.2. „Provedba operacija unutar CLLD strategije“, 19.3. „Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a“ i 19.4. „Tekući troškovi i animacija“ u razdoblju 2016.-2025. godine.

Sukladno Statutu Udruge, osnovni ciljevi formiranja Udruge LAG-a Zrinska gora-Turopolje su jačanje kapaciteta lokalnih dionika te širenje LEADER/CLLD načela i metodologije u integralnom razvoju LAG područja, uz međusektorsko povezivanje, jačanje kapaciteta, razmjenu iskustva i javno zagovaranje interesa lokalnih razvojnih dionika iz javnog, civilnog i privatnog sektora, donošenje i provođenje LRS, sudjelovanje u poticanju ruralnog razvitka kroz sudjelovanje u LEADER programu te unapređenja kvalitete života kroz održivi i integrirani lokalni razvoj na području LAG-a. Specifični ciljevi LAG-a Zrinska gora-Turopolje, ujedno navedeni u LRS su:

- Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede
- Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva

Odgovornosti i obveza provedbe ex-post evaluacije u okviru Zajedničke poljoprivredne politike 2014.-2020. utvrđene su u članku 110. Uredbe (EU) br. 1306/2013. Obveza i odgovornost za monitoring i evaluaciju LEADER-a definirana je člankom 34. stavkom 3. točkom (g) Uredbe (EU) br. 1303/2013.

U okviru evaluacijskog postupka donosi se prosudba o relevantnosti, djelotvornosti, učinkovitosti, održivosti i utjecaju provedenih aktivnosti, pri čemu se procjenjuje u kojoj su mjeri iste doprinijele ostvarenju strateških ciljeva LRS te u kojoj su mjeri odgovarale stvarnim potrebama lokalnog stanovništva i područja LAG-a. Provedena ex-post evaluacija omogućuje objektivno sagledavanje ukupne uspješnosti provedbe LRS, prepoznavanje ostvarenih rezultata i primjera dobre prakse, kao i identificiranje ograničenja i izazova u provedbi, te predstavlja temelj za izradu preporuka za provedbu nove LRS za programsko razdoblje 2023.-2027.godine.

2. Osnovne informacije o LAG-u

Udruga Lokalna akcijska grupa (dalje: LAG) Zrinska gora-Turopolje osnovana je 17. ožujka 2011. godine s ciljem usmjeravanja i provedbe održivog i integriranog ruralnog razvoja na području općina Orle, Lekenik, Donji Kukuruzari i Martinska Ves, te gradova Petrinje, Gline, ruralnog područja Grada Siska i ruralnog područja Grada Velike Gorice. Područje LAG-a prostire se na 2.131,18 km², a sastoji se od 275 naselja u kojima je prema Popisu 2011. godine živjelo 93.493 stanovnika. Prostor LAG-a izrazito je slabo razvijen i rijetko naseljeno područje, što potvrđuje podatak da prosječna gustoća naseljenosti iznosi 36,49 st/km², a prema indeksu razvijenosti većina jedinica lokalne samouprave (sve jedinice lokalne samouprave izuzev Grada Velike Gorice i Grada Siska) spadaju u potpomognuta područja, odnosno područja koja prema stupnju razvijenosti zaostaju za prosjekom Republike Hrvatske, te im je potrebna dodatna podrška u razvoju.

Područje LAG-a se obuhvaća prostor Zrinske gore i Turopolja, te Posavine, što su dva geomorfološki različita područja. Geografska specifičnost ovog područja je blaga brdovitost starog gorja Zrinske Gore s najvišim vrhom-Piramida (616 m.n.v) i Vukomeričkih gorica ispresijecanim brojnim vodotocima i rijekama, te pokupska dolina s ravnicama Turopolja, Odranskog polja i dijela Lonjskog polja što LAG-u daje iznimnu prostornu odnosno krajobraznu raznolikost.

Prema podacima Fine iz 2014. godine, u sektoru poljoprivrede, šumarstva i ribarstva posluje tek 3 % tvrtki i zaposleno je svega 1 % radnika, što upućuje na to da je poljoprivreda većini kućanstava dodatni, a ne glavni izvor prihoda. U 2015. godini na području LAG-a registrirano je 6.425 poljoprivrednih gospodarstava, od kojih je 98 % obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava (OPG), a većinu nose muškarci stariji od 56 godina sa srednjom stručnom spremom. Najzastupljeniji oblik gospodarstava su OPG-ovi (6.303), dok je broj obrta, trgovačkih društava i zadruga znatno manji. Područje se dodatno suočava s problemom usitnjenosti zemljišta – prosječna veličina parcele iznosi svega 0,78 ha, a samo 0,56 % gospodarstava raspolaže parcelama većim od 100 ha, što ograničava mogućnosti značajnije poljoprivredne proizvodnje.

Osnovna svrha LAG-a usmjerena je na poticanje sveukupnog razvoja njegovog područja, uključujući infrastrukturni, ekološki, društveni, obrazovni, kulturni i gospodarski napredak. Poseban naglasak stavlja se na osiguravanje učinkovite razmjene informacija i prijenosa znanja kao temelja za dugoročni razvoj. Djelovanjem LAG-a nastoji se povezati lokalno stanovništvo i dionici radi zajedničkog osmišljavanja i provedbe projekata od općeg interesa. Kroz suradnju, razmjenu iskustava i znanja unapređuje se kvaliteta života te potiče otvaranje novih radnih mjesta. Razvojni prioriteti obuhvaćaju poljoprivredu, turizam, obrtništvo i trgovinu. U skladu s tim, LAG izrađuje i provodi LRS kojom se definiraju dugoročni ciljevi kao trajna smjernica i opredjeljenje lokalne zajednice. Prema Statutu, djelovanje LAG-a obuhvaća područja međunarodne suradnje, održivog razvoja te zaštite okoliša i prirodnih resursa.

Ured LAG-a smješten je na adresi Šetalište Kajetana Knežića 11, u Petrinji. Područni ured nalazi se na adresi Stara cesta 14, u Vukovini (Grad Velika Gorica).

2.1. Izvor financiranja i programski okvir

Provedba LRS LAG-a Zrinska gora-Turopolje financirana je sredstvima Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR / EAFRD) kroz Mjeru 19 „LEADER-CLLD“ PRR RH za razdoblje 2014.-2020. Sve aktivnosti i projekti financirani u okviru Mjere 19 provode se isključivo iz EPFRR-a te su izravno usmjereni na ostvarenje Fokus područja 6B: *Poticanje lokalnog razvoja u ruralnim područjima*, sukladno osnovnim načelima LEADER/CLLD pristupa.

Ukupna sredstva dodijeljena LAG-u Zrinska gora-Turopolje za provedbu Mjere 19 u razdoblju 2014.-2022. godine iznosila su 2.136.993,46 €, a raspodijeljena su po podmjerama kako slijedi:

- **Podmjera 19.1.: Pripremna pomoć: 31.272,28 €**
- **Podmjera 19.2.: Provedba operacija unutar CLLD strategije: 1.628.185,48 €**
- **Podmjera 19.3.: Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a: 81.409,27 €**
- **Podmjera 19.4.: Tekući troškovi i animacija: 427.398,69 €**

Podmjera 19.1. imala je posebnu stratešku ulogu jer je korištena ne samo za izradu početne LRS za razdoblje 2014.-2020., već i za pripremu i izradu nove LRS LAG-a za razdoblje 2023.-2027., čime je osiguran kontinuitet strateškog planiranja i prijenos iskustava iz prethodnog programskog razdoblja u novo razdoblje provedbe.

Podmjera 19.2. bila je usmjerena na provedbu operacija unutar CLLD strategije, kroz financiranje projekata koji su doprinosili lokalnom razvoju, jačanju gospodarstva, zapošljavanju i poboljšanju kvalitete života na području LAG-a.

Podmjera 19.3. odnosila se na pripremu i provedbu aktivnosti suradnje LAG-a, s ciljem razmjene znanja i iskustava, razvoja zajedničkih projekata te jačanja partnerstava na nacionalnoj i međunarodnoj razini.

Podmjera 19.4. obuhvaćala je tekuće troškove i aktivnosti animacije, čime se osiguravalo učinkovito funkcioniranje LAG-a, informiranje lokalnih dionika i poticanje njihove uključenosti u provedbu LRS strategije.

2.2. Članovi LAG-a

Sukladno Statutu LAG-a Zrinska gora-Turopolje, njegova tijela su: Skupština (najveće tijelo LAG-a kojeg čine svi članovi LAG-a), Predsjednik LAG-a, Zamjenik predsjednika, Upravni odbor i Nadzorni odbor.

2.3. Skupština LAG-a

Skupština je najviše tijelo upravljanja te ju čine svi redovni članovi LAG-a, a radom skupštine predsjedava Predsjednik udruge (u njegovoj odsutnosti za ovu ulogu su zaduženi Zamjenik predsjednika ili Voditelj ili osoba koju Predsjednik ovlasti). Skupština LAG-a predstavlja najviše i središnje tijelo upravljanja LAG-om. Njezin rad provodi se u skladu s odredbama Uredbe (EU) br. 1303/2013 i Delegirane uredbe Komisije (EU) br. 240/2014, koje uređuju lokalno razvojno partnerstvo u okviru lokalnog razvoja vođenog zajednicom. Skupština donosi odluke na valjan način pod uvjetom da niti predstavnici javne vlasti, sukladno nacionalnim propisima Republike Hrvatske, niti jedna pojedinačna interesna skupina ne raspolažu s više od 49 % glasačkih prava, u skladu s člankom 32. Uredbe (EU) br. 1303/2013.

Skupštinu LAG-a čini ukupno 118 članova, od čega je 58 članova iz gospodarske interesne skupine, 35 članova iz civilne interesne skupine te 25 članova iz javne interesne skupine. U ukupnom članstvu Skupštine zastupljeno je 50 žena te 24 mladih osoba, čime se osigurava uključivost i uravnotežena zastupljenost različitih društvenih skupina u radu LAG-a.

Tijelo LAG-a nadležno za donošenje odluka vezanih uz sadržaj i provedbu LRS, odnosno Skupština LAG-a, broji ukupno 104 člana s pravom glasa. U njezinu sastavu nalazi se 52 predstavnika gospodarske interesne skupine, 29 predstavnika civilne interesne skupine te 23 predstavnika javne interesne skupine. Od ukupnog broja članova, 45 su žene, dok je 24 članova iz reda mladih.

2.4. Predsjednik i zamjenik predsjednika

Sukladno Statutu LAG-a, Predsjednika i Dopredsjednika LAG-a bira Skupština na mandat od četiri godine s mogućnošću ponovnog izbora na istu dužnost. Osnovne funkcije Predsjednika obuhvaćaju zastupanje LAG-a, sazivanje sjednica Upravnog odbora i Skupštine LAG-a, predsjedanje sjednicama te rukovođenje radom Upravnog odbora. Predsjednik također sklapa ugovore i poduzima druge pravne radnje u ime i za račun LAG-a, kao i obavlja druge poslove u skladu sa statutom i odlukama nadležnih tijela.

Funkciju predsjednika obavlja predstavnik Zajednice športskih udruga i klubova Općine Lekenik, dok funkciju podpredsjednika obavlja predstavnik civilnog sektora tj. OPG-a s područja Grada Petrinje.

2.5. Upravni odbor

Upravni odbor LAG-a broji ukupno devet (9) članova, uključujući predsjednika, zamjenika predsjednika te sedam ostalih članova, a njegov sastav usklađen je s metodologijom provedbe lokalnog razvoja vođenog lokalnom zajednicom (CLLD) u Republici Hrvatskoj. Struktura Upravnog odbora osigurava sektorsku ravnotežu i zastupljenost ključnih dionika lokalnog razvoja, pri čemu su u njegovom sastavu zastupljeni predstavnici javnog, civilnog i gospodarskog sektora.

U skladu s propisanim kriterijima, u Upravnom odboru osigurana je zastupljenost najmanje 20 % predstavnika jedinica lokalne samouprave, pri čemu udio predstavnika iz javne interesne skupine ne prelazi 49 %. Također, sastav Upravnog odbora udovoljava zahtjevu o minimalnoj zastupljenosti žena od 30 %, čime se doprinosi ravnopravnosti spolova u procesu odlučivanja.

2.6. Nadzorni odbor

Nadzorni odbor, kao tijelo nadzora i kontrole rada udruge, sastoji se od pet (5) članova koje bira Skupština iz redova svojih redovitih članova na mandat od četiri (4) godine, uz mogućnost ponovnog izbora. Sastav i način djelovanja Nadzornog odbora usklađeni su s metodologijom provedbe lokalnog razvoja vođenog lokalnom zajednicom (CLLD) u Republici Hrvatskoj. Pri tome je osigurano poštivanje načela uravnotežene zastupljenosti interesnih skupina, sukladno kojem niti jedna pojedinačna interesna skupina ne može imati više od 49 % glasačkih prava.

3. Zadaća, svrha i ciljevi ex-post vrednovanja (evaluacije) LRS LAG-a

3.1. Zadaća vrednovanja

Uredbom EU o zajedničkim odredbama (br. 1303/2013) utvrđena je obveza svakog LAG-a za provedbu aktivnosti praćenja i vrednovanja (evaluacije) povezanih sa strategijom CLLD-a. U tu svrhu, LAG-ovi moraju, u svoju strategiju CLLD-a, uključiti opis mehanizama za praćenje i evaluaciju. Troškovi povezani s praćenjem i evaluacijom strategije CLLD-a uključeni su u tekuće troškove LAG-a.

Odgovornosti i obveza provedbe vrednovanja (evaluacije) u okviru ZPP-a 2014.-2020. utvrđene su Člankom 110. Uredbe (EU) br. 1306/2013. Ista Uredba predstavlja i okvir za odgovornosti i obveze provedbe vrednovanja (evaluacije) i svih drugih povezanih politika EU kojima se ostvaruju ciljevi EU 2020. U Provedbenoj uredbi Europske Komisije dodatno se opisuje Zajednički sustav za praćenje i evaluaciju (ZSPE ili eng. CMES) ruralnog razvoja koji je uspostavljen Uredbom o potpori ruralnom razvoju iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj. CMES čini minimalan skup elemenata koji se moraju upotrijebiti u evaluaciji PRR-ova (među ostalim i intervencija provedenih u okviru LEADER-a/CLLD-a). CMES i njegovi elementi dodatno su obrazloženi u zajedničkom okviru za praćenje i evaluaciju (CMEF) te u brojnim drugim smjernicama.

Vezano uz LEADER/CLLD, ZSPE (CMES) osigurava:

- logiku intervencije PRR RH prema kojoj se LEADER/CLLD, prvenstveno, programira unutar fokus područja (dalje: FP) 6B (primarna razina) ali doprinosi i drugim FP (sekundarna razina).
- skup posebnih zajedničkih pokazatelja ostvarenja i ciljnih pokazatelja koji se upotrebljavaju za prikupljanje podataka o praćenju provedbe LEADER-a/CLLD-a. Informacije o dodatnim zajedničkim pokazateljima rezultata povezanim sa FO, upotrebljavaju se i u ocjeni doprinosa operacija provedenih u okviru strategija CLLD-a.
- zajednička evaluacijska pitanja (ZEP-ovi), prvenstveno ZEP br. 17 koji je povezan sa FP-om 6B i onim ciljevima PRR-a kojima LEADER/CLLD pridonosi.
- podatke za LEADER/CLLD koji se nalaze u bazi podataka operacija u okviru II. stupa ZPP-a, a prikupljaju se kroz sustav praćenja za pokazatelje ostvarenja i ciljne pokazatelje;
- u obzir su uzete i posebne smjernice povezane s LEADER-om/CLLD-om koje se mogu pronaći u različitim dokumentima Službe za podršku evaluaciji

Obvezujuća provedba vanjskog ex-post vrednovanja LRS definirana je samim sadržajem dokumenta LAG-a Zrinska Gora-Turopolje za programsko razdoblje 2014.-2020. sa produžetkom trajanja do 2022. Postupci vrednovanja LRS podrazumijevaju implementaciju mehanizama interne i eksterne (vanjske) kontrole provedbe i upravljanja LRS, a kako bi se utvrdila razina njezine uspješnosti, odnosno sukladnosti realizirane provedbe sukladno planiranoj u samom dokumentu.

Poveznica sa planiranim zadaćama u okviru provedbe LRS LAG-a Zrinska-Gora-Turopolje koja se odnosi na vrednovanje planirana je u okviru mjere 19.4.1. Tekući troškovi i animacija.

3.2. Svrha i ciljevi vrednovanje (evaluacije)

Svrha ex-post vrednovanja LRS-a jest pružiti utemeljenu ocjenu partnerstvu i stručnoj službi LAG-a, široj javnosti te institucijama nadležnima za nadzor i financiranje Programa ruralnog razvoja i Europskih strukturnih i investicijskih fondova o tome u kojoj je mjeri provedba LRS-a tijekom cijelog programskog razdoblja doprinijela zadovoljavanju razvojnih potreba lokalnog stanovništva na području LAG-a. Ex-post vrednovanje omogućuje da se na temelju ostvarenih rezultata i učinaka procijeni kako su korišteni raspoloživi resursi te kakav je bio stvarni doprinos LEADER/CLLD pristupa razvoju lokalnog područja. U tom pogledu, ex-post vrednovanje LRS odnosno provedbe LEADER/CLLD-a na području LAG-a, ima sumativnu funkciju (odgovornost i transparentnost) te formativnu funkciju (kolektivno učenje).

- a) U smislu odgovornosti i transparentnosti, uloga ex-post vrednovanja je prvenstveno utvrditi u kojoj su mjeri intervencije provedene u okviru LEADER/CLLD-a tijekom cijelog razdoblja provedbe bile relevantne, učinkovite i djelotvorne te koje su konkretne rezultate i dugoročne učinke ostvarile na razini PRR RH i na lokalnoj razini. Ex-post vrednovanjem se također ocjenjuje stvarni doprinos LEADER/CLLD-a na području LAG-a ostvarenju ciljeva nacionalnih, regionalnih i EU politika ruralnog razvoja, uključujući ciljeve Strategije Europa 2020., kao i stvarno ostvarena dodana vrijednost LEADER pristupa, koja je nastala primjenom njegove metode i postignutim razvojnim rezultatima.
- b) U smislu kolektivnog učenja, svrha ex-post vrednovanja je sagledati što je u provedbi LEADER/CLLD-a na lokalnoj razini tijekom programskog razdoblja funkcioniralo, a što nije, kako bi se na temelju iskustava i ostvarenih učinaka unaprijedila buduća izrada i provedba LEADER/CLLD-a, poboljšala usmjerenost potpora prema stvarnim potrebama lokalnog područja i korisnika, te osigurala dosljedna i učinkovita primjena LEADER metode i jačanje svijesti o njezinoj stvarnoj dodanoj vrijednosti.

Ciljevi vrednovanja su: unaprjeđenje sustava upravljanja LRS; identifikacija novih mogućnosti financiranja lokalnog razvoja koji vodi lokalna zajednica putem LRS; usklađivanje s nacionalnom politikom razvoja ruralnih područja te PRR RH a posebno priprema LAG-a i same lokalne razvojne strategije za novo programsko razdoblje provedbe Strateškog plana Zajedničke poljoprivredne politike u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2023.-2027.

Ex-post vrednovanje (evaluacija) LRS LAG-a Zrinska gora-Turopolje 2014.-2020., uključujući prijelazno razdoblje 2021.-2022. godine temelji se na Evaluacijskom planu i Smjernicama evaluacije LEADER-a/CLLD-a (Europska Komisija, 2017. godine). Sama priprema i provedba vrednovanja, kao i izrada ovog izvješća, bio je aktivan proces učenja kroz interakciju između dionika posebno vanjskog stručnjaka za vrednovanje (evaluatora) i stručne službe LAG-a odnosno LAG administratora (ured LAG-a). Rezultat tog učenja je formiran u „naučene lekcije“ i preporuke za daljnju provedbu LEADER/CLLD-a u LRS za razdoblje 2023.-2027. u svrhu unaprjeđenja relevantnosti i učinkovitosti, kako samog dokumenta, tako i cjelokupnog partnerstva i njegove stručne službe (ureda LAG-a) u odnosu na zadane ciljeve lokalnog razvoja te LEADER/CLLD-a kao i nacionalne i Europske ciljeve ZPP-a a u svrhu jasnog doprinosa sveukupnim strateškim ciljevima Europe 2030.

Vrednovanje je obuhvatilo ocjenu uspješnosti stvarno provedene logike intervencija u okviru LRS-a, kao i procjenu dodane vrijednosti LEADER/CLLD-a ostvarene na lokalnoj razini kroz provedene projekte, partnerstva i institucionalne mehanizme.

- relevantnost provedene LRS-a i njezinih ciljeva, odnosno u kojoj su mjeri ciljevi i intervencije tijekom cijelog razdoblja provedbe odgovarali stvarnim razvojnim problemima i potrebama lokalne zajednice;
- učinkovitost provedbe LRS-a, odnosno u kojoj su mjeri planirani ciljevi, rezultati i pokazatelji do završetka programskog razdoblja stvarno ostvareni;
- djelotvornost (vrijednost za novac), odnosno odnos između ukupno uloženi javnih sredstava i ostvarenih rezultata i učinaka LRS;
- utjecaj koji utvrđuje intenzitet i opseg promjena koje je provedba LRS izvršila na lokalnu zajednicu
- održivost ostvarenih rezultata i učinaka, odnosno u kojoj je mjeri vjerojatno da će pozitivni učinci provedbe LRS-a trajati i nakon završetka financiranja i razdoblja održivosti projekata.

3.3. Metodologija vrednovanja

Evaluacija se temelji na LEADER metodi, koja se zasniva na sedam temeljnih načela:

1. pristup temeljen na posebnostima područja,
2. bottom-up pristup,
3. razvoj lokalnih partnerstava,
4. umrežavanje,
5. inovativnost,
6. integrirani i multisektorski pristup,
7. suradnja.

Metodologija provedbe vrednovanja predstavlja odabran način prikupljanja i obrade podataka te njihove analize u svrhu vrednovanja ukupne LRS LAG-a i njezina učinka. Osnovni izvori podataka koji su korišteni prilikom ex-post evaluacije su:

- interni podaci LAG-a (baze projekata, evidencije aktivnosti, financijski i monitoring podaci),
- javno dostupni podaci nadležnih institucija (APPRRR, Ministarstvo poljoprivrede i dr.)
- web stranica LAG-a
- društvene mreže (Facebook)

Ex-post evaluacija se oslanja i na mehanizme unutarnjeg praćenja provedbe LRS-a, uključujući godišnje akcijske planove, izvješća o radu, odluke tijela LAG-a, redovito izvještavanje prema Ministarstvu poljoprivrede, APPRRR-u i drugim tijelima.

Zaključci i preporuke proizašli iz ex-post vrednovanja objedinjeni su kao završni nalazi o provedbi LRS-a te smjernice za buduće djelovanje LAG-a i za izradu nove LRS u okviru Strateškog plana ZPP-a 2023.-2027., utemeljene na ostvarenim rezultatima, učincima i iskustvima iz prethodnog programskog razdoblja.

4. LRS LAG-a Zrinska gora-Turopolje 2014.-2020.

Uspješnom prijavom na podmjeru 19.1. Programa ruralnog razvoja LAG je izradio LRS za razdoblje 2014.-2020. godine.

Početna LRS je usvojena na Skupštini LAG-a, održanoj 21. travnja 2016. godine

Provedba LRS LAG-a Zrinska Gora-Turopolje u programskom razdoblju 2014.-2020. odvijala se u zahtjevnom institucionalnom i operativnom okviru, obilježenom dugotrajnim provođenjem PRR RH, prijelaznim fazama između programskih razdoblja te izraženim administrativnim i provedbenim obvezama karakterističnima za LEADER/CLLD pristup.

Nakon što je LRS odobrena 2016. godine, LAG je započeo njezinu provedbu, dok se intenzivna operativna realizacija aktivnosti odvijala u razdoblju od 2018. do 2025. godine kada su provedene sve predviđene aktivnosti unutar Mjere 19 PRR RH.

Unatoč navedenim okolnostima, LAG je tijekom cijelog razdoblja kontinuirano provodio sve četiri podmjere Mjere 19, čime je osigurana stabilna i potpuna primjena LEADER/CLLD pristupa na području obuhvata LAG-a.

4.1. Uloga LAG-a u provedbi LEADER/CLLD pristupa

Tijekom cijelog razdoblja provedbe LRS, LAG je djelovao kao strateški planer lokalnog razvoja, operativno tijelo zaduženo za provedbu mjera i aktivnosti LRS-a, administrativno i savjetodavno tijelo za korisnike te kao koordinator suradnje između lokalnih dionika i nadležnih nacionalnih institucija. Uz navedeno, LAG je sudjelovao i kao nositelj odnosno partner u pripremi i provedbi razvojnih projekata na svom području.

Posebno složen i zahtjevan segment provedbe odnosio se na podmjeru 19.2., u okviru koje je LAG samostalno provodio postupke pripreme i objave natječaja (ukupno 12), izrađivao i objavljivao natječajnu dokumentaciju, provodio administrativnu kontrolu i ocjenjivanje zaprimljenih projektnih prijava te donosio odluke o odabiru projekata. Istodobno je bio odgovoran za unos cjelokupne natječajne i provedbene dokumentacije za svakog pojedinog korisnika u informacijski sustav AGRONET. na gospodarske aktivnosti, funkcioniranje javnih institucija i kvalitetu života lokalnog stanovništva. Navedene okolnosti usporile su provedbu projekata, otežale realizaciju planiranih aktivnosti te utjecale na dinamiku ugovaranja i isplata sredstava u okviru LRS-a.

Nakon odabira projekata i njihova konačnog odobrenja od strane APPRRR-a, LAG Zrinska Gora-Turopolje nastavio je aktivno sudjelovati u njihovoj provedbi kroz pružanje savjetodavne podrške korisnicima, praćenje dinamike i napretka provedbe, provjeru dokumentacije te provođenje kontrola na terenu prema nalogu APPRRR-a. Ovakav model rada zahtijevao je kontinuiran i dugotrajan angažman LAG tima, često paralelno s provedbom novih natječaja i drugih mjera u okviru LEADER/CLLD pristupa.

4.2. Organizacijski i institucionalni okvir provedbe

Provedba LRS odvijala se unutar jasno uspostavljenog institucionalnog okvira u kojem je LAG Zrinska Gora-Turopolje djelovao u koordinaciji s Ministarstvom poljoprivrede te APPRRR-om. U tom kontekstu LAG je bio odgovoran za provedbu aktivnosti u skladu s odredbama PRR RH, važećim nacionalnim provedbenim propisima te temeljnim načelima LEADER/CLLD pristupa.

Unutarnja organizacijska struktura LAG-a, koja obuhvaća Skupštinu, Upravni odbor, Nadzorni odbor te imenovana povjerenstva i komisije za provedbu natječajnih postupaka, omogućavala je transparentno odlučivanje, uravnoteženu zastupljenost svih sektora i aktivno sudjelovanje lokalnih dionika. Posebno je važno naglasiti da članovi upravljačkih i nadzornih tijela svoje dužnosti obavljaju volonterski, bez novčane naknade, čime se dodatno potvrđuje partnerski karakter i javni interes LEADER/CLLD pristupa.

Provedbu svih aktivnosti unutar Mjere 19 operativno je nosio Ured LAG-a s ograničenim brojem zaposlenih, koji su istodobno bili uključeni u provedbu LRS za razdoblje 2014.-2020.; realizaciju prijelaznih aktivnosti između programskih razdoblja, pripremu i izradu nove LRS za razdoblje 2023.-2027. u okviru podmjere 19.1.; provedbu projekata suradnje sukladno podmjeri 19.3.; aktivnosti animacije, edukacije i informiranja lokalne zajednice u sklopu podmjere 19.4., kao i u provedbu dodatnih projekata financiranih iz europskih i nacionalnih izvora izvan LEADER programa.

4.3. Analiza dinamike izrada i izmjene Lokalne razvojne strategije (LRS) LAG-a Zrinska Gora-Turopolje 2024.-2020.

Izrada lokalne razvojne strategije 2016. godine

Uspješnom prijavom na podmjeru 19.1 PRR RH LAG je izradio LRS za razdoblje 2014.-2020. godine. Pripreme aktivnosti i izrada LRS koje su započele u prvoj polovici 2016. godine, provodile su se prema pristupu razvoja „odozdo prema gore“ te u skladu sa svih sedam temeljnih LEADER načela. U izradu strategije bili su uključeni Ured LAG-a, članovi Upravnog odbora te brojni dionici s područja djelovanja LAG-a.

Tijekom procesa izrađivači su dodatne smjernice i stručnu pomoć dobivali od Ministarstva poljoprivrede, APPRRR-a, kao i od partnerskih organizacija – LEADER mreže Hrvatske i Hrvatske mreže za ruralni razvoj.

Članovi partnerstva, odnosno Skupštine LAG-a, zajedno sa zainteresiranim lokalnim akterima sudjelovali su kroz terenske radionice, individualna savjetovanja u uredu LAG-a te komunikaciju putem internetskih stranica i e-pošte. Rasprave su obuhvaćale postavljanje razvojnih ciljeva, izradu SWOT analize, planiranje financijskih sredstava, prikupljanje projektnih ideja, kao i definiranje provedbenih i administrativnih mehanizama LRS-a.

Upravni odbor je redovito razmatrao i potvrđivao nacрте pojedinih dijelova strategije te na kraju usvojio njezinu završnu verziju. Konačni dokument predstavljen je Skupštini LAG-a, koja je 21.travnja 2016. godine donijela odluku o usvajanju prve verzije LRS-a (VO), čime je stvoren temelj za prijavu na natječaje u okviru podmjera 19.2-19.4 Mjere 19 PRR RH.

Početna, tzv. „nulta“ strategija izrađena je u razdoblju kada još nije bio u potpunosti uspostavljen regulatorni okvir za provedbu Mjere 19, zbog čega se već tada očekivalo njezino naknadno prilagođavanje. Strategijom iz 2016. godine definirana su dva strateška cilja, tri prioriteta i osam mjera te dvije horizontalne mjere 19.3. Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a i 19.4. Tekući troškovi i animacija, dok su planirana sredstva potpore, prema procjeni Upravljačkog tijela, iznosila 1.500.000,00 €.

Usklađenje lokalne razvojne strategije 2018. godine

Nakon donošenja regulatornog okvira za provedbu podmjera 19.2, 19.3 i 19.4 PRR, LRS je bila dodatno unaprijeđena u konzultacijama s lokalnim razvojnim dionicima, usvojena od strane Skupštine LAG-a na sjednici održanoj 13. veljače 2018. godine. Strategija je tada u okviru logike intervencije zadržala dva strateška cilja, tri prioriteta i osam mjera te dvije horizontalne mjere 19.3. Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a i 19.4. Tekući troškovi i animacija.

Nakon usvajanja izmjena odnosno usklađenja LRS, ista je dostavljena Provedbenom tijelu (APPRRR) na odobrenje kao matična LRS ishodišne oznake V1 za provedbu Mjere 19, podmjera 19.2, 19.3 i 19.4 PRR RH 2014.-2020. Promjena, se odnosila i na izmjene akcijskog i financijskog plana obzirom na smanjenje iznosa za provedbu LRS matično simuliranog od strane Upravljačkog tijela. Ugovorom između Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ruralnom razvoju i ribarstvu br. 5762 (KLASA: 440-12/16-19-02-01/0026 URBROJ: 343-1400/01-17-008) 21. veljače 2017. godine LAG-u Zrinska gora-Turopolje odobrena je LRS

te je isti postao i odobren LAG. Ovom odlukom LAG-u Zrinska gora-Turopolje dodijeljena je i alokacija za provedbu strategije u iznosu od 1.396.415,13 €.

Izmjene LRS 2019.-2023. godine

Nakon što je LRS, izrađena prema pristupu „odozdo prema gore“ kao jednom od temeljnih LEADER načela, službeno odobrena, LAG u praksi nije imao potpunu slobodu u njezinoj provedbi u skladu s planiranim akcijskim i financijskim okvirom. Umjesto toga, intenzitet i redosljed aktivnosti uvelike je određivala APPRRR kroz svoje postupke aktivacije. Provedba LRS-a, odnosno priprema i objava LAG natječaja, bila je uvjetovana regulatornim pravilima za Mjeru 19, prema kojima su se aktivnosti mogle pokrenuti tek nakon službene aktivacije APPRRR-a za pojedine tipove operacija. Oni su morali biti unaprijed definirani u LRS-u i usklađeni s nacionalnim tipovima operacija u okviru PRR RH 2014.-2020., zbog čega je stvarna provedba započela tek 2018. godine.

U svrhu realokacije sredstava sukladno potrebama područja, LAG Zrinska Gora-Turopolje proveo je konzultacijske postupke s lokalnim razvojnim dionicima te je Skupština **03. ožujka 2020. godine** donijela **drugu izmjenu LRS oznake V2**. Obzirom na činjenicu kako je Upravljačko tijelo definiralo manji broj operacija koje će LAG-ovi moći provoditi u odnosu na raspon operacija koje su imali na raspolaganju tijekom kreiranja LRS u okviru pripreme potpore LAG je morao promijeniti logiku intervencije, pri čemu je zadržao 2 strateška cilja, ali smanjio strateško opredjeljenje na 2 prioriteta i 4 mjere, a time je smanjio broj tipova operacija na 4.

Treću izmjenu LRS (V3) donijela je Skupština LAG-a na sjednici održanoj **03. travnja 2021. godine**, temeljem detaljnih konzultacija sa lokalnim razvojnim dionicima o iskazu interesa za intervencije i operacije LAG-a kojima bi se pružila daljnja kvalitetna potpora razvoju područja. LAG je zadržao 2 strateška cilja, 2 prioriteta, 4 mjere te 4 pripadajuća tipa operacija. Promjene u okviru ove izmjene odnosile su se na realokacije za kvalitetniju provedbu strategije te na dinamičko-financijski plan provedbe s pripadajućim pokazateljima.

Četvrta izmjena LRS (V4) donesena je na Skupštini LAG-a na sjednici održanoj **20.07.2021. godine**, temeljem daljnjih konzultacija sa lokalnim razvojnim dionicima, provedena je radi realokacije i uvećanja dodijeljenih sredstava odabranom LAG-u u okviru produžetka trajanja odnosno tzv. prijelaznog razdoblja provedbe PRR RH 2014.-2020. za razdoblje 2021.-2022 godine. APPRRR je Odlukom o izmjeni Odluke o odabiru LAG-a (KLASA: 440-12/16-19-02-01/0026, URBROJ: 343-1603/01-21-099) 25. svibnja 2021. godine LAG-u Zrinska Gora-Turopolje dodijelio dodatnih 740.578,32 € (bez mjere 19.1.), time je ukupna alokacija dodijeljena LAG-u za provedbu LRS kroz mjere 19.2., 19.3. i 19.4 uvećana na iznos 2.136.993,44 €.

Petu izmjenu LRS (V5) donijela je Skupština LAG-a na sjednici održanoj **20. ožujka 2023. godine**, temeljem detaljnih konzultacija sa lokalnim razvojnim dionicima o iskazu interesa za intervencije i operacije LAG-a kojima bi se pružila daljnja kvalitetna potpora razvoju područja. LAG je promijenio logiku intervencije LRS, zadržavanjem 2 strateška cilja i 2 prioriteta, ali je ukinuo mjeru 1.1.2. Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima tj. njezin tip operacije. Sukladno tome, promjene u okviru ove izmjene odnosile su se na realokacije za kvalitetniju provedbu preostale 3 mjere i pripadajućih tipova operacija LRS te na dinamičko-financijski plan provedbe s pripadajućim pokazateljima.

Tablica 1. Dokumenti na temelju kojih su se dodjeljivala sredstva LAG-u Zrinska Gora Turopolje tijekom razdoblja 2014.-2020 i prijelaznog razdoblja 2021.-2022., izvor: Ured LAG-a

Naziv Ugovora i datum	Klasa i Urbroj	Svrha
Odluka o odabiru LAG-a od 09.siječnja 2017.godine	KLASA: 440-12/16-19-02-01/0026 Urbroj: 343-1400/01-17-006	Odluka o odabiru LAG-a
Ugovor o dodjeli sredstava odabranom LAG-u br. 5762 od 21.veljače 2017.godine	KLASA: 440-12/16-19-02-01/0026 Urbroj: 343-1400/01-17-008	Dodjela sredstava
Aneks ugovora o dodjeli sredstava odabranom LAG-u br. 5762/1 od 23.siječnja 2019. godine	KLASA: 440-12/16-19-02-01/0026 Urbroj: 343-1603/01-18-052	Izmjena ugovora
Aneks ugovora o dodjeli sredstava odabranom LAG-u br. 5762/2 od 31.svibnja 2021. godine	KLASA: 440-12/16-19-02-01/0026 Urbroj: 343-1603/01-21-100	Izmjena ugovora
Odluka o dodjeli sredstava iz prijelaznog razdoblja odabranim lokalnim akcijskim grupama od 30.ožujka 2021. godine	KLASA: 910-05/21-01/54 Urbroj: 525-8/1255-21-1	Odluka o dodjeli nagradnih sredstava
Odluka o izmjeni odluke o odabiru LAG-a od 25.svibnja 2021. godine	KLASA: 440-12/16-19-02-01/0026 Urbroj: 343-1603/01-21-099	Izmjena odluke od odabiru LAG-a

Tablica 2. Popis izmjena LRS Zrinska gora-Turopolje tijekom razdoblja 2014.-2020. i prijelaznog razdoblja 2021. i 2022. godine, izvor: Ured LAG-a

Verzija LRS	Period provedbe u evaluacijskom razdoblju	Odluka
VO (Izvorna LRS)	04.2016.- 03.2018.	21.04.2016.
V1	03.2018 - 03.2020	13.02.2018.
V2	03.2020-04.2021.	03.03.2020.
V3	04.2021.-07.2021.	03.04.2021.
V4	07.2021.-03.2023	20.07.2021.
V5	03.2023.-	20.03.2023.

4.4. Ciljevi, prioritetne mjere i tipovi operacija iz LRS LAG-a Zrinska Gora-Turopolje

Financijski kapaciteti za provedbu LRS temelje se na korištenju alociranih sredstava koja su dodijeljena za provedbu podmjera 19.2., 19.3. i 19.4. unutar Mjere 19 „Potpora lokalnom razvoju u okviru inicijative LEADER unutar PRR RH za razdoblje 2014.-2020. godine“. U tablici se nalaze podaci o promjenama logike intervencije kroz ciljeve, mjerama i tipovima obzirom na tri odabrane izmjene LRS u razdoblju 2016.-2023. godine:

- izvorna verzija (V0) LRS iz 2016. godine
- 4.izmjene i dopune (V4) LRS iz 2021.godine
- 5. izmjene i dopune (V5) LRS iz 2023. godine

Tablica 3. Usporedba logike intervencije pri donošenju LRS LAG-a Zrinska Gora-Turopolje (V0) u odnosu na posljednju LRS (V5) na kraju 2023. godine sa alociranim sredstvima prema mjerama u 2021. godini (V4), izvor: LAG Zrinska gora – Turopolje, izvor: Ured LAG-a

Strateški ciljevi (SC) LAG-a Zrinska Gora-Turopolje 2014. - 2020. (V4)	Mjere LRS 2014.-2020. (V0 2016.)	Mjere LRS 2014-2020. godine (V4 2021.)	Mjere LRS 2014-2020. godine (V5 2023.)	Prioritetni TO za realizaciju mjera kojima se ostvaruju SC 2023. godine (V3 LRS)
SC 1 Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede (1.224.600,37 €)	M.1.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava	*M 1.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava (381.522,73 €)**	M 1.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava	4.1.1.
	M 1.1.2. Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima	*M 1.1.2. Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima (21.912,54 €)		4.3.1.
	M.1.1.3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava	*M 1.1.3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava (821.165,10 €)	M 1.1.3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava	6.3.1.
	M.1.1.4. Potpora za pokretanje poslovanja mladim poljoprivrednicima			6.1.1.
	M.1.2.1 Potpora ulaganju u pokretanje nepoljoprivrednih			6.2.1.

	djelatnosti			
	M.1.2.2. Razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima			6.4.1.
	M.1.2.3. Uspostava i uređenje poučnih staza, vidikovaca i ostale manje infrastrukture			8.5.2.
SC 2 Povećati kvalitetu društvene infrastrukture (403.585,12 €)	M.2.1.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu	*M.2.1.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu (403.585,12 €)	M.2.1.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu	7.4.1.
19.3. Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a (81.409,27 €)	19.3. Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a	19.3. Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a (81.409,27 €)	19.3. Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a	19.3.1. 19.3.2.
19.4. Tekući troškovi i animacija (427.398,69 €)	19.4. Tekući troškovi i animacija	19.4. Tekući troškovi i animacija (427.398,69 €)	19.4. Tekući troškovi i animacija	19.4.1.

* TO za koje su raspisani natječaji LAG-a

** Iznosi u zagradama se odnose na alocirana sredstva nakon Odluke o izmjeni odluke o odabiru LAG-a od 25.svibnja 2021. godine za prijelazno razdoblje 2021.-2022. godine)

Tijekom provedbe LRS-a financijske alokacije su se prilagođavale kroz više verzija dokumenta, sukladno dinamici provedbe, iskazanom interesu prijavitelja te administrativnim zahtjevima. Nakon početnog smanjenja ukupne alokacije u ranijim verzijama, u verziji V3 LRS dolazi do značajnog povećanja sredstava podmjere 19.2. na 1.628.185,48 € (dodijeljena alokacija za prijelazno razdoblje 2021. i 2022.). Navedeni iznos ostaje nepromijenjen i u verzijama V4 LRS (2021.) i V5 LRS (2023.). Na razini ukupnog LRS-a (19.2., 19.3. i 19.4.) financijska omotnica stabilizirana je na 2.136.993,44 €, bez daljnjih izmjena alociranih sredstava .

Promjene između verzija V4 i V5 LRS odnose se na unutarnju preraspodjelu alociranih sredstava, dok ukupna alokacija ostaje ista. U okviru Specifičnog cilja 1 povećana je alokacija mjere 1.1.1., smanjena alokacija mjere 1.1.3., dok mjera 1.1.2. u verziji V5 više nije imala alokaciju. U okviru Specifičnog cilja 2 zabilježeno je umjereno smanjenje alokacije mjere 2.1.1. Navedene izmjene provedene su bez utjecaja na ukupnu financijsku omotnicu LRS-a.

Razlog promjena u iznosima alokacija bio je osigurati realokaciju sredstava prema mjerama i tipovima operacija za koje je iskazan veći interes prijavitelja te gdje je postojala viša razina spremnosti projekata za provedbu. Istodobno, izmjene su provedene radi usklađenja s uputama i zahtjevima APPRRR-a te osiguravanja optimalne apsorpcije sredstava.

Na temelju prikazanih podataka, kretanje sredstava za podmjere 19.3. i 19.4. može se opisati kroz dvije faze – početno razdoblje provedbe te razdoblje nakon uvođenja sredstava za prijelazno razdoblje 2021.-2022.

U okviru podmjere 19.3. (projekti suradnje) u verzijama V1 i V2 LRS ukupno je bilo planirano 53.196,76 €, od čega 10.639,35 € za tip operacije 19.3.1. i 42.557,41 € za 19.3.2. U verziji V3 LRS dolazi do povećanja ukupne alokacije na 81.409,27 €, pri čemu iznos za 19.3.1. ostaje nepromijenjen (10.639,35 €), dok se sredstva za 19.3.2. povećavaju na 70.769,92 €. Navedeno povećanje odnosi se na uključivanje sredstava za prijelazno razdoblje 2021.-2022. godine. Taj iznos zadržan je i u verzijama V4 i V5 LRS, bez daljnjih izmjena.

U okviru podmjere 19.4. (tekući troškovi i animacija) u verzijama V1 i V2 LRS planirano je 279.283,03 €. U verziji V3 LRS dolazi do značajnog povećanja na 427.398,69 €, također kao posljedica uključivanja sredstava za prijelazno razdoblje 2021.-2022. Isti iznos ostaje nepromijenjen u verzijama V4 i V5 LRS.

Tablica 4. Prikaz logike intervencije putem % udjela i iznosima u ukupnim planiranim alokacijama odnosno financijskim pokazateljima po tipovima operacija u okviru dinamike izrade i izmjena lokalne razvojne strategije (bojom označena polja prikazuju promjenu u okviru provedbe LRS), izvor: Ured LAG-a

Strateški cilj LRS (SC)	Mjera (M) LRS	2016. (V0)	2018. (V1)	2020. (V2)	2021. (V3)	2021. (V4)	2023 (V5)
SC 1	1.1.1.%	15	13,85	35,86	23,43	23,43	27,33
	1.1.1. €	225.000,00	147.312,96	381.522,73	381.522,73	381.522,73	445.003,52
	1.1.2.%	12	11,08	2,06	1,35	1,35	
	1.1.2. €	180.000,00	117.850,37	21.912,54	21.912,54	21.912,54	
	1.1.3.%	8	8,40	24,15	50,43	50,43	48,87
	1.1.3. €	120.000,00	89.406,33	256.914,96	821.165,10	821.165,10	795.626,92
	1.1.4. %	10	14,01				
	1.1.4. €	150.000,00	149.010,55				
	1.2.1.%	3	4,67				
	1.2.1. €	45.000,00	49.670,18				
	1.2.2.%	6	5,54				
	1.2.2. €	90.000,00	58.925,19				
	1.2.3.%	6	5,54				
1.2.3. €	90.000,00	58.925,19					
SC 2	2.1.1.%	40	36,92	37,93	24,79	24,79	23,80
	2.1.1. €	600.000,00	392.834,57	403.585,12	403.585,12	403.585,12	387.555,04
Podmjera 19.2 PRR – LRS		1.500.000,00	1.063.935,34	1.063.935,34	1.628.185,48	1.628.185,48	1.628.185,48
19.3.	19.3.1. €		10.639,35	10.639,35	10.639,35	10.639,35	10.639,35
	19.3.2. €		42.557,41	42.557,41	70.769,92	70.769,92	70.769,92

19.4.	19.4.1. €		279.283,03	279.283,03	427.398,69	427.398,69	427.398,69
Ukupno LRS (19.2.+19.3.+19.4.) (€)			1.396.415,13	1.396.415,13	2.136.993,44	2.136.993,44	2.136.993,44

Aktivacija tipova operacija (TO) od strane Upravljačkog tijela, kao neophodan preduvjet za raspisivanje natječaja na LAG razini, nije se odvijala vremenski usklađeno s inicijalno određenim akcijskim planom provedbe, niti dovoljnim obuhvatom i brzinom. U veljači 2018. godine od strane Upravljačkog tijela aktiviran je natječaj za tip operacije ekvivalentne tipu operacije 6.3.1., dok je idući natječaj, onaj ekvivalentan tipu operacije 7.4.1. aktiviran krajem lipnja 2018. godine. Natječaj za provedbu tipova operacija putem LRS za tip operacije ekvivalentan tipu operacije 4.2.1. objavljen je u prosincu 2018. godine, a za tip operacije 4.1.1. tek u veljači 2019. godine.

Tablica 5. Usporedba mogućnosti logike intervencije odnosno provedbe tipova operacija prilikom izrade LRS te stvarno omogućene provedbe. Terminska provedba aktivacije LAG natječaja od strane APPRRR-a. (tamnom bojom označeni TO realizirani u okviru logike intervencije odnosno provedbe LRS), izvor: Ured LAG-a

Planirani TO prilikom izrade RS LAG-a Zrinska Gora-Turopolje 2016. (V0)		Mogućnosti provedbe podmjere 19.2 putem LRS (LAG natječaji) temeljem regulatornog okvira u razdoblju 2018.-2023.; (V2-V5)	
TO LRS LAG-a	Sukladnost sa TO PRR RH	Vrsta Tipova operacija (TO) sukladnih nacionalnoj razini i redni broj dostave aktivacije (paketa) LAG-u	Datum dostave paketa aktivacije LAG-u (od kada je LAG mogao raspisati natječaj)
1.1.1.	4.1.1.	4.1.1.	01. veljače 2019.
1.1.2.	4.2.1.	4.2.1.	05. prosinca 2018.
1.1.3.	6.3.1.	6.3.1.	09. veljače 2018.
1.1.4.	6.1.1.	Aktivacija izostala	/
1.2.1.	6.2.1.	Aktivacija izostala	/
1.2.2.	6.4.1.	Aktivacija izostala	/
1.2.3.	8.5.2.	Aktivacija izostala	/
2.1.1.	7.4.1.	7.4.1.	29. lipnja 2018.
19.3.	19.3.2.	N/P	N/P
19.4.	19.4.1.	N/P	N/P

Prilikom izrade LRS LAG, a temeljem tada (2016.-2017. godine) važećeg regulatornog okvira te „Vodiča za pripremu, praćenje i evaluaciju strategija lokalnog razvoja za programsko razdoblje 2014.-2020.“ koji je objavilo Ministarstvo poljoprivrede, LAG Zrinska gora-Turopolje mogao je planirati odabir provedbe strategije putem čak 24 tipa operacija iz PRR RH, ne uključujući tipove operacija za provedbu projekata

suradnje (podmjera 19.3 sa TO 19.3.1/19.3.2) te upravljanjem provedbom LRS putem rada stručne službe (ureda) LAG-a (podmjera 19.4 sa TO 19.4.1/19.4.2). No, izmjene regulatornog okvira koji je nametnuo isključivu provedbu LRS putem podmjere 19.2 temeljem tipova operacija i dinamici aktivacije dostavljene od strane APPRRR-a, LAG je, za postizanje relevantnosti i učinkovitosti svoje LRS, morao prilagoditi te reducirati svoj sustav intervencija.

U početnoj verziji LRS-a 2016. (V0) i u izmjeni 2018. (V1) plan je bio najširi: u okviru SC 1 uključeno je 7 mjera (1.1.1.-1.1.4. te 1.2.1.-1.2.3.), a u okviru SC 2 dodatno 1 mjera (2.1.1.), što ukupno daje 8 mjera u 19.2. To upućuje na početnu ambiciju obuhvaćanja većeg broja razvojnih potreba kroz raznolike tipove operacija, od ulaganja i jačanja gospodarstava do drugih specifičnih intervencija (turizam, mladi poljoprivrednici, nepoljoprivredne djelatnosti i sl.).

Ključna promjena nastupa u izmjeni 2020.godine (V2), kada dolazi do izrazite racionalizacije: broj mjera u podmjeri 19.2. pada s 8 na 4. Iz tablice je vidljivo da su tada uklonjene mjere 1.1.4 te mjere 1.2.1, 1.2.2 i 1.2.3, odnosno tipovi operacija povezani s TO 6.1.1, 6.2.1, 6.4.1 i 8.5.2. Nakon V2 LRS u fokusu ostaju mjere 1.1.1, 1.1.2 i 1.1.3 unutar SC 1 te mjera 2.1.1 unutar SC 2. Izmjene LRS 2021. (V3 i V4) ne donose daljnje sužavanje – broj mjera u 19.2. ostaje isti, što znači da je strateški okvir nakon 2020. stabiliziran, a odabrani set intervencija potvrđen kao održiv za nastavak provedbe.

U zadnjoj izmjeni LRS iz 2023. (V5) vidljivo je dodatno fokusiranje: broj mjera u 19.2. smanjuje se s 4 na 3, pri čemu iz tablice proizlazi da se iz seta aktivnih mjera uklanja 1.1.2 (TO 4.2.1). Time u završnoj verziji ostaju tri mjere: 1.1.1 (TO 4.1.1), 1.1.3 (TO 6.3.1) i 2.1.1 (TO 7.4.1). To pokazuje završno "čišćenje" strategije na najuži skup intervencija koje su zadržale stratešku i provedbenu opravdanost do kraja razdoblja provedbe LRS..

Istodobno, tablica pokazuje potpun kontinuitet podmjera 19.3 i 19.4 (označene zeleno kroz sve verzije), što znači da su aktivnosti suradnje te animacije/edukacije/informiranja ostale stalna komponenta rada LAG-a bez obzira na promjene u podmjeri 19.2. Za tipove operacija LRS u okviru provedbe projekata suradnje (19.3.1. i 19.3.2.) te upravljanja LAG-om i LRS (19.4.1.) ne raspisuju se LAG natječaji za krajnje korisnike odnosno nositelje projekata putem kojih se provodi LRS, korisnik navedenih tipova operacija je bio isključivo LAG.

Tablica 6. Prikaz promjene logike intervencije LRS LAG-a Zrinska gora-Turopolje prema izvornoj (V0 i izmjenama LRS (V1-V5) (bojom označena polja prikazuju promjenu u okviru provedbe LRS), izvor: Ured LAG-a

Strateški cilj LRS (SC)	Mjera (M) LRS	Tip operacije (TO) LRS	TO PRR RH	2016. (V0)	2018. (V1)	2020. (V2)	2021. (V3)	2021. (V4)	2023 (V5)
SC 1 (19.2.)	1.1.1.	1.1.1.	4.1.1.						
	1.1.2.	1.1.2.	4.2.1.						
	1.1.3.	1.1.3.	6.3.1.						
	1.1.4.	1.1.4.	6.1.1.						
	1.2.1.	1.2.1.	6.2.1.						
	1.2.2.	1.2.2.	6.4.1.						
	1.2.3.	1.2.3.	8.5.2.						
SC 2 (19.2.)	2.1.1.	2.1.1.	7.4.1.						
Podmjera 19.2. – LRS				8	8	4	4	4	3
19.3.	19.3.	19.3.							

19.4.	19.4.	19.4.							
Ukupno				10	10	6	6	6	5

U početnoj verziji LRS iz 2016. godine (V0) bio je planiran umjeren i relativno uravnotežen opseg intervencija, s ukupno 42 projekta. Podmjera 19.2. obuhvaćala je 39 projekata, raspoređenih na veći broj tipova operacija unutar SC 1 i SC 2, pri čemu su projekcije bile konzervativne i usklađene s tadašnjim procjenama apsorpcijskog kapaciteta područja. Projekti suradnje (19.3.) bili su planirani u manjem, ali stabilnom opsegu, dok aktivnosti 19.4. nisu bile kvantificirane brojem projekata.

U izmjeni iz 2021. godine (V3) došlo je do izrazitog povećanja planiranog obujma provedbe, pri čemu se ukupan broj projekata povećao na 78, gotovo dvostruko u odnosu na V0 LRS. Taj rast gotovo je u potpunosti proizlazio iz podmjere 19.2., koja je povećana na 75 projekata, uz posebno snažno povećanje broja projekata u tipu operacije 6.3.1. tj. mjeri 1.1.3. To je upućivalo na prilagodbu strategije stvarnoj potražnji korisnika i iskustvima stečenima u ranijim fazama provedbe. Strateški okvir ostao je stabilan, ali s jasno izraženim jačanjem najuspješnijih i najtraženijih intervencija.

U završnoj izmjeni iz 2023. godine (V5) zabilježeno je blago smanjenje ukupnog broja planiranih projekata na 75, pri čemu je podmjera 19.2. iznosila 73 projekta. Ovo smanjenje nije predstavljalo promjenu strateškog smjera, već usklađivanje planiranog broja projekata s realnim provedbenim kapacitetima i završnom fazom programskog razdoblja. Zadržavanje visokog broja projekata u odnosu na V0 LRS potvrđivalo je snažan provedbeni zamah LRS-a, dok je blaga korekcija u odnosu na V3 odražavala evaluacijski pristup i realističnu prilagodbu planiranih rezultata nakon zahtjeva Upravljačkog tijela.

Tablica 7. Prikaz logike intervencije putem planiranog broja podržanih/odobrenih projekata po tipovima operacija prema izvornoj (V0) i izmjenama LRS (V1-V5) (bojom označena polja prikazuju promjenu u okviru provedbe LRS), izvor: Ured LAG-a

Strateški cilj LRS (SC)	Mjera (M) LRS	Tip operacije (TO) LRS	TO PRR RH	2016. (V0)	2018. (V1)	2020. (V2)	2021. (V3)	2021. (V4)	2023 (V5)
SC 1	1.1.1.	1.1.1.	4.1.1.	6	6	14	14	14	14
	1.1.2.	1.1.2.	4.2.1.	6	6	1	1	1	
	1.1.3.	1.1.3.	6.3.1.	8	6	19	52	52	52
	1.1.4.	1.1.4.	6.1.1.	3	3				
	1.2.1.	1.2.1.	6.2.1.	1	1				
	1.2.2.	1.2.2.	6.4.1.	4	4				
	1.2.3.	1.2.3.	8.5.2.	3	3				
SC 2	2.1.1.	2.1.1.	7.4.1.	8	8	8	8	8	7
Podmjera 19.2. – LRS				39	37	42	75	75	73
19.3.	19.3.	19.3.		3	3	3	3	2	2
19.4.	19.4.	19.4.		N/P	N/P	N/P	N/P	N/P	N/P
Ukupno planiranih projekata za provedbu LRS:				42	42	45	78	77	75

5. Analiza podataka

5.1. Provedeni natječaji na LAG razini

Sukladno svojoj temeljnoj ulozi provedbe LRS, LAG Zrinska gora-Turopolje je u razdoblju 2018.-2022. godine raspisao 12 i uspješno proveo ukupno 11 LAG natječaja.

Tijekom 2018. godine objavljena su dva natječaja za mjeru 1.1.3. (TO 6.3.1.) i mjeru 2.1.1. (TO 7.4.1.). U 2019. godini objavljena su dva natječaja za mjeru 1.1.2. (TO 4.2.1.) i 1.1.1. (TO 4.1.1.). Najveći broj natječaja objavljen je 2020. godine, ukupno četiri. Natječaji su se odnosili na mjeru 2.1.1. (TO 7.4.1.), 1.1.3. (TO 6.3.1.), 1.1.1. (TO 4.1.1.) te ponovno 2.1.1. (TO 7.4.1.). U 2021. godini objavljen je jedan natječaj za mjeru 1.1.3. (TO 6.3.1.). Tijekom 2022. godine objavljena su tri natječaja, i to za mjeru 1.1.2. (TO 4.2.1.), 2.1.1. (TO 7.4.1.) i 1.1.1. (TO 4.1.1.). Na posljednji 12. LAG natječaj za mjeru 1.1.2. (TO 4.2.1.) nije se javio niti jedan korisnik, slijedom čega je natječaj obustavljen zbog izostanka prijava.

Ukupno su raspisana 4 natječaja za mjeru 2.1.1. (TO 7.4.1.) „Ulaganje u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo“, 3 natječaja za mjeru 1.1.3. (TO 6.3.1.) „Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava“, zatim 3 natječaja za mjeru 1.1.1. (TO 4.1.1.) „Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava“ te 2 natječaja za mjeru 1.1.2. (TO 4.2.1.) „Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima“. Detaljne informacije o provedenim natječajima LAG-a prikazane su u sljedećoj tablici.

Tablica 8. Prikaz ostvarene logike intervencije odnosno pokazatelja (indikatora) isporuka i očekivanih rezultata putem realiziranih LAG natječajâ u razdoblju 2018.-2023. u svrhu ocjene djelotvornosti u ostvarenju ciljeva Programa ruralnog razvoja i Zajedničke poljoprivredne politike, izvor: Ured LAG-a

R.br. nat.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Datum objave natječaja	14.06.2018.	03.12.2018.	25.03.2019.	25.03.2019.	20.04.2020.	20.05.2020.	01.09.2020.	28.12.2020.	17.11.2021.	07.06.2022.	14.07.2022.	14.07.2022.
Datum Odluke o odabiru projekata na LAG razini	12.12.2018.	29.07.2019.	17.01.2020.	22.04.2020.	02.07.2020.	04.03.2021.	23.04.2021.	06.09.2021.	16.05.2022.	11.10.2022.	16.06.2023.	n/p
Strateški cilj (SC) LRS	1	2	1	1	2	1	1	2	1	2	1	1
Mjera (M) LRS	1.1.3.	2.1.1.	1.1.2.	1.1.1.	2.1.1.	1.1.3.	1.1.1.	2.1.1.	1.1.3.	2.1.1.	1.1.1.	1.1.2.
Tip operacije (TO) PRR RH	6.3.1.	7.4.1.	4.2.1.	4.1.1.	7.4.1.	6.3.1.	4.1.1.	7.4.1.	6.3.1.	7.4.1.	4.1.1.	4.2.1.
Fokus područje (FP)	2A	6B	3A	2A	6B	2A	2A	6B	2A	6B	2A	3A

5.2. Odobreni i isplaćeni projekti

U prethodnom poglavlju prezentirani su osnovne informacije o raspisanim i provedenim LAG natječajima. U daljnjem tekstu obrađuju se podaci o odobrenim i isplaćenim projekatima prema provedenim LAG natječajima te na razini mjera i odabranih tipova operacija za koje su se raspisivali, u svrhu provedbe podmjere 19.2. „Provedba operacija unutar CLLD strategije“.

LAG Zrinska gora-Turopolje je tijekom razdoblja 2018.-2023.godine, proveo 12 LAG natječaja tijekom kojih je zaprimio 169 projektnih prijava od kojih je odabrano 88 (52,1 %). Najveći broj pristiglih prijava bio je u mjeri 1.1.3. „Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava“, u kojoj je tijekom provedena 3 natječaja pristiglo 127 prijava. Ukupno su odobrene 54 prijave odnosno 42,5 %. Na 3 natječaja za mjeru 1.1.1. „Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava“ pristiglo je ukupno 28 prijava od čega je odobreno 20 tj. 71,4 %. Ukupno 2 natječaja bila su raspisana za mjeru 1.1.2. „Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima“ na koju se prijavio jedan korisnik i u konačnici je odabran na razini LAG-a, ali je nakon ugovaranja sa APPRRR-om odustao od daljnje provedbe projektnih aktivnosti. Najveći broj natječaja, ukupno 4, bio je raspisan za mjeru 2.1.1. „Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo“ na koje je pristiglo ukupno 13 prijava. Obzirom da su prijavitelji bili JLS s područja LAG-a sve su prijave obrađene te odobrene na razini LAG-a.

Tablica 9. Odabrani projekti na natječajima LAG-a Zrinska gora-Turopolje u razdoblju 2018.-2023. godine, izvor: Ured LAG-a

R.br. nat.	Naziv LAG natječaja	Datum objave natječaja	Datum Odluke o odabiru projekata na LAG razini	Broj pristiglih prijava	Broj odobrenih prijava	Mjera LRS	TO PRR RH
1	Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava	14.06.2018.	12.12.2018.	5	5	1.1.3.	6.3.1.
2	Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo	03.12.2018.	29.07.2019.	8	8	2.1.1.	7.4.1.
3	Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima	25.03.2019.	17.01.2020.	1	1	1.1.2.	4.2.1.
4	Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava	25.03.2019.	22.04.2020.	14	11	1.1.1.	4.1.1.
5	Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje	20.04.2020.	02.07.2020.	1	1	2.1.1.	7.4.1.

	lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo						
6	Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava	20.05.2020.	04.03.2021.	58	17	1.1.3.	6.3.1.
7	Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava	01.09.2020.	23.04.2021.	9	4	1.1.1.	4.1.1.
8	Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo	28.12.2020.	06.09.2021.	2	2	2.1.1.	7.4.1.
9	Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava	17.11.2021.	16.05.2022.	64	32	1.1.3.	6.3.1.
10	Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo	07.06.2022.	11.10.2022.	2	2	2.1.1.	7.4.1.
11	Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava	14.07.2022.	16.06.2023.	5	5	1.1.1.	4.1.1.
12	Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima	14.07.2022.	n/p	0	0	1.1.2.	4.2.1.
Ukupno				169	88		

Tablica 10. Broj odabranih projekata na natječajima LAG-a Zrinska gora-Turopolje u razdoblju 2018.-2023. godine, izvor: Ured LAG-a

LAG natječaj (mjera LRS)	Broj pristiglih prijava	Broj odobrenih prijava	Pristigle prijave/Odobrene prijave (u %)
1.1.1.	28	20	71,4
1.1.2.	1	1	100,0
1.1.3.	127	54	42,5
2.1.1.	13	13	100,0
Ukupno	169	88	52,1

U sljedećem koraku administrativne provjere, APPRRR zaprimio je od LAG-a ukupno 87 Zahtjeva za potporu u ukupnom iznosu 1.973.784,12 €, a zatim je ugovoreno 1.857.074,78 € te konačno isplaćeno 1.297.538,00 €.

Tijekom provedbe projekata dio korisnika nije završio projekt (odustajanje/odbijanje i sl.) te je u slučaju već isplaćenih sredstava pokrenut postupak povrata. U konačnici, potpuno su isplaćena 64 projekta tj. 73,6 % od ukupnog broja ugovorenih projekata s APPRRR-om.

Tijekom provedbe LRS Zrinska gora-Turopolje se susretao s brojnim poteškoćama. Javljali su se problemi kod administrativne kontrole prijava koji su dolazili zbog kašnjenja dostave dopuna ili ispravaka prijava te su time takve prijave morale biti odbačene, a u kasnijim fazama provedbe javljao se problem provedbe projekata te su projekti zatim odbijani na administrativnoj razini zbog nepoštivanja procedura i koraka kod provedbe projekata (npr. Portal ponuda, Javna nabava, kašnjenje sa odgovorima Zahtjeve za DOI).

Isplaćena sredstva

U okviru mjere 1.1.1. isplaćeno je 346.218,03 €, što čini 90,7% raspoložive alokacije (381.522,73 €), 79,5 % dodijeljenih sredstava (435.725,81 €) te 73,4 % ugovorenih sredstava (471.793,54 €).

Mjera 1.1.2. imala je raspoloživu alokaciju od 21.912,54 €, pri čemu nije bilo isplata (0%) niti u odnosu na ugovorena sredstva u istom iznosu (0%).

U mjeri 1.1.3. isplaćeno je 712.924,13 €, što predstavlja 86,8 % raspoložive alokacije (821.165,10 €), 87,9 % dodijeljenih i ugovorenih sredstava (810.661,54 €).

U okviru mjere 2.1.1. isplaćeno je 321.098,35 €, što čini 79,6 % raspoložive alokacije (403.585,12 €), 86,7% dodijeljenih sredstava (370.175,99 €) te 58,1 % ugovorenih sredstava (552.707,16 €).

U okviru Specifičnog cilja 1 isplaćeno je 1.059.142,16 €, što predstavlja 86,5 % raspoložive alokacije (1.224.600,37 €), 85,0 % dodijeljenih sredstava (1.246.387,35 €) te 81,2 % ugovorenih sredstava (1.304.367,62 €).

U okviru Specifičnog cilja 2 isplaćeno je 321.098,35 €, što predstavlja 79,6 % raspoložive alokacije (403.585,12 €), 86,7 % dodijeljenih sredstava (370.175,99 €) te 58,1 % ugovorenih sredstava (552.707,16 €).

Konačno isplaćena sredstva

U okviru mjere 1.1.1. konačno isplaćeno je 346.218,03 €, što čini 90,7 % raspoložive alokacije (381.522,73 €), 79,5 % dodijeljenih sredstava (435.725,81 €) te 73,4 % ugovorenih sredstava (471.793,54 €).

Mjera 1.1.2. imala je raspoloživu alokaciju od 21.912,54 €, pri čemu nije bilo isplata (0%) niti u odnosu na ugovorena sredstva u istom iznosu (0%).

U mjeri 1.1.3. konačno je isplaćeno 630.221,62 €, što predstavlja 76,7% raspoložive alokacije (821.165,10 €) te 77,7% dodijeljenih i ugovorenih sredstava (810.661,54 €).

U okviru mjere 2.1.1. konačno je isplaćeno 321.098,35 €, što čini 79,6% raspoložive alokacije (403.585,12 €), 86,7% dodijeljenih sredstava (370.175,99 €) te 58,1% ugovorenih sredstava (552.707,16 €).

U okviru SC 1 konačno je isplaćeno 976.439,65 €, što predstavlja 79,7% raspoložive alokacije (1.224.600,37 €), 78,4% dodijeljenih sredstava (1.246.387,35 €) te 74,9% ugovorenih sredstava (1.304.367,62 €).

U okviru SC 2 konačno je isplaćeno 321.098,35 €, što predstavlja 79,6% raspoložive alokacije (403.585,12 €), 86,7% dodijeljenih sredstava (370.175,99 €) te 58,1% ugovorenih sredstava (552.707,16 €).

Od ukupno isplaćenih 1.297.538,00 €, na Specifični cilj 1 odnosi se 976.439,65 € (75,3%), dok se na Specifični cilj 2 odnosi 321.098,35 € (24,7%), što znači da omjer isplaćenih sredstava između Specifičnog cilja 1 i Specifičnog cilja 2 iznosi približno 3 : 1.

Od ukupno isplaćenih 1.380.240,51 €, konačno je isplaćeno 1.297.538,00 €, što predstavlja 94,0% ukupno isplaćenih sredstava. Razlika između isplaćenih i konačno isplaćenih sredstava iznosi 82.702,51 € (6,0%)¹.

Od ukupno isplaćenih 1.380.240,51 €, konačno je isplaćeno 1.297.538,00 €. Ovaj iznos predstavlja 79,7% raspoložive alokacije (1.628.185,48 €), 80,3% dodijeljenih sredstava (1.616.563,34 €) te 69,9% ugovorenih sredstava (1.857.074,78 €) za podmjeru 19.2.

---

¹ Ukupni iznosi isplaćenih sredstava na razini korigirani radi usklađenja s konačno isplaćenim projektima od strane APPRRR-a. Za projekte koji nisu završeni, a za njih je izvršena djelomična isplata (predujam i sl.), odnosno za koje nisu izvršene potpune isplate, pokrenut će se postupak utvrđivanja obveze povrata sredstava te, po njegovu okončanju, donijeti odgovarajuća Odluka o povratu sredstava, sukladno važećim propisima Upravljačkog tijela. U tom pogledu odlučeno je prikazati oba pokazatelja, obzirom da su neki projekti djelomično generirali učinak, ali će dio sredstava biti potrebno vratiti.

Tablica 11. Isplaćeni projekti na natječajima LAG-a Zrinska gora-Turopolje za Podmjeru 19.2.u razdoblju 2018.-2023. godine, izvor: Ured LAG-a

R.br. nat.	Naziv LAG natječaja	Ukupan broj zaprimljenih Zahtjeva za potporu u APPRRR	Ukupan broj odobrenih projekata APPRRR	Ukupan broj isplaćenih projekata	Iznos zatražene potpore (€)	Iznos ugovorenih sredstava (€)	Iznos dodijeljenih sredstava (€)	Iznos isplaćenih sredstava (€)	Iznos konačno isplaćenih sredstava (€)	Mjera LRS	Mjera PRR
1	Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava	5	5	5	73.554,65	73.554,65	73.554,65	73.554,65	73.554,65	1.1.3.	6.3.1.
2	Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo	8	7	3	392.834,57	353.982,30	188.830,19	139.752,55	139.752,55	2.1.1.	7.4.1.
3	Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima	1	1	0	21.912,54	21.912,54	0,00	0,00	0,00	1.1.2.	4.2.1.
4	Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava	10	10	9	273.675,69	270.982,81	253.623,55	227.563,43	227.563,43	1.1.1.	4.1.1.
5	Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo	1	1	1	49.602,82	49.602,82	49.602,82	49.602,82	49.602,82	2.1.1.	7.4.1.
6	Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava	17	17	16	255.998,41	255.998,41	255.998,41	248.468,89	240.939,53	1.1.3.	6.3.1.

7	Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava	4	4	2	110.539,91	110.539,91	110.539,91	47.358,36	47.358,36	1.1.1.	4.1.1.
8	Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo	2	2	1	94.532,00	49.372,88	49.372,88	49.372,88	49.372,88	2.1.1.	7.4.1.
9	Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava	32	32	21	481.108,48	481.108,48	481.108,48	390.900,64	315.727,44	1.1.3.	6.3.1.
10	Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo	2	2	2	99.990,05	99.749,16	82.370,10	82.370,10	82.370,10	2.1.1.	7.4.1.
11	Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava	5	4	4	120.035,00	90.270,82	71.562,35	71.296,24	71.296,24	1.1.1.	4.1.1.
12	Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima	0	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00	1.1.2.	4.2.1.
Ukupno		87	85	64	1.973.784,12	1.857.074,78	1.616.563,34	1.380.240,51	1.297.538,00		

Tablica 12. Isplaćeni projekti po mjerama/TO LAG-a Zrinska gora-Turopolje Podmjeru 19.2. u razdoblju 2018.-2023. godine, izvor: Ured LAG-a,

LAG natječaj (mjera LRS)	TO PRR RH	Ukupan broj zaprimljenih Zahtjeva za potporu u APPRRR	Ukupan broj odobrenih projekata u APPRRR	Ukupan broj isplaćenih projekata	Iznos zatražene potpore (€)	Iznos ugovorenih sredstava (€)	Iznos dodijeljenih sredstava (€)	Iznos isplaćenih sredstava (€)	Iznos konačno isplaćenih sredstava (€)	Ukupno dodijelje na alokacija 19.2. po mjerama (2014-2020+prjelazno razdoblje (LRS V4)	Udio isplaćenih sredstava u odnosu na raspoloživu alokaciju (2014.-2020.+PR 2021./2022.) (u %)	Udio konačno isplaćenih u odnosu na dodijeljena sredstva (%)	Udio isplaćenih u odnosu na ugovorena sredstva (%) ²	Udio konačno isplaćenih u odnosu na ugovorena sredstva (%)
1.1.1.	4.1.1.	19	19	15	504.250,60	471.793,54	435.725,81	346.218,03	346.218,03	381.522,73	90,7	79,5	73,4	73,4
1.1.2.	4.2.1.	1	1	0	21.912,54	21.912,54	0,00	0,00	0,00	21.912,54	0,0	0,00	0,00	0,00
1.1.3.	6.3.1.	54	54	42	810.661,54	810.661,54	810.661,54	712.924,13	630.221,62	821.165,10	76,7	77,7	87,9	77,7
2.1.1.	7.4.1.	13	11	7	636.959,44	552.707,16	370.175,99	321.098,35	321.098,35	403.585,12	79,6	86,7	58,1	58,1
Ukupno		87	85	64	1.973.784,12	1.857.074,78	1.616.563,34	1.380.240,51	1.297.538,00	1.628.185,48	79,7	80,3	74,3	69,9

² Iznos isplaćenih sredstava odnosi se na projekte koji su tijekom provedbe od strane APPRRR-a dobili odgovarajuću isplatu sredstava, ali će se za njih pokrenut postupak povrata sredstava. Sukladno tome, konačno isplaćena sredstva izračunata su na temelju onih projekata koji su ostvarili konačnu isplatu sredstava.

5.3. Provedba LRS

LAG-u Zrinska gora-Turopolje je za provedbu LRS za razdoblje 2014.-2020. dodijeljena ukupna potpora od 1.396.415,13 €. Za provedbu podmjere 19.2. Provedba operacija unutar CLLD strategije dodijeljeno je ukupno 1.063.935,34 €. Za podmjeru 19.3. Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a dodijeljeno je ukupno 53.196,77 €, a za podmjeru 19.4. Tekući troškovi i animacija ukupno 279.283,03 €.

Sredinom 2021. godine LAG-u Zrinska gora-Turopolje dodijeljena je dodatna alokacija sredstava za prijelazno razdoblje (2021. i 2022. godine), sukladno Aneksu ugovora o dodjeli sredstava odabranom LAG-u br. 5762/2 od 31.svibnja 2021. godine te Odluci o izmjeni odluke o odabiru LAG-a od 25.svibnja 2021. godine. Obzirom na dodatna sredstva iz prijelaznog razdoblja, LAG-u Zrinska gora-Turopolje dodijeljena su dodatna sredstva u iznosu 753.850,60 €, od čega za podmjeru 19.1. ukupno 13.272,28 €, za podmjeru 19.2. ukupno 564.250,15 € te 148.115,66 € za podmjeru 19.4.

Sumarno, LAG-u Zrinska gora-Turopolje je za provedbu LRS za razdoblje 2014.-2020. i prijelazno razdoblje (2021. i 2022.) dodijeljen ukupan iznos od 2.150.265,73 €, od čega za podmjeru 19.1. ukupno 13.272,28 €, podmjeru 19.2. ukupno 1.628.185,48 €, podmjeru 19.3. ukupno 81.409,27 € te 427.398,69 € za podmjeru 19.4.

Tablica 13. Dodijeljena sredstva LAG-u Zrinska Gora-Turopolje unutar TO 19.1,19.2 i 19.3. i 19.4. tijekom razdoblja 2014.-2020. i prijelaznog razdoblja 2021.-2022. godine, izvor: Ured LAG-a

	Iznos potpore dodijeljen LAG-u	Iznos potpore prije prijelaznog razdoblja	Iznos potpore iz prijelaznog razdoblja	Ukupan iznos potpore
IZNOS JAVNE POTPORE ZA 19.1.			13.272,28 €	13.272,28 €
IZNOS JAVNE POTPORE ZA 19.2.	1.063.935,34 €	1.063.935,34 €	564.250,15 €	1.628.185,48 €
IZNOS JAVNE POTPORE ZA 19.3.	53.196,77 €	53.196,77 €	28.212,51 €	81.409,27 €
IZNOS JAVNE POTPORE ZA 19.4.	279.283,03 €	279.283,03 €	148.115,66 €	427.398,69 €
UKUPNO ZA 19.2. / 19.3. / 19.4.	1.396.415,13 €	1.396.415,13 €	753.850,60 €	2.150.265,73 €

5.1.1. Podmjera 19.1. Pripremna pomoć

Podmjera 19.1. „Pripremna pomoć“ imala je iznimno važnu ulogu u osiguravanju kontinuiteta lokalnog razvoja na području LAG-a Zrinska Gora-Turopolje. Iako je riječ o financijski najskromnijoj podmjeri unutar Mjere 19, njezin značaj bio je prvenstveno strateške naravi jer je omogućila pravovremenu, sustavnu i kvalitetnu pripremu dviju lokalnih razvojnih strategija – LRS za razdoblje 2014.-2020. te novu LRS za programsko razdoblje 2023.-2027. godine.

Do kraja 2016. godine LAG je koristio sredstva u iznosu 63.453,20 € za pripremnu pomoć u sklopu podmjere 19.1. „Pripremna pomoć“ u okviru Mjere 19 LEADER- CLLD iz PRR RH za razdoblje 2014.-2020.

Nakon provedenog postupka ocjenjivanja, LAG Zrinska gora-Turopolje je na raspisanom Natječaju za provedbu podmjere 19.2. „Provedba operacija unutar CLLD strategije“ – provedba tipa operacije 19.2.1. „Provedba operacija unutar CLLD strategije“ (NN 50/16) Odlukom o odabiru LAG-a, dana 07. siječnja 2017. godine, dobio sredstva u iznosu od 1.396.415,13 € za provedbu podmjere 19.2. „Provedba operacija unutar CLLD strategije“, podmjere 19.3., „Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a“ i podmjere 19.4. „Tekući troškovi i animacija“ unutar Mjere 19. „Potpora lokalnom razvoju u okviru inicijative LEADER/CLLD pristupa“.

Podmjera 19.1. omogućila je LAG-u da navedeni proces provede planski, sustavno i uz visoku razinu stručne pripreme, bez negativnog utjecaja na provedbu ostalih podmjera Mjere 19, uključujući podmjere 19.2., 19.3. i 19.4. Sukladno tome, LAG je time osigurao organizacijsku stabilnost, operativnu zrelost i kapacitete LAG-a za istodobno upravljanje strateškim planiranjem i provedbom složenih razvojnih aktivnosti.

Odlukom o dodjeli sredstava iz prijelaznog razdoblja odabranim lokalnim akcijskim grupama od 30. ožujka 2021. godine i Odluka o izmjeni odluke o odabiru LAG-a od 25. svibnja 2021. godine LAG-u Zrinska gora-Turopolje dodijeljena su ukupna financijska sredstva za provedbu podmjere 19.1. u iznosu 31.272,28 €. Sredstva su korištena za pokrivanje tekućih i operativnih troškova poslovanja LAG-a vezanih uz izradu LRS 2023.-2027., stručne analize, koordinaciju procesa, uključivanje dionika te administrativnu i organizacijsku podršku cjelokupnom procesu strateškog planiranja.

Rezultati provedbe podmjere 19.1. jasno potvrđuju njezinu učinkovitost i opravdanost. Nakon provedenog postupka ocjenjivanja, LAG Zrinska gora-Turopolje je na raspisanom natječaju za Intervenciju 77.06., namijenjenu financiranju LAG-ova u novom programskom razdoblju, potpisom Ugovora s APPRRR-om, dana 13. prosinca 2023. godine, dobio sredstva u iznosu od 2.012.942,09 € za sufinanciranje provedbe LRS-a za razdoblje 2023.-2027.

S evaluacijskog aspekta, podmjera 19.1. nije predstavljala izdvojenu ili jednokratnu aktivnost, već je bila sastavni dio cjelovitog i kontinuiranog strateškog razvojnog ciklusa. Proces izrade LRS nije se svodio na administrativnu obvezu, već je obuhvaćao sveobuhvatnu analizu stanja područja, vrednovanje rezultata prethodnog razvojnog razdoblja, aktivno uključivanje lokalnih dionika te usklađivanje identificiranih lokalnih potreba s nacionalnim i europskim razvojnim prioritetima, uz istodobno osiguravanje realne i provedive strukture LRS.

Ovaj rezultat predstavlja snažan evaluacijski pokazatelj kvalitete izrađene strategije, ali i potvrdu dugogodišnjeg iskustva, stručnosti i institucionalne stabilnosti LAG-a. Uspješna priprema nove LRS izravno je povezana s prethodnim iskustvima stečenima kroz provedbu LRS 2014.-2020., kao i s kontinuiranim jačanjem kapaciteta LAG-a kroz sve podmjere Mjere 19.

5.1.2. Podmjera 19.2. Provedba operacija unutar CLLD strategije

Podmjera 19.2. odnosila se na provedbu operacija kojima su se ostvarivali ciljevi i prioriteta LRS putem LAG natječaja. Sukladno svojoj temeljnoj ulozi provedbe LRS, LAG Zrinska gora-Turopolje je u razdoblju 2018.-2023. godine raspisao ukupno 12 LAG natječaja.

Sukladno tome, LAG je raspisao ukupno četiri natječaja za mjeru 2.1.1. „Ulaganje u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo“, koji su ekvivalentni tipu operacije 7.4.1, tri natječaja za mjeru 1.1.3. „Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava“ koji su ekvivalentni tipu operacije 6.3.1., zatim tri natječaja za mjeru 1.1.1. „Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava“, koji su ekvivalentni tipu operacije 4.1.1. te dva natječaja za mjeru 1.1.2. „Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima“ ekvivalentan tipu operacije 4.2.1.

5.1.2.1. *Strateški cilj 1. Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede*

U okviru Strateškog cilja (SC) 1, Prioriteta 1.1. „Ojačati kapacitete za iskorištavanje postojećih potencijala za razvoj poljoprivrede temeljene na integriranoj i ekološkoj proizvodnji“ provedeno je ukupno 7 LAG natječaja, od čega tri LAG natječaja za mjeru 1.1.1. „Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava“ ekvivalentna tipu operacije 4.1.1., tri LAG natječaja za mjeru 1.1.3. „Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava“ ekvivalentna tipu operacije 6.3.1. i jedan natječaj za mjeru 1.1.2. Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima ekvivalentna tipu operacije 4.2.1.

Mjera 1.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava

Provedbom ove mjere poticala su se ulaganja u rekonstrukciju i modernizaciju proizvodnih kapaciteta s ciljem tehničko-tehnološke obnove, povećanja učinkovitosti proizvodnih procesa te unaprjeđenja količine i kvalitete poljoprivrednih proizvoda. Time se nastojala osigurati dugoročna tržišna konkurentnost korisnika i jačanje njihovog gospodarskog položaja.

Korisnici mjere bile su fizičke i pravne osobe upisane u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava, kao i proizvođačke grupe i organizacije priznate u skladu sa Zakonom o zajedničkoj organizaciji tržišta poljoprivrednih proizvoda te pripadajućim posebnim mjerama i pravilima vezanima uz tržište poljoprivrednih proizvoda.

LAG Zrinska gora-Turopolje proveo je tri natječaja za mjeru 1.1.1. u razdoblju od 2019. do 2021. godine, s ciljem restrukturiranja, modernizacije i jačanja konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava. U prvom natječajnom ciklusu zaprimljeno je 14 projektnih prijava, a do kraja provedbenog razdoblja konačno je isplaćeno ukupno 9 projekata, što predstavlja stopu realizacije od 64,3 %.

U drugom natječajnom ciklusu zaprimljeno je 9 projektnih prijava, od kojih su konačno isplaćena 2 projekta, što odgovara realizaciji od 22,2 % u odnosu na zaprimljene projekte.

Treći natječaj proveden je 2021. godine, kada je odobreno 5 projekata, od kojih su do kraja 2025. godine konačno isplaćena 4 projekta, čime je ostvarena stopa realizacije od 80,0 % u odnosu na odobrene projekte.

Tablica 14. Provedba mjere LRS 1.1.1. (TO 6.3.1.) LRS Zrinska gora-Turopolje 2014.-2020.godine prema objavljenim natječajima, izvor : Ured LAG-a

	SC 1 Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede			
1.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava	Godina provedbe natječaja			Ukupno
	2019. (4.)	2020. (7.)	2021. (11.)	
Broj odobrenih projekata LAG-a	10	4	5	19
Ukupno zatraženi iznos potpore (€)	273.675,69	110.539,91	120.035,00	504.250,60
Ukupno ugovoreni iznos sredstava (€)	270.982,81	110.539,91	90.270,82	471.793,54
Broj isplaćenih projekata projekata (APPRRR)	9	2	4	15
Isplaćena sredstva (€)	227.563,43	47.358,36	71.296,24	346.218,03
Konačno isplaćena sredstva	227.563,43	47.358,36	71.296,24	346.218,03

(€)				
Broj stvorenih radnih mjesta	1	0	0	1
Podaci o isplaćenim projektima				
Spol nositelja projekta				
Muški	8	2	4	14
Ženski	1	0	0	1
Dob nositelja				
Osoba mlađa od 41 godine	3	1	3	7
Osoba od 41 do 55 godina	6	1	1	8
Osoba starija od 55 godina	0	0	0	0
JLS ulaganja				
Općina Lekenik	0	0	1	1
Općina Orle	1	1	1	3
Općina Donji Kukuruzari	0	0	0	0
Općina Martinska Ves	0	0	0	0
Grad Glina	0	0	0	0
Grad Sisak	3	0	0	3
Grad Velika Gorica	4	0	1	5
Grad Petrinja	1	1	1	3
Sektor ulaganja				
Voće i povrće	2	0	1	3
Pčelarstvo	0	0	0	0
Ratarstvo	3	1	2	6
Vinogradarstvo	0	0	0	0
Stočarstvo	4	1	1	6

APPRRR je u konačnici odobrio 19 projekata, od čega je konačno isplaćeno 15 projekata, koji predstavljaju referentni uzorak za analizu strukture korisnika i teritorijalno-sektorskih učinaka intervencije.

Prema spolu nositelja projekata, dominantnu skupinu su činili muškarci u 14 projekata (93,3 %). Ovakva distribucija jasno ukazuje na izrazito slabu uključenost žena u investicijske aktivnosti unutar poljoprivrednog sektora te upućuje na nedovoljnu učinkovitost mjere u pogledu horizontalnog cilja rodne ravnopravnosti.

Dobna struktura korisnika pokazuje relativno povoljan demografski profil. Nositelji do 41 godine realizirali su sedam projekata (46,7 %), dok je dobna skupina od 41 do 55 godina bila nositelj u osam projekata (53,3 %). Tijekom provedbe ove mjere nije zabilježena nije bilo konačno isplaćenih projekata kojima su nositelji bile osobe starije od 55 godina. Navedeni rezultati upućuju na to da je mjera u značajnoj mjeri bila usmjerena prema zreloj populaciji.

Teritorijalna analiza pokazuje visoku koncentraciju isplaćenih sredstava u ograničenom broju jedinica lokalne samouprave. Najveći udio projekata u ovoj mjeri bio je koncentriran na lokacijama PG-ova u sastavu Grada Velike Gorice s pet projekata, odnosno trećinom svih isplaćenih projekata unutar ove mjere. Slijede Grad Sisak, Općina Orle i Grad Petrinja s po tri projekta (20,0 %). Općina Lekenik sudjelovala je s jednim projektom (6,7 %), dok na području Općina Donji Kukuruzari i Martinska Ves te Grada Gline nije evidentiran niti jedan konačno isplaćeni projekt. .

Sektorska struktura konačno isplaćenih projekata dodatno potvrđuje koncentraciju ulaganja u tradicionalne proizvodne grane karakteristične za područje LAG-a Zrinska gora-Turopolje. Ratarstvo i stočarstvo sudjeluju s po šest projekata, odnosno s pojedinačnim udjelom od 40,0 %. Sektor voća i povrća zastupljen je s tri projekta (20,0 %), dok u sektorima pčelarstva i vinogradarstva nije zabilježena niti jedan isplaćeni projekt.

U cjelini, provedba mjere u segmentu isplaćenih projekata ostvarila je primarni cilj modernizacije i jačanja konkurentnosti temeljnih poljoprivrednih sektora, osobito ratarstva i stočarstva, uz pozitivan učinak na uključivanje mlađe radne populacije. Međutim, evaluacija ukazuje na strukturne slabosti u pogledu rodne uključenosti, prostorne uravnoteženosti te sektorske raznolikosti ulaganja. U tom kontekstu, buduće intervencije trebale bi snažnije integrirati ciljeve ravnomjernog teritorijalnog razvoja, poticanja žena kao nositeljica projekata te diversifikacije proizvodnih aktivnosti radi povećanja otpornosti lokalnih poljoprivrednih gospodarstava.

Djelotvornost

Glavni pokazatelj ishoda definiran LRS za provedbu mjere 1.1.1. (TO 4.1.1. PRR RH) bio je **broj subjekata koji su primili potporu za podizanje konkurentnosti poljoprivrednog gospodarstva**. LAG je provedbom tri LAG natječaja unutar ove mjere dodijelio potporu za 19 subjekata u svrhu ulaganja u restrukturiranje ili modernizaciju poljoprivrednog gospodarstva, čime je ostvarena planirana ciljna vrijednost pokazatelja ishoda iz LRS za 2025. godinu koja je iznosila 14 potpora. Na kraju razdoblja provedbe LRS konačno je isplaćeno 15 subjekata čime je ostvaren pokazatelj ishoda i prema ovom kriteriju.

Tablica 15. Indikatori za mjerenje učinka provedbe LRS Zrinska gora-Turopolje, mjera LRS 1.1.1. (TO 6.3.1.), izvor: Ured LAG-a

SC 1 Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede			
Mjera iz LRS/TO PPR RH	POKAZATELJ ISHODA	POKAZATELJ REZULTATA	POKAZATELJI UČINKA
1.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava	Broj subjekata koji su primili potporu za podizanje konkurentnosti poljoprivrednog gospodarstva:14	Novi ili poboljšani poljoprivredni proizvodi na tržištu:6	Udio povećanja poljoprivredne djelatnosti na području LAG-a u 2025. godini u odnosu na godinu prije početka provedbe LRS: 10 %

Tablica 16. Ostvarene vrijednosti temeljem indikatora za mjerenje učinka nakon provedbe LRS Zrinska gora-Turopolje, mjera LRS 1.1.1. (TO 6.3.1.), izvor: Ured LAG-a

SC 1 Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede		
Mjera 1.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava (TO 6.3.1.)		
POKAZATELJ ISHODA	Ciljana vrijednost 2025.	Ostvarena vrijednost
Broj subjekata koji su primili potporu za podizanje konkurentnosti poljoprivrednog gospodarstva	14	19
POKAZATELJ REZULTATA		
Novi ili poboljšani poljoprivredni proizvodi na tržištu	6	5
POKAZATELJ UČINKA		
Udio povećanja poljoprivredne djelatnosti na području LAG-a u 2025. godini u odnosu na godinu prije početka provedbe LRS	10 %	-6,1 %

Učinkovitost

U okviru Mjere 1.1.1. ukupno je ugovoreno 471.793,54 €, dok je konačno isplaćeno 346.218,03 €, što predstavlja financijsku realizaciju od 73,4 %. Neiskorišteni dio sredstava iznosio je 125.575,51 €, odnosno 26,6 % ugovorenog iznosa zbog odustajanja/odbijanja korisnika tijekom provedbe projektnih aktivnosti. U odnosu na iznos planiranih sredstava za Mjeru 1.1.1., sukladno LRS (V5 iz 2023. godine), do kraja razdoblja provedbe LRS isplaćeno je 77,8 % od planiranih 445.003.52 €.

Mjera 1.1.2. Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima

Provedbom ove mjere LRS bila je predviđena modernizacija postojećih prerađivačkih kapaciteta, ali i širenje prerađivačkih aktivnosti u sektoru primarne poljoprivredne proizvodnje. Povećanje vrijednosti poljoprivrednih proizvoda, uz olakšan pristup tržištu, trebala je osigurati dugoročnu konkurentnost proizvoda koja će izravno potaknuti organiziranje proizvođača te nova zapošljavanja u ovom sektoru. Mjera je bila sukladna tipu operacije 4.2.1. *Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima* PRR RH.

Korisnici ove mjere mogle su biti fizičke i pravne osobe registrirane za preradu proizvoda iz Dodatka I. Ugovora o EU ili pamuka, osim proizvoda ribarstva, odnosno fizičke i pravne osobe upisane u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava i proizvođačke grupe i organizacije priznate sukladno Zakonu o zajedničkoj organizaciji tržišta poljoprivrednih proizvoda i posebnim mjerama i pravilima vezanim za tržište poljoprivrednih proizvoda.

LAG Zrinska gora-Turopolje je 2019. godine proveo LAG natječaj za mjeru 1.1.2., tijekom kojeg je zaprimio 1 prijavu. Prijava je odobrena na LAG razini i prosljeđena APPRRR-u, te je nakon potpisivanja ugovora s

APPRRR-om korisnik odustao od provođenja projektnih aktivnosti. Tijekom 2022. godine LAG je raspisao drugi natječaj za mjeru 1.1.2. na koji se nije javio niti jedan korisnik, što znači da u konačnici obustavljen.

Tablica 17. Provedba mjere LRS 1.1.2. (TO 4.2.1.) LRS Zrinska gora -Turopolje 2014.-2020.godine prema objavljenim natječajima, izvor Ured LAG-a

1.1.2. Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima	SC 1 Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede	
	Godina provedbe natječaja	Ukupno
	2019. (3.)	
Broj odobrenih projekata LAG-a	1	1
Ukupno zatraženi iznos potpore (€)	21.912,54	21.912,54
Broj isplaćenih projekata projekata (APPRRR)	0	0
Isplaćena sredstva (€)	0	0
Konačno isplaćena sredstva (€)	0	0
Broj stvorenih radnih mjesta	0	0

Posljedično, stopa realizacije projekata iznosi 0 %, dok je financijska realizacija mjere također 0 % u odnosu na ugovorena sredstva. Niti jedno radno mjesto nije stvoreno, čime mjera u promatranom razdoblju nije proizvela mjerljive gospodarske učinke.

S evaluacijskog aspekta, navedeni rezultati ukazuju na potpunu neučinkovitost mjere 1.1.2. u pogledu provedbe, unatoč inicijalnom interesu korisnika. Iako je formalno ostvaren odabir projekta, izostanak realizacije sugerira na postojanje strukturnih prepreka, koje su uključivale administrativnu složenost, financijsku neodrživost investicije, promjene tržišnih uvjeta ili nedovoljnu pripremljenost korisnika za provedbu projekta.

Zaključno, iako je mjera formalno pokrenuta i pokazala minimalan interes (broj sudionika na radionicama predstavljanja mjere), njezin stvarni učinak u razdoblju evaluacije može se ocijeniti kao zanemariv, uz jasnu preporuku za strukturne izmjene i jaču tehničku podršku u budućim programskim ciklusima kako bi se osigurala provedivost projekata usmjerenih na povećanje dodane vrijednosti u poljoprivredi.

Djelotvornost

Glavni pokazatelj ishoda definiran LRS za provedbu mjere 1.1.2. (TO 4.2.1. PRR RH) bio je **broj subjekata koji je primilo potporu za preradu proizvoda**. Ciljna vrijednost pokazatelja u 2023. godini je bila 1 subjekt kojem je i dodijeljena potpora. LAG je provedbom jednog LAG Natječaja za ovu mjeru dodijelio potporu za 1 subjekt koji je u konačno odustalo od provedbe projektnih aktivnosti te u tom pogledu ovaj pokazatelj ishoda tijekom razdoblja provedbe LRS ostvaren, ali bez učinka, obzirom da projekt nije isplaćen.

Tablica 18. Indikatori za mjerenje učinka provedbe LRS Zrinska gora-Turopolje, mjera LRS 1.1.2. (TO 6.3.1.), izvor: Ured LAG-a

SC 1 Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede			
Mjera iz LRS/TO PPR RH	POKAZATELJ IZLAZA/OUTPUT	POKAZATELJ REZULTATA/TARGET	POKAZATELJI UČINKA
1.1.2. Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima	Broj subjekata koji su primili potporu za preradu proizvoda:1	Novi ili poboljšani poljoprivredni proizvodi na tržištu:6	Udio povećanja poljoprivredne djelatnosti na području LAG-a u 2025. godini u odnosu na godinu prije početka provedbe LRS: 10 %

Tablica 19. Ostvarene vrijednosti temeljem indikatora za mjerenje učinka nakon provedbe LRS Zrinska gora – Turopolje, mjera LRS 1.1.2. (TO 4.2.1.), izvor: Ured LAG-a

SC 1 Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede		
Mjera 1.1.2. Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima (TO 4.2.1.)		
POKAZATELJ ISHODA	Ciljana vrijednost 2023.	Ostvarena vrijednost
Broj subjekata koji su primili potporu za podizanje konkurentnosti poljoprivrednog gospodarstva	1	1
POKAZATELJ REZULTATA		
Novi ili poboljšani poljoprivredni proizvodi na tržištu	6	0
POKAZATELJ UČINKA		
Udio povećanja poljoprivredne djelatnosti na području LAG-a u 2025. godini u odnosu na godinu prije početka provedbe LRS	10 %	-6,1 %

Učinkovitost

U okviru Mjere 1.1.2. ukupno je ugovoreno 21.912,54 €, dok je stvarno isplaćeno 0 €, obzirom da je jedini korisnik koji je imao Odluku o odabiru odustao od daljnje provedbe projektnih aktivnosti. Obzirom na višak predviđenih sredstava tijekom posljednjih izmjena LRS 2023. godine (V5), mjera je ukinuta, a planirani iznos sredstava je alociran prema drugim mjerama za koje se pokazalo da postoji veći interes i potreba za financiranjem.

Mjera 1.1.3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava

Ovom se mjerom pružala potpora jačanju gospodarske održivosti i povećanju tržišne konkurentnosti malih PG-a kroz ulaganja u razvoj resursa i diversifikaciju poljoprivrednih i nepoljoprivrednih djelatnosti. Time su se stvarali dodatni preduvjeti za dugoročnu održivost poslovanja, kao i za otvaranje novih radnih mjesta i očuvanje postojećih na području LAG-a.

Korisnici mjere bila su mala PG upisana u Upisnik poljoprivrednika, a mjera je bila usklađena s tipom operacije 6.3.1. *Potpura razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava* PRR RH. Provedbom ove mjere nastojalo se unaprijediti ukupnu konkurentnost malih poljoprivrednih gospodarstava te ojačati njihovu gospodarsku otpornost i razvojni potencijal.

LAG Zrinska gora-Turopolje raspisao je tri natječaja za Mjeru 1.1.3. u razdoblju od 2018. do 2021. godine s ciljem potpore razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava i jačanja njihove konkurentnosti. Na prvom LAG natječaju provedenom 2018. godine odobreno je 5 projekata, od kojih su svi do kraja provedbenog razdoblja isplaćeni.

Na drugom LAG natječaju provedenom 2020. godine odobreno je 17 projekata, od kojih je konačno isplaćeno 16, odnosno 94,1 %. Ovakav rezultat ukazuje na vrlo visoku razinu provedivosti ulaganja i dobru usklađenost mjere s potrebama malih poljoprivrednih gospodarstava.

Na trećem LAG natječaju provedenom 2021. godine zabilježen je najveći broj odobrenih projekata, ukupno 32, dok je do kraja 2025. godine konačno isplaćen 21 projekt. Time je ostvarena stopa realizacije od 65,6 %.

Tablica 20. Provedba mjere LRS 1.1.3. (TO 6.3.1.) LRS Zrinska gora-Turopolje 2014.-2020.godine prema objavljenim natječajima, izvor Ured LAG-a

	SC 1 Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede			
	Godina provedbe natječaja			
1.1.3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava	2018. (1.)	2020. (6.)	2021. (9)	Ukupno
Broj odobrenih projekata LAG-a	5	17	32	54
Ukupno zatraženi iznos potpore (€)	73.554,65	255.998,41	481.108,48	810.661,54
Ukupno ugovoreni iznos potpore (€)	73.554,65	255.998,41	481.108,48	810.661,54
Broj konačno isplaćenih projekata projekata (APRRR)	5	16	21	42
Isplaćena sredstva (€)	73.554,65	248.468,89	390.900,64	712.924,13
Konačno isplaćena sredstva (€)	73.554,65	240.939,53	315.727,44	630.221,62

Broj stvorenih radnih mjesta	0	1	0	1
Podaci isplaćenim projektima				
Spol nositelja projekta				
Muški	4	9	15	28
Ženski	1	7	6	14
Dob nositelja				
Osoba mlađa od 41 godine	1	7	7	15
Osoba od 41 do 55 godina	2	3	8	13
Osoba starija od 55 godina	2	6	6	14
JLS ulaganja				
Općina Lekenik	2	2	0	4
Općina Orle	0	3	2	5
Općina Donji Kukuruzari	0	1		1
Općina Martinska Ves	0	1	1	2
Grad Glina	0	4	3	7
Grad Sisak	0		5	5
Grad Velika Gorica	2	1	3	3
Grad Petrinja	1	4	7	12
Sektor ulaganja				
Voće i povrće	1	7	4	12
Pčelarstvo	0	0	4	4
Ratarstvo	3	2	3	8
Vinogradarstvo	0	0	0	0
Stočarstvo	1	7	10	18

Prema spolu nositelja projekata, muški korisnici realizirali su 28 projekata, što čini 66,7 % svih isplaćenih projekata, dok su žene sudjelovale s 14 projekata, odnosno 33,3 %. U odnosu na druge mjere unutar SC1, udio žena u Mjeri 1.1.3. bio je značajno viši.

Dobna struktura nositelja projekata pokazuje relativno uravnoteženu zastupljenost svih dobnih skupina. Mladi nositelji do 41 godine realizirali su 15 projekata (35,7 %). Nositelji u dobi od 41 do 55 godina sudjelovali su s 13 projekata (31,0 %), dok su nositelji stariji od 55 godina realizirali 14 projekata (33,3 %). Ovakva raspodjela ukazuje na snažan inkluzivni karakter mjere, koja je jednako dostupna mlađim, srednjim i starijim poljoprivrednicima te je doprinijela stabilnosti sektora kroz potporu različitim generacijama.

Geografski smještaj malih PG-a koji su isplatili projekte na području LAG-a ukazuje da su ulaganja bila teritorijalno neravnomjerno raspoređena. Najveći broj malih PG-a isplaćen je području Grada Petrinje i iznosio je 12 projekata (28,6 %). Slijedi Grad Glina sa 7 projekata (16,7 %), dok je na području Grada Siska i Općine Orle isplaćeno 5 projekata. Na području Općine Lekenik isplaćena su 4 projekta (4 projekta), dok su na području Grada Velike Gorice isplaćena 3 projekta (7,1 %). Najmanji broj isplaćenih projekata evidentiran je na području Općine Martinska Ves, ukupno 2 projekta (4,8 %), dok je Općina Donji

Kukuruzari sudjelovala s 1 projektom (2,4 %). Ovakva teritorijalna raspodjela ukazuje na postojanje izraženih razvojnih razlika unutar LAG područja, koje su povezane s gospodarskim i društvenim izazovima pojedinih jedinica lokalne samouprave. Područja s nižim indeksom razvijenosti, obilježena slabijom gospodarskom aktivnošću, nepovoljnim demografskim trendovima i ostalim razvojnim poteškoćama, bilježe i manju zastupljenost realiziranih projekata. Navedeno upućuje na potrebu za dodatnim potporama, jačanjem savjetodavne podrške i ciljanim animacijskim aktivnostima kako bi se potaknula ravnomjernija apsorpcija sredstava i ublažile postojeće razvojne nejednakosti unutar LAG-područja.

Sektorska struktura isplaćenih projekata pokazuje dominantnu usmjerenost na stočarstvo s ukupno 18 projekata, odnosno 42,9 %. Slijedi sektor voća i povrća s 12 projekata (28,6 %), dok je u sektoru ratarstva isplaćeno osam projekata (19,0 %). U sektoru pčelarstva isplaćena su četiri projekta, odnosno 9,5 %, dok u sektoru vinogradarstva nije odobren/isplaćen niti jedan projekt.

Analiza sektorske strukture isplaćenih projekata ukazuje na izraženu koncentraciju ulaganja u stočarsku proizvodnju, što je u skladu s postojećom proizvodnom strukturom i tradicijom poljoprivrede na LAG području. Stočarstvo predstavlja jedan od ključnih izvora dohotka malih PG-a te sektor u kojem su potrebe za modernizacijom opreme, objekata i tehnoloških procesa kontinuirano prisutne. U okviru predmetne mjere ulaganja u ovaj sektor pokazala su se administrativno i provedbeno izvedivima, što je dodatno potaknulo interes korisnika. U najvećem broju slučajeva radilo se o nabavi osnovne poljoprivredne mehanizacije i opreme potrebne za unapređenje svakodnevnih proizvodnih aktivnosti (npr. traktori, priključni strojevi, oprema za hranidbu i manipulaciju stočnom hranom). Takva struktura ulaganja proizlazila je iz potrebe malih poljoprivrednih gospodarstava za modernizacijom i povećanjem učinkovitosti rada, uz istodobno smanjenje troškova i fizičkog opterećenja.

Zastupljenost sektora voća i povrća odražava trendove diversifikacije proizvodnje i orijentaciju prema tržišno atraktivnim kulturama s mogućnošću ostvarivanja veće dodane vrijednosti, osobito kroz lokalne i kratke lance opskrbe. Udio ratarstva, iako značajan, bio je niži u odnosu na stočarstvo, što je posljedica većih investicijskih zahtjeva, veće izloženosti tržišnim oscilacijama te sporijeg povrata ulaganja. Investicije su u pravilu bile manjeg opsega i odnosile su se na unaprjeđenje postojeće proizvodnje, određene tehnološke iskorake ili proširenje kapaciteta.

Ograničena zastupljenost pčelarstva te izostanak ulaganja u vinogradarstvu mogu se povezati s manjim brojem aktivnih proizvođača u tim sektorima na LAG području, ali i s njihovim specifičnim razvojnim izazovima, uključujući tržišnu neizvjesnost, klimatske rizike te potrebu za specijaliziranim znanjima i dugoročnijim investicijskim ciklusima.

Ukupno gledano, sektorska raspodjela ulaganja unutar mjere 1.1.3. odražavala je tadašnju gospodarsku strukturu i kapacitete malih PG-a na području LAG-a, pri čemu su sredstva u najvećoj mjeri bila usmjerena prema sektorima s većom tradicijom, organizacijskom spremnošću i bržom provedbenom dinamikom.

Djelotvornost

Glavni pokazatelj ishoda definiran LRS za provedbu mjere 1.1.1. (TO 6.3.1. PRR RH) bio je **broj poljoprivrednih gospodarstava koji su dobili potporu za razvoj malih PG-a**. Ciljna vrijednost pokazatelja ishoda LRS u 2025. godini je bila 52 mala PG-a kojima je dodijeljena potpora. LAG je provedbom tri LAG

natječaja za ovu mjeru dodijelio potporu za 54 PG-a, pri čemu je definirana vrijednost pokazatelja ishoda premašena za 3,8 %. Međutim, u konačnici su isplaćena 42 projekta, što je 80,7 % planirane vrijednosti pokazatelja ishoda. Potrebno je i spomenuti kako je tijekom ocjene projektnih prijedloga zaprimljena veći broj projektnih prijedloga od predviđene alokacije, obzirom da je na LAG natječajima zaprimljeno ukupno 127 prijava čiji su iznosi zatražene potpore premašili raspoloživa sredstva.

Tablica 21. Ostvarene vrijednosti temeljem indikatora za mjerenje učinka nakon provedbe LRS Zrinska gora-Turopolje, mjera LRS 1.1.3. (TO 6.3.1.), izvor: Ured LAG-a

SC 1 Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede			
Mjera iz LRS/TO PPR RH	POKAZATELJ IZLAZA/OUTPUT	POKAZATELJ REZULTATA/TARGET	POKAZATELJI UČINKA
1.1.3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava	Broj potpora za razvoj malih poljoprivrednih gospodarstava:52	Novi ili poboljšani poljoprivredni proizvodi na tržištu:6	Udio povećanja poljoprivredne djelatnosti na području LAG-a u 2025. godini u odnosu na godinu prije početka provedbe LRS: 10 %

Tablica 22. Ostvarene vrijednosti temeljem indikatora za mjerenje učinka nakon provedbe LRS Zrinska gora-Turopolje, mjera LRS 1.1.3. (TO 6.3.1.), izvor: Ured LAG-a

SC 1 Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede		
Mjera 1.1.3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava (TO 6.3.1.)		
POKAZATELJ ISHODA	Ciljana vrijednost 2025.	Ostvarena vrijednost
Broj potpora za razvoj malih poljoprivrednih gospodarstava	52	54
POKAZATELJ REZULTATA		
Novi ili poboljšani poljoprivredni proizvodi na tržištu	6	14
POKAZATELJ UČINKA		
Udio povećanja poljoprivredne djelatnosti na području LAG-a u 2025. godini u odnosu na godinu prije početka provedbe LRS	10 %	-6,1 %

Učinkovitost

U 2018. godini, kroz provedbu 1. LAG natječaja, isplaćeno je 73.554,65 €, odnosno 100 % ugovorenog iznosa. U 2020. godini (6.LAG natječaj) isplaćeno je 240.939,53 € od ugovorenih 255.998,41 €, odnosno 94,1 %.. Najniža razina financijske realizacije zabilježena je u 2021. godini (9.natječaj), kada je isplaćeno 315.727,44 € u odnosu na ugovorene 481.108,48 €, odnosno 65,6 %.

Sumarno, u okviru Mjere 1.1.3. ukupno je ugovoreno 810.661,54 €, dok je do kraja provedbenog razdoblja LRS isplaćeno 630.221,62 €, odnosno 77,7 %. U odnosu na iznos planiranih sredstava za Mjeru 1.1.3., sukladno LRS (V5 iz 2023. godine), do kraja razdoblja provedbe LRS konačno je isplaćeno 79,2 % od planiranih 795.626,92 €.

Evaluacija pokazatelja rezultata za Prioritet 1.1. Ojačati kapacitete za iskorištavanje postojećih potencijala za razvoj poljoprivrede temeljene na integriranoj i ekološkoj proizvodnji

LRS LAG-a Zrinska gora-Turopolje je unutar SC 1 Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede definirao Prioritet 1.1. „Ojačati kapacitete za iskorištavanje postojećih potencijala za razvoj poljoprivrede temeljene na integriranoj i ekološkoj proizvodnji“. U svrhu evaluacije provedenih projektnih aktivnosti na razini prioriteta definiran je pokazatelj rezultata „Broj novih ili poboljšanih poljoprivrednih proizvoda na tržištu“.

Provedbom LAG natječaja za mjere 1.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava (TO 4.1.1.), 1.1.2. Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima (TO 4.2.1.) i 1.1.3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava (TO 6.3.1.) definiran je pokazatelj rezultata kojima će se kroz ulaganja u razvoj poljoprivrede ostvariti „najmanje 6 novih ili poboljšanih poljoprivrednih proizvoda na tržištu“. Provedbom mjere 1.1.1. unutar koje je isplaćeno 15 projekata, njih 5 je provedbom projekta ostvarilo nove i poboljšane poljoprivredne proizvode. Unutar mjere 1.1.2. doprinos pokazatelju rezultata nije ostvaren jer je jedini korisnik odustao od projekta. Međutim, provedbom mjere 1.1.3. unutar koje je isplaćeno 42 projekta, njih 14 je ostvarilo nove ili poboljšane poljoprivredne proizvode. U konačnici je ukupno 19 projekata imalo dodanu vrijednost tj. njihovom realizacijom su stvoreni novi ili poboljšani poljoprivredni proizvodi, čime je postavljeni indikator (6) ostvaren za preko 216,6 %. Navedeni se odnose na one projekte koji će provedbom projektnih aktivnosti imati utjecaj na razvoj novih i poboljšanih poljoprivrednim proizvodima, te su u tom pogledu u razmatranje nisu uzeti oni projekti koji su kao provedbu imali samo nabavljanje nove/rabljenje poljoprivredne mehanizacije i sl .

Tablica 23. Planirane i ostvarene vrijednosti pokazatelja rezultata na razini Prioriteta 1.1. LRS Zrinska gora – Turopolje, izvor: Ured LAG-a

SC 1 Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede		
Prioritet 1.1. Ojačati kapacitete za iskorištavanje postojećih potencijala za razvoj poljoprivrede temeljene na integriranoj i ekološkoj proizvodnji		
POKAZATELJ <u>REZULTATA</u>	Ciljana vrijednost 2025.	Ostvarena vrijednost 2025.
Novi ili poboljšani poljoprivredni proizvodi na tržištu	6	19

Evaluacija pokazatelja učinka za SC 1 Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede

LRS Zrinska gora-Turopolje za SC 1. Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede definiran je pokazatelj učinka koji glasi „Povećanje poljoprivredne djelatnosti na području LAG-a za 10 % u 2025. godini u odnosu na godinu prije početka provedbe LRS“.

Prema podacima iz LRS (V0) na području LAG-a je 2015.godine bilo registrirano 6.425 PG-a. Tijekom provedbe broj PG-a na području LAG-a kontinuirano se smanjivao. U razdoblju provedbe LRS broj PG-a se smanjio s 5220 u 2016. godini, na 4900 PG-a u 2025. godini, što je pad za 6,1 %. Na području JLS LAG-a koji administrativno pripadaju Zagrebačkoj županiji, tj. u sastavu Općine Orle i Grada Velike Gorice (ruralna naselja) u razdoblju 2016.-2025.godine zabilježen je pad broja PG-a za 7,2 %, dok je na području JLS koje se nalaze Sisačko-moslavačkoj županiji - Grad Sisak (ruralna naselja), Grada Petrinja, Grad Glina, Općina Donji Kukuruzari, Općina Martinska Ves i Općine Lekenik zabilježen također pad i to za -5,8 %. Obzirom da je pokazatelj učinka LRS definirao povećanje poljoprivredne djelatnosti na području LAG-a mjereno kroz kretanje broja OPG-a, utvrđuje se kako navedeni pokazatelj nije ostvaren jer je inicijalnom LRS (V0) definirana ciljana vrijednost od 10 % u pogledu povećanja poljoprivredne djelatnosti na području LAG-a u 2025. godini u odnosu na godinu prije početka provedbe LRS.

Tablica 24. Planirane i ostvarene vrijednosti pokazatelja učinka na razini Specifičnog cilja 1. Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede LRS Zrinska gora-Turopolje, izvor: Ured LAG-a

SC 1 Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede		
POKAZATELJ UČINKA	Ciljana vrijednost 2025.	Ostvarena vrijednost 2025.
Udio povećanja poljoprivredne djelatnosti na području LAG-a u 2025. godini u odnosu na godinu prije početka provedbe LRS	10 %	-6,1 %

5.1.2.2.Strateški cilj 2. Povećati kvalitetu društvene infrastrukture

U okviru Strateškog cilja 2, Prioriteta 2.1. „Povećati kvalitetu društvene infrastrukture“, provedeno je ukupno 4 LAG natječaja, za mjeru 2.1.1. „Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu“ ekvivalentnih tipu operacije 7.4.1. PRR-a.

Mjera 2.1.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu

Provedbom ove mjere unaprijedio se pristup osnovnim uslugama te se izravno utjecalo na poboljšanje kvalitete života lokalnog stanovništva. Ulaganja u ovu mjeru doprinijela su stvaranju povoljnijih društveno-gospodarskih uvjeta, jačanju atraktivnosti područja za život i rad, kao i ublažavanju negativnih demografskih i migracijskih trendova na području LAG-a.

Korisnici mjere bile su JLS u sastavu LAG-a, a mjera je bila usklađena s tipom operacije 7.4.1. *Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu* PRR RH. Provedbom mjere se nastojalo povećati dostupnost i kvalitetu osnovnih usluga za lokalno stanovništvo, osobito u ruralnim i slabije razvijenim područjima.

Na prvom LAG natječaju za mjeru 2.1.1. (2. LAG natječaj) provedenom 2018. godine, zabilježen je najveći obujam aktivnosti unutar ove mjere, pri čemu je odobreno 8 projekata, što je 61,5 % ukupno odobrenih projekata tijekom cijelog razdoblja provedbe LRS. Od navedenih projekata, konačno su isplaćena tri projekta, što predstavlja stopu realizacije od 37,5 %. Navedeno upućuje da je nakon zaprimanja Odluka na LAG razini i ugovaranja sredstava s APPRRR-om dio korisnika je odustao ili odbijen tj. nije završio planirane projektne aktivnosti zbog nepoštivanja procedura i koraka kod provedbe projekata (npr. Portal ponuda, Javna nabava, kašnjenje sa odgovorima Zahtjeve za DOI i dr.). Prvim LAG natječajem realizirana su sljedeća 3 projekta: „Građenje i opremanje dječjeg igrališta u naselju Bukevje u Općini Orle“, „Rekonstrukcija i opremanje dvorane za sport i rekreaciju u naselju Lekenik, ispod tribina na nogometnom igralištu NK Lekenik, na području Općine Lekenik“ i „Dječje igralište Taborište na k.č.br. 654/1, k.o. Taborište“.

U 2020. godini provedena su dva LAG natječaja (LAG 5 i 8.natječaj). Na 5.ALG natječaju odobren je projekt „Izgradnja pomoćnog nogometnog igrališta s umjetnom podlogom na ŠRC Vukovina“ te je isti u cijelosti isplaćen od strane APPRRR-a. Na drugom LAG natječaju iste godine odobrena su dva projekta, od kojih je isplaćen projekt „Vanjsko športsko igralište u Općini Donji Kukuruzari (naselje Mečenčani)“, čime je ostvarena stopa realizacije od 50,0 %.

U 2022. godini proveden je posljednji LAG natječaj (10. LAG Natječaj) tijekom kojeg su odobrena dva projekta – „Ulaganje u opremanje Novog groblja Glina“ i Izgradnja tribine za nogometno igralište Budaševo“. Nakon potpisa Ugovora s APPRRR-om oba su projekta konačno isplaćena.

Tablica 25. Provedba mjere LRS 2.1.1. (TO 7.4.1.) LRS Zrinska gora-Turopolje 2014.-2020.godine prema objavljenim natječajima, izvor Ured LAG-a

	SC 2 Povećati kvalitetu društvene infrastrukture				
2.1.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu	Godina provedbe natječaja				Ukupno
	2018 (1.)	2020 (5.)	2020 (8.)	2022 (10.)	
Broj odobrenih projekata LAG-a	8	1	2	2	13
Ukupno zatraženi iznos potpore (€)	392.834,57	49.602,82	94.532,01	99.990,05	636.959,44
Ukupno ugovoreni iznos potpore (€)	353.982,30	49.602,82	49.372,88	99.749,16	552.707,16
Broj konačno isplaćenih projekata (APPRRR)	3	1	1	2	7
Isplaćena sredstva (€)	188.830,19	49.602,82	49.372,88	82.370,10	370.175,99
Konačno isplaćena sredstva (€)	139.752,55	49.602,82	49.372,88	82.370,10	321.098,35
Broj stvorenih radnih mjesta	0	0	0	0	0
Podaci o isplaćenim projektima					
Stupanj razvijenosti JLS u kojem se ulaganje provodi (indeks razvijenosti):					
Općina Lekenik	1	0	0	0	1
Općina Orle	1	0	0	0	1
Općina Donji Kukuruzari	0	0	1	0	1
Općina Martinska Ves	0	0	0	0	0
Grad Glina	0	0	0	1	1
Grad Sisak	0	0	0	1	1
Grad Velika Gorica	0	1	0	0	1
Grad Petrinja	1	0	0	0	1
Vrsta infrastrukture					
Društveni dom	0	0	0	0	0
Kulturni dom	0	0	0	0	0

Dječje igralište	2	0	0	0	2
Sportska građevina	1	1	0	1	3
Sportsko igralište	0	0	1	0	1
Groblja	0	0	0	1	1

U okviru Mjere 2.4.1. realizirano je ukupno sedam infrastrukturnih projekata raspoređenih na području sedam jedinica lokalne samouprave, čime je osiguran širok teritorijalni obuhvat mjere i izravan utjecaj na kvalitetu života u više lokalnih sredina.

Na području Grada Gline proveden je projekt ulaganje u „Ulaganje u opremanje Novog groblja Gline“, čime je unaprijeđena komunalna infrastruktura i osigurani primjereni uvjeti za pružanje usluge groblja.

U Općini Donji Kukuruzari, naselju Mečenčani, realiziran je projekt „Vanjsko sportsko igralište“, koji se doprinijelo razvoju rekreacijskih sadržaja i društvene uključenosti lokalnog stanovništva.

Općina Orle provela je projekt izgradnje i opremanje dječjeg igrališta u naselju Bukevje, čime su unaprijeđeni uvjeti za boravak djece i mladih te podignuta kvaliteta javnog prostora.

Na području Grada Velike Gorice izgrađeno je pomoćno nogometno igralište s umjetnom podlogom ŠRC-a Vukovina, što predstavlja značajno ulaganje u sportsku infrastrukturu i lokalne rekreacijske kapacitete.

U Općini Lekenik provedena je rekonstrukcija i opremanje dvorane za sport i rekreaciju ispod tribina nogometnog igrališta NK Lekenik, čime su znatno poboljšani uvjeti za sportske i društvene aktivnosti stanovništva.

Grad Sisak realizirao je projekt izgradnje tribine za nogometno igralište u naselju Budaševo, čime je unaprijeđena funkcionalnost sportskog objekta i povećan kapacitet za lokalna događanja.

U Gradu Petrinji izgrađeno je dječje igralište u naselju Taborište, čime je osiguran dodatni javni prostor za igru i druženje djece te unaprijeđena kvaliteta života u naselju.

Sveukupno gledano, Mjera 2.4.1. ostvarila je izravne i vidljive infrastrukturne učinke u svakoj uključenoj jedinici lokalne samouprave, s naglaskom na sportske sadržaje, dječja igrališta i osnovnu komunalnu infrastrukturu. Projekti su funkcionalno usmjereni na svakodnevne potrebe lokalnog stanovništva te su doprinijeli povećanju kvalitete života.

Djelotvornost

Glavni indikator koji LAG prati u okviru ovog TO odnosi se na **broj potpora za poboljšanje društvene infrastrukture**. Ciljna vrijednost pokazatelja u 2025. godini je bila 7 potpora. LAG je provedbom četiri LAG natječaja donio Odluku o odabiru za 7 JLS-a, koji su u konačnici i isplaćeni. Na taj način u potpunosti je ostvaren definirani pokazatelj ishoda.

Tablica 26. Ostvarene vrijednosti temeljem indikatora za mjerenje učinka nakon provedbe LRS Zrinska gora-Turopolje, mjera LRS 2.1.1. (TO 7.4.1.), izvor: Ured LAG-a

SC 2 Povećati kvalitetu društvene infrastrukture			
Mjera iz LRS/TO PPR RH	POKAZATELJ IZLAZA/OUTPUT	POKAZATELJ REZULTATA/TARGET	POKAZATELJI UČINKA
2.1.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu	Broj potpora za poboljšanje društvene infrastrukture na području LAG-a:7	Broj lokacija na kojima je poboljšana društvena infrastruktura:7	Udio stanovnika LAG-a koje ima pristup poboljšanoj društvenoj infrastrukturi: 70 %

Tablica 27. Ostvarene vrijednosti temeljem indikatora za mjerenje učinka nakon provedbe LRS Zrinska gora-Turopolje, mjera LRS 2.1.1. (TO 7.4.1.), izvor: Ured LAG-a

SC 2 Povećati kvalitetu društvene infrastrukture		
Mjera 2.1.1. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava (TO 7.4.1.)		
POKAZATELJ ISHODA	Ciljana vrijednost 2025.	Ostvarena vrijednost
Broj potpora za poboljšanje društvene infrastrukture na području LAG-a	7	7
POKAZATELJ REZULTATA		
Broj lokacija na kojima je poboljšana društvena infrastruktura	7	7
POKAZATELJ UČINKA		
Udio stanovnika LAG-a koje ima pristup poboljšanoj društvenoj infrastrukturi	70 %	20,03 %

Učinkovitost

U okviru Mjere 2.1.1. ukupno je ugovoreno 552.707,16 €, dok je do kraja provedbenog razdoblja isplaćeno 321.098,35 €, što predstavlja financijsku realizaciju od 58,1 %. Neiskorišteni dio sredstava iznosio je 231.608,81 €, odnosno 41,9 % ugovorenog iznosa, što upućuje na znatan udio odustajanja korisnika ili neprovedenih projekata.

Promatrajući dinamiku po godinama, najveći iznos sredstava ugovoren je 2018. godine (353.982,30 €), dok je u toj godini isplaćeno 139.752,55 €, što predstavlja realizaciju od 39,5 %. U 2020. godini zabilježene su znatno više stope realizacije, pri čemu je u prvom natječaju ostvarena puna isplata ugovorenog iznosa (49.602,82 €), dok je u drugom natječaju također isplaćeno 49.372,88 € za projekt „Vanjsko športsko igralište“, odnosno 100 %. U 2022. godini isplaćeno je 82.370,10 € od ugovorenih 99.749,16 €, što čini realizaciju od 82,6 %.

S aspekta vrijednosti za novac, manje od dvije trećine ugovorenih sredstava bilo je stvarno utrošeno u realizirane projekte društvene infrastrukture. Najniža učinkovitost zabilježena je u početnoj fazi provedbe Mjere 2.1.1., dok su kasnija razdoblja pokazala znatno bolju financijsku disciplinu i višu stopu realizacije, ali manji broj prijavljenih projekata.

Zaključno, Mjera 2.1.1. ostvarila je umjerenu do nisku financijsku učinkovitost. Iako su pojedini kasniji projekti provedeni s visokom razinom iskorištenosti sredstava, ukupni učinak mjere bio je znatno umanjen visokim udjelom neprovedenih projekata i neiskorištenih sredstava iz ranijih faza provedbe. Rezultati upućuju na potrebu za jačanjem provedbene podrške korisnicima te realističnijim planiranjem obujma infrastrukturnih ulaganja u razdoblju provedbe LRS za razdoblje 2023.-2027.godine.

Evaluacija pokazatelja rezultata za Prioritet 2.1. Povećati kvalitetu društvene infrastrukture

LRS LAG-a Zrinska gora-Turopolje je unutar SC 2 Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva definirao Prioritet 2.1. Povećati kvalitetu društvene infrastrukture. U svrhu evaluacije provedenih projektnih aktivnosti na razini prioriteta definiran je pokazatelj rezultata „Broj lokacija na kojima je poboljšana društvena infrastruktura“.

LRS definiran je pokazatelj rezultata kojima će se kroz ulaganja u razvoj poljoprivrede ostvariti „Poboljšana društvena infrastruktura na najmanje 7 lokacija“. Provedbom LAG 4 natječaja za mjeru 3.1.1. (TO 7.4.1.) ukupno je isplaćeno 7 projekata na ukupno 7 lokacija na području LAG-a. Sukladno tome, postavljeni pokazatelj rezultata u potpunosti je ostvaren u iznosu 100 %. Isplaćeni projekti koji su sljedeći: „Ulaganje u opremanje Novog groblja Glina“ u Gradu Glini (naselje Glina), „Vanjsko športsko igralište“ u Općini Donji Kukuruzari (naselje Mečenčani), „Građenje i opremanje dječjeg igrališta u naselju Bukevje“ u Općini Orle (naselje Bukevje), „Izgradnja pomoćnog nogometnog igrališta s umjetnom podlogom na ŠRC Vukovina“ u Gradu Velikoj Gorici (naselje Vukovina), „Rekonstrukcija tribina i izgradnja nadstrešnice tribina na nogometnom igralištu NK BSK "Budaševo" u Gradu Sisku (naselje Budaševo), „Rekonstrukcija i opremanje dvorane za sport i rekreaciju u naselju Lekenik, ispod tribina na nogometnom igralištu NK Lekenik“ na području Općine Lekenik (naselje Lekenik) i „Dječje igralište Taborište na k.č.br. 654/1, k.o. Taborište“ na području Grada Petrinje (naselje Taborište).

Tablica 28. Planirane i ostvarene vrijednosti pokazatelja rezultata na razini Prioriteta 2.1. „Povećati kvalitetu društvene infrastrukture“ LRS Zrinska gora-Turopolje, izvor: Ured LAG-a

SC 2 Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva		
Prioritet 2.1. Povećati kvalitetu društvene infrastrukture		
POKAZATELJ REZULTATA	Ciljana vrijednost 2025.	Ostvarena vrijednost
Broj lokacija na kojima je poboljšana društvena infrastruktura	7	7

Evaluacija pokazatelja učinka za SC 2 Povećati kvalitetu društvene infrastrukture

LRS Zrinska gora-Turopolje za SC 2. *Povećati kvalitetu društvene infrastrukture* definiran je pokazatelj učinka koji glasi „Najmanje 70 % stanovništva LAG-a ima pristup poboljšanoj društvenoj infrastrukturi u 2025. godini“.

Prema podacima iz LRS (V0) na području LAG-a je 2011.godine bilo ukupno 93.493 stanovnika. Analizom lokacija realiziranih projekata unutar Mjere 2.1.1.izračunato je kako je 7 provedenih projekata imalo utjecaj na 20,03 %, odnosno 18.726 stanovnika. Uzimajući u obzir sva ulaganja koja uključuju i ona u PG iz ostalih mjera iz SC 1, pokazatelj se također nije ostvario, obzirom da su svi isplaćeni projekti obuhvatili 51.495 stanovnika, tj. 55,6 % stanovnika LAG-a.

Tablica 29. Planirane i ostvarene vrijednosti pokazatelja učinka na razini Specifičnog cilja 1. Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede LRS Zrinska gora-Turopolje, izvor: Ured LAG-a

SC 1 Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede		
POKAZATELJ UČINKA	Ciljana vrijednost 2025.	Ostvarena vrijednost 2025.
Udio stanovnika LAG-a koje ima pristup poboljšanoj društvenoj infrastrukturi	70 %	20,03 %

5.1.3. Podmjera 19.3. Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a

Mjere 19.3.1. i 19.3.2. provodile su se u okviru PRR RH 2014.-2020. uz financijsku potporu Europske unije i u nadležnosti Ministarstvo poljoprivrede Republike Hrvatske, a bile su usmjerene na jačanje suradnje lokalnih akcijskih grupa i razvoj zajedničkih projekata koji doprinose održivom razvoju ruralnih područja.

Podmjera 19.3.1. odnosila se na provedbu pripremnih aktivnosti međuteritorijalnih i transnacionalnih projekata suradnje iz lokalnih razvojnih strategija odabranih LAG-ova. Njezin je cilj bio omogućiti kvalitetno osmišljavanje projekata kroz zajedničke sastanke, razmjenu iskustava, izradu projektne dokumentacije i povezivanje dionika koji dijele slične razvojne izazove i potencijale. Ova faza bila je ključna za stvaranje čvrstih partnerstava i jasnih razvojnih ideja koje su mogle rezultirati konkretnim ulaganjima.

Mjera 19.3.2. nadovezivala se na pripreme aktivnosti te je omogućavala provedbu već razvijenih projekata suradnje. Kroz nju su se realizirale inicijative usmjerene na razvoj ruralnog turizma, promociju lokalnih proizvoda, očuvanje tradicije i kulturne baštine, uvođenje inovativnih rješenja u lokalna gospodarstva te jačanje društvenog života u ruralnim sredinama. Projekti su često uključivali više područja istovremeno, čime se postizao veći razvojni učinak i bolja vidljivost ruralnih zajednica.

Zajedno, ove dvije mjere imale su važnu ulogu u poticanju umrežavanja, razmjene znanja i stvaranja održivih razvojnih modela. Omogućile su LAG-ovima da pređu granice vlastitih područja, uče iz uspješnih primjera drugih zajednica i provode projekte koji dugoročno doprinose gospodarskom rastu i kvaliteti života na LAG području.

Tijekom provedbe LRS LAG Zrinska-Gora-Turopolje sudjelovao je u ukupno dva međuteritorijalna projekta.

Međuteritorijalni projekti

Udruživanje do jačanja kapaciteta poljoprivrednih proizvođača

LAG Zrinska gora-Turopolje sudjelovao je u provedbi međuteritorijalnog projekta suradnje pod nazivom „Udruživanjem do jačanja kapaciteta poljoprivrednih proizvođača“, čija je ukupna procijenjena vrijednost iznosila 112.527,01 €, a LAG-u Zrinska gora-Turopolje dodijeljen je iznos 52.201,53 €. Vremensko razdoblje trajanja projekta bilo je od 01.03.2019.- 31.12.2020. godine. Projekt se provodio u partnerstvu s LAG-om Posavina (glavni partner), LAG-om Zapadna Slavonija i LAG-om Slavonska Ravnica. Cilj projekta bilo je jačanje kapaciteta i konkurentnosti poljoprivrednih proizvođača u sektoru voćarstva i povrtlarstva kroz razmjenu znanja i iskustava, opremanje te promociju poljoprivrednih proizvoda, u svrhu povećanja samoodrživosti poljoprivrednih gospodarstava i malih gospodarstvenika na ruralnim područjima te poticanju njihovog udruživanja.

U sklopu projekta provedene su aktivnosti usmjerene na jačanje znanja, organizacijskih kapaciteta i tržišne vidljivosti proizvođača voća i povrća na ruralnom području partnera projekta.

Dvodnevno studijsko putovanje organizirano je 18. i 19. listopada 2019. godine tijekom kojeg su predstavnici LAG-a Zrinska gora-Turopolje posjetili područje partnerskih LAG-ova. Na studijskom putovanju sudjelovalo je 50 proizvođača voća i povrća te potencijalnih proizvođača s područja LAG-a Zrinska gora-Turopolje.

Dana 7. i 8. veljače 2020. godine LAG Zrinska gora-Turopolje bio je domaćin dvodnevnog studijskog putovanja za partnere na projektu. Cilj posjeta bio je upoznavanje s primjerima dobre prakse te razmjena iskustava u području poljoprivredne proizvodnje, udruživanja proizvođača i ruralnog turizma na području LAG-a Zrinska gora- Turopolje.

Prvog dana sudionici su posjetili Distributivni centar za voće i povrće u Rakitovcu, gdje su se upoznali s načinom rada centra i prednostima udruživanja proizvođača. Program je nastavljen obilaskom OPG-a Macenić u Mraclinu, OPG-a Dorotić u Brežanima Lekeničkim te OPG-a Cestarić u Lekeniku, koji se bave voćarskom proizvodnjom i preradom. Dan je zaključen u Lekeniku predstavljanjem rada i aktivnosti LAG-a Zrinska gora-Turopolje. Drugog dana sudionici su boravili na području Petrinje te posjetili OPG Marinku, OPG Dvorneković i OPG Belošević, gdje su upoznati s primjerima proizvodnje aronije, heljde, kupina i vina te razvojem dopunskih djelatnosti na poljoprivrednim gospodarstvima.

Projektom je također osigurana nabava opreme s ciljem unapređenja prodajnih i proizvodnih kapaciteta, uključujući 40 drvenih pokretnih prodajnih štandova te jedan berač bobičastog voća.

U segmentu jačanja tržišne prepoznatljivosti provedene su aktivnosti promocije poljoprivrednih proizvođača, koje su obuhvatile izradu 400 kataloga proizvođača voća i povrća s područja LAG-a, kao i izradu web stranice s interaktivnom kartom koja omogućuje jednostavan pregled lokacija i osnovnih informacija o proizvođačima. Radi osiguravanja transparentnosti i vidljivosti projekta izrađeni su promotivni materijali, uključujući bannere, prezentacijski zid te 500 informativnih letaka namijenjenih široj javnosti.

Od istoka do Juga...

Tijekom 2023. godine LAG Zrinska gora-Turopolje sudjelovao je u provedbi međuteritorijalnog projekta suradnje „Od Istoka do Juga...” zajedno s glavnim partnerom LAG-om Virovitički prsten te partnerima LAG-om Adrion i LAG-om Srijem. Ukupna vrijednost projekta iznosila je 132.768,67 € i trajao je 36 mjeseci.

Projektom su planirane sljedeće aktivnosti:

- provesti aktivnosti organizacije najmanje 3 studijska putovanja za najmanje 5 sudionika po studijskom putovanju u svrhu razmjene znanja, primjera dobre prakse i promocije LAG partnera
- provesti 1 radionicu na području LAG domaćina za najmanje 20 sudionika s ciljem promocije područja LAG domaćina ostalim partnerima
- provesti 2 radionice na temu Dopunske djelatnosti na OPG-u za najmanje 10 sudionika po radionici
- izraditi promidžbene materijale

Prvo studijsko putovanje održano je 12. i 13. srpnja 2023. godine te je na njemu sudjelovalo 20 predstavnika članova LAG-a Zrinska gora-Turopolje koji su posjetili LAG Srijem. Sudionici su bili osobe koje se bave ili planiraju baviti ruralnim turizmom, tradicijskim obrtima i drugim dopunskim djelatnostima u sklopu OPG-ova, udruga ili drugih pravnih osoba, kao i djelatnici LAG-a. Program je započeo u Novim Jankovcima prezentacijom turističke ponude LAG-a Srijem, nakon čega su sudionici posjetili Muzej vučedolske kulture, Vodotoranj Vukovar, Acin salaš u Tordinicima te Vinariju Knezović.

Drugoga dana sudionici su obišli Muzej Grada Iloka i Iločke podrume – Stari podrum, uz prezentacije o razvoju vinskog i gastro turizma, te sudjelovali na radionici o gastroturizmu. Putovanje je završeno posjetom ladanjskom imanju i Dvorcu Principovac kao primjeru dobre prakse razvoja turizma.

Drugo studijsko putovanje održano je 5. i 6. listopada 2023. godine, a također je okupilo 20 predstavnika članova LAG-a i djelatnika LAG-a koji su uključeni ili zainteresirani za razvoj ruralnog turizma, tradicijskih obrta i dopunskih djelatnosti. Tijekom studijskog putovanja sudionici su posjetili primjere dobre prakse s područja LAG-a „Virovitički prsten“ s ciljem jačanja znanja i doprinosa razvoju ruralnog turizma u okviru projekta suradnje „Promocija područja kroz razvoj ruralnog turizma i jačanje ljudskih kapaciteta dionika“.

Prvoga dana program je započeo u Gornjem Bazju na OPG-u Ivoš Luka, uz predstavljanje Općine Lukač i lokalnih projekata. Sudionici su potom obišli Gradski muzej Virovitica, Hotel Mozart, OPG Slavko Švraka s obrtom Apis, Podrum Barčan te Dvorac Janković u Suhopolju. Dan je zaključen u Restoranu Park predstavljanjem projekta suradnje „Od Istoka do Juga“. Drugoga dana posjećen je Centar za posjetitelje Križnica, etno zbirka „Bakina priča“, Pitomačka pivovara te seosko turističko gospodarstvo Zlatni Klas u Otrovanecu, kao primjeri razvoja ruralnog i gastroturizma.

Treće studijsko putovanje provedeno je od 25. do 27. listopada 2023. godine posjetili su područje LAG-a Adrion te je na njemu sudjelovalo ukupno 23 predstavnika članova LAG-a Zrinska gora-Turopolje i djelatnika LAG-a, s istim ciljem razmjene znanja, primjera dobre prakse i poticanja razvoja dodatnih gospodarskih aktivnosti u ruralnom prostoru.

Prvog dana sudionici su po dolasku i smještaju u Baškoj Vodi sudjelovali na predstavljanju LAG-a Adrion i programa studijskog putovanja.

Drugog dana organiziran je obilazak primjera dobre prakse s područja Imotskog. Sudionici su posjetili Vinariju Matković u Grubinama, gdje je predstavljen razvoj vinske proizvodnje i ruralnog turizma, zatim Modro i Crveno jezero kao značajne turističke lokalitete. Program je nastavljen posjetom Agroturizmu Grabovci i OPG-u Lozo u Prološcu Gornjem, gdje su predstavljeni projekti financirani iz Programa ruralnog razvoja te primjer uspješne suradnje poljoprivrednih gospodarstava. Dan je zaključen zajedničkim druženjem i razmjenom iskustava s članovima LAG-a Adrion.

Trećeg dana sudionici su posjetili Muzej klapa u Omišu i razgledali grad, nakon čega je uslijedio obilazak OPG-a Čorić s prezentacijom tradicijske pripreme soparnika. Studijsko putovanje završeno je posjetom Konobi Bracera u Dugom Ratu kao primjeru povezivanja lokalne gastronomije i turizma.

LAG Zrinska gora-Turopolje je kao LAG domaćin organizirao radionicu na svom području s ciljem promocije područja ostalim projektnim partnerima te razmjene znanja i iskustava. Radionica je održana u sklopu studijskog putovanja 6. i 7. srpnja 2023. godine, a na njoj su sudjelovala ukupno 43 sudionika. Događanje je obuhvatilo predstavljanje primjera dobre prakse te aktivnosti usmjerene na razvoj ruralnog turizma i jačanje kapaciteta dionika.

U okviru projektnih aktivnosti održane su dvije radionice na temu „Dopunske djelatnosti na OPG-u“.

Prva radionica održana je 4. ožujka 2024. godine u Etno selu Novo Čiče, a na njoj je sudjelovalo 7 sudionika.

Druga radionica održana je 5. ožujka 2024. godine u Centru kreativne industrije Sisak, uz sudjelovanje 15 sudionika.

Radionice su bile usmjerene na informiranje i jačanje znanja sudionika o mogućnostima razvoja dopunskih djelatnosti na poljoprivrednim gospodarstvima.

Djelotvornost

Za provedbu podmjere 19.3. postavljen je pokazatelj ishoda „broj provedenih projekata suradnje“. Ciljna vrijednost pokazatelja u 2025. godini je bila 2 projekta suradnje. LAG je sudjelovao na točno 2 projekta suradnje te je time ostvario postavljenu vrijednost pokazatelja ishoda.

Tablica 30. Ostvarene vrijednosti temeljem indikatora za mjerenje učinka nakon provedbe LRS Zrinska gora-Turopolje, Podmjera 19.3., izvor: Ured LAG-a

Podmjera 19.3. Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a			
	POKAZATELJ IZLAZA/OUTPUT	POKAZATELJ REZULTATA/TARGET	POKAZATELJI UČINKA
Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a	Broj projekata suradnje: 2	n/p	n/p

Tablica 31. Ostvarene vrijednosti temeljem indikatora za mjerenje ishoda nakon provedbe LRS Zrinska gora- Turopolje, Podmjera 19.3., izvor: Ured LAG-a

Podmjera 19.3. Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a		
POKAZATELJ ISHODA	Ciljana vrijednost 2025.	Ostvarena vrijednost 2025.
Broj projekata suradnje	2	2

Učinkovitost

Za provedbu podmjere 19.3. Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a , LAG-u je tijekom razdoblja provedbe LRS bilo dodijeljeno 81.409,27 € . Ukupni iznos isplaćenih sredstava za Projekt „Udruživanjem do jačanja kapaciteta poljoprivrednih proizvođača“ iznosio je 112.527,01 €, od čega LAG-u Zrinska gora-Turopolje ukupno 51.638,79 €. Ukupan iznos isplaćenih sredstava projektu „Od istoka do Juga...“ iznosio je 130.421,92 €, od čega je LAG-u Turopolje-Zrinska gora ukupno 29.769,36 €.

Udio isplaćenih sredstava u odnosu na odobrena sredstva za projekt „Udruživanjem do jačanja kapaciteta poljoprivrednih proizvođača“ iznosi 98,9 %, odnosno 99,9 % za projekt „...Od istoka do juga“.

Ukupno isplaćena sredstva za oba projekta iznosila su 81.408,15 €, dok je ukupno odobreno 81.972,01 €, odnosno 99,3 %. Svi završni zahtjevi za isplatu odobreni su od strane APPRRR-a, bez utvrđenih nepravilnosti, čime je podmjera 19.3 u potpunosti financijski i administrativno zatvorena.

Tablica 32. Provedeni projekti suradnje unutar Podmjere 19.3. LRS Zrinska gora-Turopolje, Podmjera 19.3., izvor: Ured LAG-a

Podmjera 19.3. Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a							
Projekti suradnje	Nositelj	Partneri	Trajanje projekta	Ugovorena sredstva (€)	Isplaćena sredstva (€)	Odobrena sredstva LAG-u Zrinska gora-Turopolje (€)	Isplaćena sredstva LAG-u Zrinska gora-Turopolje (€)
<u>„Udruživanjem do jačanja kapaciteta poljoprivrednih proizvođača“</u>	LAG Posavina	LAG Posavina LAG Zapadna Slavonija LAG Slavonska Ravnica LAG Zrinska Gora-Turopolje	03/2019.- /12.2020.	112.527,01	111.951,95	52.201,54	51.638,79
<u>Od istoka do juga</u>	LAG Virovitički prsten	LAG Virovitički prsten LAG Adrion LAG Srijem LAG Zrinska Gora-Turopolje	01/2023-12/2024	132.768,67	130.421,92	29.770,47	29.769,36
Ukupno						81.972,01	81.408,15
% ISKORIŠTENOST						99,31 %	

Završna evaluacija podmjere 19.3.

Podmjera 19.3 imala je značajnu ulogu u jačanju suradnje, razmjene znanja i umrežavanja LAG-a Zrinska gora-Turopolje s drugim lokalnim akcijskim grupama na nacionalnoj razini. Iako financijski manjeg obujma u odnosu na podmjeru 19.2, projekti suradnje predstavljali su važan kvalitativni element provedbe LRS, budući da su omogućili razmjenu iskustava, razvoj novih pristupa te jačanje institucionalnih kapaciteta LAG-a i lokalnih dionika.

U promatranom razdoblju provedeno je ukupno dva (2) projekata suradnje, svi u okviru međuteritorijalne suradnje na nacionalnoj razini. Tematski fokus projekata bio je usmjeren na očuvanje i valorizaciju prirodne i kulturne baštine, razvoj ruralnog i aktivnog turizma te promociju lokalnih proizvoda i identiteta područja, što je u potpunosti u skladu s ciljevima i prioritetima LRS-a.

Financijska realizacija podmjere 19.3 iznosila je 99,3 % raspoloživih sredstava, pri čemu su sva odobrena sredstva utrošena na prihvatljive aktivnosti. Tijekom provedbe nisu utvrđene nepravilnosti, a svi završni zahtjevi za isplatu odobreni su od strane APPRRR-a, čime je podmjera u cijelosti financijski i administrativno zatvorena.

Iako se učinci projekata suradnje ne mogu u potpunosti kvantificirati kroz standardne pokazatelje, njihova dodana vrijednost očituje se kroz jačanje kapaciteta LAG-a, uspostavu trajnih partnerskih odnosa te povećanu vidljivost područja LAG-a Zrinska gora-Turopolje. Sudjelovanje u projektima suradnje omogućilo je LAG-u stjecanje iskustava u provedbi složenijih razvojnih aktivnosti, što predstavlja važnu osnovu za buduće inicijative u sljedećem programskom razdoblju.

Zaključno, može se ocijeniti da je podmjera 19.3 u potpunosti ostvarila svoju svrhu u okviru LRS te značajno doprinijela jačanju umrežavanja, partnerstva i prijenosa znanja, što predstavlja jednu od ključnih dodanih vrijednosti LEADER/CLLD pristupa.

5.1.4. Podmjera 19.4. Tekući troškovi i animacija

Kako bi se omogućila kvalitetna provedba LRS, za tekuće troškove i animaciju LAG-u Zrinska gora-Turopolje je Odlukom o odabiru LAG-a od 09. siječnja 2017. godine dodijeljeno 279.283,03 €. Sredstva su trošena do sredine 2021. godine kada je Odlukom o izmjeni odluke o odabiru LAG-a od 25. svibnja 2021. godine za provedbu podmjere 19.4. odobrena javna potpora u iznosu od 427.398,69 €, što znači da je inicijalni iznos za prijelazno razdoblje 2021.-2022. godine uvećan za 148.115,66 €.

Svrha ove mjere bila je osigurati financijska sredstva za pokrivanje tekućih i animacijskih troškova potrebnih za provedbu LRS, čime se omogućuje nesmetan rad LAG-a te informiranje dionika o dostupnim mogućnostima financiranja u okviru LRS-a.

Podmjera 19.4. imala je ključnu potporu u cjelokupnoj provedbi LRS, budući da je predstavljala osnovu za funkcioniranje LAG-a i provedbu svih ostalih podmjera. Kroz ovu podmjeru osigurani su organizacijski, administrativni i operativni preduvjeti potrebni za učinkovito djelovanje LAG-a.

Sredstvima podmjere 19.4. omogućena je priprema i provedba LAG natječaja, administrativna obrada projektnih prijava te kontinuirana komunikacija s korisnicima i APPRRR-om. Također, podmjera je obuhvaćala provedbu kontrola na terenu, aktivnosti animacije lokalnog stanovništva te informiranje javnosti i osiguravanje vidljivosti LEADER/CLLD pristupa.

Na taj je način podmjera 19.4. osigurala stabilno i učinkovito funkcioniranje LAG-a te stvorila preduvjete za uspješnu provedbu razvojnih intervencija predviđenih LRS-om. Do kraja 2023. godine LAG je podnio 25 Zahtjeva za isplatu, a početkom rujna 2023. godine isplaćen je posljednji Zahtjev za isplatu čime su iskorištena su sva dodijeljena sredstva javne potpore za provedbu tipa operacije 19.4.1.

Djelotvornost

Za provedbu Podmjere 19.4. postavljen je pokazatelj ishoda „utrošena dodijeljena sredstva mjere“. Ciljna vrijednost pokazatelja ishoda u 2025. godini je bila 25 % koji je u konačnici u potpunosti ostvaren.

Tablica 33. Ostvarene vrijednosti temeljem indikatora za mjerenje ishoda nakon provedbe LRS Zrinska gora-Turopolje, Podmjera 19.4., izvor: Ured LAG-a

Podmjera 19.4			
	POKAZATELJ IZLAZA/OUTPUT	POKAZATELJ REZULTATA/TARGET	POKAZATELJI UČINKA
Tekući troškovi i animacija	% utrošenosti dodijeljenih sredstava mjere: 25 %	n/p	n/p

Tablica 34. Ostvarene vrijednosti temeljem indikatora za mjerenje ishoda nakon provedbe LRS Zrinska gora-Turopolje, Podmjera 19.4., izvor: Ured LAG-a

Podmjera 19.3. Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a		
POKAZATELJ ISHODA	Ciljana vrijednost 2025.	Ostvarena vrijednost 2025.
% utrošenosti dodijeljenih sredstava mjere	25 %	25 %

Učinkovitost

Analiza isplaćenih sredstava u okviru TO 19.4.1. u razdoblju 2017.-2023. pokazuje kontinuiranu i stabilnu dinamiku isplata, usklađenu s potrebama operativnog funkcioniranja LAG-a. Ukupan dodijeljeni iznos potpore povećan je tijekom razdoblja (s 279.283,03 € na 427.398,69 €), što je omogućilo nastavak provedbe aktivnosti bez prekida unatoč produljenju programskog razdoblja.

Kumulativni iznos isplaćenih sredstava postupno je rastao kroz 25 zahtjeva za isplatu te je na kraju razdoblja dosegao 412.384,36 €, čime je iskorišten cjelokupan raspoloživi iznos potpore (100 %), bez preostalog neiskorištenog dijela. Takav rezultat upućuje na vrlo visoku razinu financijske učinkovitosti i precizno planiranje troškova.

Redovitost isplata, odsustvo većih oscilacija u iznosima te postupno smanjenje preostalog iznosa potpore potvrđuju da je LAG uspješno upravljao financijskim sredstvima podmjere 19.4., osiguravajući stabilnu provedbu administrativnih, animacijskih i operativnih aktivnosti tijekom cijelog razdoblja.

Tablica 35. Iznos isplaćenih sredstava za LAG-u za TO 19.4.1. u razdoblju 2017.-2023. godine, izvor: Ured LAG-a

R.br .	Datum podnošenja zahtjeva za isplatu	Datum donošenja odluke o isplati	Iznos dodijeljenih sredstava iz Odluke o odabiru/Odluka o izmjeni Odluke o odabiru LAG-a (u €)	Iznos ukupne isplaćene potpore za prethodna tromjesečja €	Iznos isplaćene potpore za predmetno tromjesečje	Neiskorišteni (preostali) iznos potpore
1	31.03.2017.	03.07.2017.	279.283,03	0,00	13.333,53	265.949,50
2	27.06.2017.	22.09.2017.	279.283,03	13.333,53	13.975,34	251.974,16
3	29.09.2017.	15.12.2017.	279.283,03	27.308,87	14.603,06	237.371,10
4	27.12.2017.	30.03.2018.	279.283,03	41.911,93	15.664,86	221.706,24
5	30.03.2018.	13.06.2018.	279.283,03	57.493,17	15.477,85	206.228,39
6	11.07.2018.	07.09.2018.	279.283,03	73.054,63	6.099,23	200.129,16
7	25.09.2018.	27.11.2018.	279.283,03	79.153,87	16.592,40	183.536,76
8	14.12.2018.	04.02.2019.	279.283,03	95.746,27	16.927,87	166.608,88
9	19.03.2019.	15.04.2019.	279.283,03	112.674,14	17.123,90	149.484,99
10	13.06.2019.	16.07.2019.	279.283,03	129.798,04	15.216,37	134.268,62
11	19.09.2019.	25.10.2019.	279.283,03	145.014,41	18.667,33	115.601,28
12	18.12.2019.	4.3.2020.	279.283,03	163.681,74	15.387,48	100.213,80
13	19.03.2019.	24.4.2020.	279.283,03	179.069,22	15.871,50	84.342,30
14	25.6.2020.	16.7.2020.	279.283,03	194.940,72	17.523,88	66.818,43
15	25.09.2020.	13.11.2020.	279.283,03	212.464,60	17.322,10	49.496,33
16	16.12.2020.	21.01.2021.	279.283,03	229.786,70	25.305,34	24.190,99
17	18.03.2021.	03.05.2021.	279.283,03	255.092,03	18.411,50	5.779,49
18	06.07.2021.	03.09.2021.	427.398,69	273.503,53	15.245,77	138.649,39
19	09.09.2021.	01.12.2021.	427.398,69	288.749,30	15.523,98	123.125,40
20	27.12.2021.	23.02.2022.	427.398,69	304.273,29	15.540,46	107.584,95
21	16.03.2022.	19.05.2022.	427.398,69	319.813,74	18.398,42	89.186,53
22	24.06.2022.	20.9.2022.	427.398,69	338.212,16	26.455,35	62.731,18
23	23.09.2022.	22.11.2022.	427.398,69	364.667,51	22.859,18	39.872,00

24	08.12.2022.	16.02.2023.	427.398,69	387.526,68	24.857,68	15.014,33
25	22.03.2023.	05.09.2023.	427.398,69	412.384,36	15.014,33	0,00

5.1.4.1. Organizacijski kapaciteti i ljudski resursi LAG-a

Ured LAG-a Zrinska gora-Turopolje tijekom cijelog promatranog razdoblja osiguravao je kontinuiranu stručnu, administrativnu i tehničku podršku provedbi LRS-a. Broj zaposlenih djelatnika u LAG-u iznosio je 3-4 djelatnika u razdoblju 2019.-2024. godine.

Tablica 36. Ukupan broj zaposlenih u LAG-u izražen u FTE (ekvivalent pune zaposlenosti)* tijekom razdoblja 2019.-2024. godine, izvor: Ured LAG-a

Godina	Ukupan broj zaposlenih u LAG-u izražen u FTE (ekvivalent pune zaposlenosti)*
2019	3
2020	3
2021	3
2022	3,47
2023	4
2024	3,85

Unatoč malom broju zaposlenih, LAG je provodio ključne aktivnosti vezane uz:

- pripremu 12 LAG natječaja
- obradu pristiglih projektnih prijava (ukupno 169)
- pripremu, provedbu i koordinaciju dva projekata suradnje u okviru podmjere 19.3.,
- administrativnu i savjetodavnu podršku korisnicima,
- kontrolu provedbe projekata, uključujući kontrole na terenu
- animaciju lokalnog stanovništva i dionika
- edukaciju korisnika, članova LAG-a i šire javnosti,

Rad LAG-a redovito je praćen i usmjeravan kroz rad tijela LAG-a. U cijelom programskom razdoblju pripreme i provedbe LRS održano je:

- preko 60 sjednica Upravnog odbora,
- preko 10 sjednica Nadzornog odbora,
- 18 sjednica Skupštine LAG-a
- više od 40 kontrola na terenu u sklopu provedbe LAG natječaja

5.1.4.2. Animacija, edukacija, promocija i vidljivost LEADER/CLLD pristupa

Uz provedbu projekata, LAG Zrinska gora-Turopolje provodio je veći broj različitih aktivnosti animacije, edukacije i promocije, koje značajno nadilaze uobičajenu razinu aktivnosti LAG-ova.

U promatranom razdoblju LAG je organizirao i/ili sudjelovao u velikom broju edukativnih, animacijskih i promotivnih aktivnosti, s ukupno više stotina sudionika, uključujući:

- radionice za korisnike, članove LAG-a i lokalno stanovništvo,
- studijska putovanja,
- edukacije u području ruralnog razvoja, poduzetništva i društvene uključenosti

- aktivnosti povezane s provedbom projekata suradnje,
- sudjelovanje u radu nacionalnih i europskih mreža (LEADER Mreža HRVATSKE, Hrvatski Ruralni parlament, Ministarstvo poljoprivrede, APPRRR i dr.).

Ove aktivnosti bile su usmjerene na:

- prijenos znanja i inovacija u poljoprivredi i ruralnom razvoju,
- razvoj malog poduzetništva,
- društvenu uključenost i smanjenje socijalne isključenosti,
- jačanje uloge JLS-ova u lokalnom razvoju,
- jačanje kapaciteta udruga i lokalnih inicijativa.

Posebna dodana vrijednost LAG-a očituje se u kontinuiranoj i sustavnoj promociji područja i LEADER pristupa, kroz:

- iznimno aktivnu prisutnost na društvenim mrežama,
- redovitu i vidljivu suradnju s lokalnim i regionalnim medijima,
- izradu i tiskanje promotivnih materijala i audiovizualnog sadržaja.

Ovakav kontinuitet i intenzitet promotivnih aktivnosti značajno nadilazi standardnu praksu većine LAG-ova, te predstavlja jasan primjer dodane vrijednosti LEADER/CLLD pristupa.

Analiza provedbe aktivnosti LAG-a kroz cijelo razdoblje provedbe LRS pokazuje kontinuirano visok intenzitet rada, snažnu uključenost lokalnih dionika te značajnu ulogu LAG-a u informiranju, animaciji i jačanju kapaciteta na lokalnoj razini.

Tijekom 2015. godine, u fazi pripreme LRS, LAG je aktivno sudjelovao u stručnim radionicama, edukacijama i radnim sastancima organiziranim na nacionalnoj razini. Predstavnici LAG-a sudjelovali su na radionicama Hrvatske mreže za ruralni razvoj(HMRR), LEADER mreže Hrvatske i dr., usmjerenima na jačanje kapaciteta LAG-a za razumijevanje načela LEADER/CLLD pristupa te primjenu participativnog modela planiranja razvoja na svom području.

Poseban naglasak bio je na uključivanju lokalnih dionika iz javnog, gospodarskog i civilnog sektora u proces planiranja, prepoznavanju razvojnih potreba područja, definiranju razvojnih prioriteta te uspostavi učinkovitog sustava upravljanja i provedbe LRS. Sudjelovanjem u navedenim aktivnostima predstavnici LAG-a stjecali su stručna znanja i praktične vještine potrebne za početak provedbe LRS.

Tijekom 2015. i 2016. godine u proces izrade LRS bio je uključen velik broj lokalnih dionika iz javnog, gospodarskog i civilnog sektora. U tom razdoblju održano je više sastanaka radne skupine, radionica i javnih savjetovanja na području LAG-a, na kojima su predstavljani nacrti LRS te su prikupljeni prijedlozi, potrebe i razvojne ideje lokalne zajednice.

Tijekom 2017. godine aktivnosti LAG-a bile su prvenstveno usmjerene na jačanje administrativnih i stručnih kapaciteta potrebnih za provedbu LRS. U tom razdoblju zaposlenici i članovi LAG-a sudjelovali su na brojnim edukacijama, radionicama i stručnim usavršavanjima vezanim uz LEADER pristup, provedbu mjera PRR RH te postupke provedbe LAG natječaja. Ove aktivnosti bile su ključne za pripremu LAG-a za ulazak u operativnu fazu provedbe LRS-a.

Nakon završetka pripremne faze, 2018. godine započela je konkretna provedba LRS-a objavom prvih LAG natječaja. Prvi natječaj raspisan je u lipnju 2018. godine, čime je lokalnim dionicima omogućeno financiranje projekata u skladu s intervencijskom logikom LRS. Tijekom iste godine provedene su intenzivne animacijske aktivnosti, informativne radionice i savjetovanja s ciljem pripreme potencijalnih prijavitelja za sudjelovanje na natječajima.

Unutar podmjere 19.4. LAG je redovito provodio animacijske aktivnosti i pružao adekvatnu informiranost i upućenost potencijalnih nositelja projekata time što je provodio informativne radionice za potencijalne korisnike, a u sklopu objavljenih LAG-natječaja. Pri tome se vodilo računa o ravnomjernoj prostornoj uključenosti pa su u sklopu svakog natječaja provedena po dvije, tri ili više informativnih radionica u većim središtima JLS-a s područja LAG-a (najčešće u Petrinji, Glini i Vukovini).

Tablica 37. Pregled provedenih animacijskih aktivnosti u sklopu objavljenih LAG natječaja unutar Podmjere 19.4., izvor: Ured LAG-a

RB	Naziv aktivnosti	Broj sudionika	Lokacija održavanja	Datum provedbe
1	(2. LAG Natječaj) Radionica za potrebe informiranja i pripreme potencijalnih prijavitelja na M 1.1.1.	36	Grad Petrinja	11.12.2018
2	(2. LAG Natječaj) Radionica za potrebe informiranja i pripreme potencijalnih prijavitelja na M 1.1.1.	3	Grad Velika Gorica	12.12.2018
3	(3. LAG Natječaj) Radionica za potrebe informiranja i pripreme potencijalnih prijavitelja na M 1.1.2.	10	Grad Petrinja	29.03.2019.
4	(3. LAG Natječaj) Radionica za potrebe informiranja i pripreme potencijalnih prijavitelja na M 1.1.2.	26	Grad Velika Gorica	28.03.2019.
5	(4. LAG Natječaj) Radionica za potrebe informiranja i pripreme potencijalnih prijavitelja na M 1.1.1.	10	Grad Petrinja	29.03.2019.
6	(4. LAG Natječaj) Radionica za potrebe informiranja i pripreme potencijalnih prijavitelja na M 1.1.1.	29	Grad Velika Gorica	28.03.2019.
7	(6. LAG Natječaj)	13	Grad Petrinja	08.06.2020.

	Radionica za potrebe informiranja i pripreme potencijalnih prijavitelja na M 1.1.3.			
8	(6. LAG Natječaj) Radionica za potrebe informiranja i pripreme potencijalnih prijavitelja na M 1.1.3.	21	Grad Velika Gorica	09.06.2020
9	(7. LAG Natječaj) Radionica za potrebe informiranja i pripreme potencijalnih prijavitelja na M 1.1.1.	1	Grad Petrinja	07.09.2020.
10	(7. LAG Natječaj) Radionica za potrebe informiranja i pripreme potencijalnih prijavitelja na M 1.1.1.	6	Grad Velika Gorica	08.09.2020.
12	(9. LAG Natječaj) Radionica za potrebe informiranja i pripreme potencijalnih prijavitelja na M 1.1.3.	7	Grad Glina	22.11.2021
13	(9. LAG Natječaj) Radionica za potrebe informiranja i pripreme potencijalnih prijavitelja na M 1.1.3.	15	Grad Velika Gorica	23.11.2021.
14	(9. LAG Natječaj) Radionica za potrebe informiranja i pripreme potencijalnih prijavitelja na M 1.1.3.	8	Grad Sisak	24.11.2021

U 2019. godini provedba LRS-a nastavila se kroz objavu novih natječaja, evaluaciju projektnih prijava te kontinuiranu podršku korisnicima u provedbi projekata. LAG je i dalje provodio animacijske aktivnosti, radionice i savjetovanja, čime je osigurana visoka razina uključenosti lokalnih dionika te kontinuirana dinamika provedbe strategije.

U razdoblju 2019.-2021.godine naglasak je bio na operativnim aktivnostima vezanima uz provedbu LRS. Provedeno je ukupno 37 radionica, sastanaka, studijskih putovanja i sličnih događanja, uz sudjelovanje čak 331 sudionika. Istovremeno je održano 30 sastanaka vezanih uz tekući rad LAG-a te 25 sastanaka u vezi LAG natječaja, što potvrđuje izrazito visok administrativni i koordinacijski angažman.

U tom razdoblju LAG je pružio podršku velikom broju potencijalnih korisnika LAG natječaja - ukupno 153 potencijalna prijavitelja dobila su pomoć u pripremi projekata. Također je vidljiv snažan fokus na informiranje javnosti, što potvrđuje distribucija 500 promotivnih materijala i velik broj medijskih objava, najčešće putem društvenim mreža (najčešće Facebook) i radija.

U razdoblju 2022.-2024.godine aktivnosti se nastavljaju sličnim intenzitetom, ali s postupnim smanjenjem prema kraju programskog razdoblja. Ukupno je provedeno 20 događanja, pri čemu je većina realizirana tijekom 2022. i 2023. godine. Na tim događanjima sudjelovalo je 140 sudionika, što potvrđuje kontinuirani interes lokalnih dionika za aktivnosti LAG-a. Posebno je značajna činjenica da su članovi LAG-a sudjelovali u velikom broju događanja drugih organizatora, gdje je evidentirano čak 146 sudionika, što upućuje na snažnu umreženost i aktivnu suradnju s drugim institucijama i organizacijama.

Tijekom 2022. godine raspisani su 10., 11. i 12. LAG natječaj. U toj godini organizirano je ukupno 12 događanja (radionica, sastanaka, seminara i informativnih aktivnosti), na kojima je sudjelovalo 87 sudionika. Velik dio aktivnosti bio je usmjeren na informiranje potencijalnih prijavitelja, pojašnjenje natječajnih uvjeta te pružanje savjetodavne pomoći u pripremi projektnih prijedloga. Također je izrađen najveći dio promotivnih materijala, čime je dodatno ojačana vidljivost LAG-a i njegovih aktivnosti.

U 2023. godini aktivnosti su se nastavile kroz provedbu natječajnih postupaka, savjetovanje korisnika te sudjelovanje u događanjima drugih organizacija. Tijekom godine održano je 8 događanja u organizaciji LAG-a, uz sudjelovanje 53 sudionika, dok je dodatno velik broj članova sudjelovao u aktivnostima drugih organizatora, što potvrđuje snažnu umreženost LAG-a i njegovih dionika. U ovoj godini vidljiv je i porast sudjelovanja članova LAG-a u vanjskim edukativnim i promotivnim događanjima, što ukazuje na kontinuirano jačanje kapaciteta i razmjenu iskustava.

U 2024. godini nije bilo evidentiranih novih događanja, što je očekivano s obzirom na završetak provedbe LRS-a i prijelaz u novo programsko razdoblje.

Promotivne aktivnosti bile su kontinuirane tijekom cijelog razdoblja. U razdoblju nakon 2021. izrađeno je 199 promotivnih materijala, većinom u 2022. godini, uz značajan broj reklama i informativnih objava. Time je osigurana visoka razina vidljivosti rada LAG-a i LEADER pristupa u lokalnoj zajednici.

Promatrajući cjelokupno razdoblje, jasno je vidljivo da je LAG održavao stabilnu razinu aktivnosti, uz snažan fokus na animaciju, informiranje i rad s korisnicima. Istodobno se uočava postupno smanjenje broja događanja u završnim godinama, što je očekivano u kontekstu završetka provedbe LRS-a i prijelaza

u novo programsko razdoblje gdje također treba ukazati da je 2023. i 2024. godini, značajan dio aktivnosti bio vezan uz pripremu i provedbu ove LRS za programsko razdoblje 2023.-2027. godine.

Tablica 38. Pregled provedenih animacijskih aktivnosti LAG-a u razdoblju 2019.-2021. godine, izvor: Ured LAG-a

R.br.	Opis	2019.	2020.	2021.	Ukupno
Tekući troškovi					
1	Ukupan broj aktivnosti usavršavanja i obrazovanja članova i zaposlenika LAG- a u organizaciji LAG-a	0	0	0	0
2	Ukupan broj sudionika usavršavanja i obrazovanja članova i zaposlenika LAG- a u organizaciji LAG-a	0	0	0	0
3	Ukupan broj aktivnosti usavršavanja i obrazovanja članova i zaposlenika LAG-a u organizaciji drugih pravnih/fizičkih osoba	0	0	1	1
4	Ukupan broj sudionika usavršavanja i obrazovanja članova i zaposlenika LAG-a u organizaciji drugih pravnih/fizičkih osoba (broje se samo članovi i zaposlenici LAG- a)	0	0	1	1
5	Ukupan broj radionica, sastanaka, seminara, treninga, studijskih putovanja, sajmovi i slično vezano za provedbu LRS i/ili Programa ruralnog razvoja na kojima su sudjelovali zaposlenici, volonteri i članovi LAG- a	12	6	19	37
6	Ukupan broj sudionika na radionicama, sastancima, seminarima, treninzima, studijskih putovanjima, sajmovima i slično (broje se samo članovi i zaposlenici LAG- a)	57	48	126	331
7	Ukupan broj sastanaka vezano za tekući rad LAG-a (uključujući monitoring i evaluaciju, a isključujući u vezi LAG natječaja)	9	5	16	30
8	Ukupan broj sastanaka u vezi LAG natječaja	6	8	11	25
Animacija					
1	Ukupan broj aktivnosti organiziranih u svrhu provedbe animacijskih aktivnosti	0	0	0	0
2	Ukupan broj sudionika animacijskih sudionika LAG- a u organizaciji LAG-a (sukladno potpisnoj listi, ne uključujući procjenu broja sudionika)	50	48	0	98
3	Ukupan broj izrađenih promidžbenih materijala LAG-a*	500	0	0	500
	<i>Broj brošura/letaka o LAG-u</i>	0	0	0	0

	<i>Broj brošura/letaka o LRS</i>	0	500	0	500
	<i>Broj reklama</i>		116	54	170
	<i>Broj ostalih promidžbenih materijala (navesti što)</i>	500	400	0	900
4	Ukupan broj aktivnosti vezan uz pružanje pomoći potencijalnim korisnicima s područja LAG-a u svrhu pripreme projekata koji se planiraju provoditi putem LRS	4	6	3	13
5	Ukupan broj potencijalnih korisnika kojima je pružena pomoć u svrhu pripreme projekata koji se planiraju provoditi putem LRS (sukladno potpisnoj listi, ne uključujući procjenu broja sudionika)	75	48	30	153

*Napomena: Ured LAG-a nije bio u mogućnosti isporučiti sve relevantne informacije za kvalitetniju analizu cijelog razdoblja provedbe LRS obzirom da je dio potrebne dokumentacije stradao u potresu u Petrinji 29.2020.2020. godine.

Tablica 39. Pregled provedenih animacijskih aktivnosti LAG-a u razdoblju 2022.-2024. godine, izvor: Ured LAG-a

R.br.	Opis	2022.	2023.	2024.	Ukupno
Tekući troškovi					
1	Ukupan broj svih događaja (radionica, sastanaka, seminara, treninga, studijskih putovanja, sajmovi i slično) u vezi rada LAG-a i/ili uz provedbu mjera iz LRS i/ili Programa i/ili pripreme za programsko razdoblje 2021.-2027. i/ili usavršavanja i obrazovanja članova i zaposlenika LAG-a, koje je organizirao LAG	12	8	0	20
2	Ukupan broj sudionika svih događaja (radionica, sastanaka, seminara, treninga, studijskih putovanja, sajmovi i slično) u vezi rada LAG-a i/ili uz provedbu mjera iz LRS i/ili Programa i/ili pripreme za programsko razdoblje 2021. – 2027. i/ili usavršavanja i obrazovanja članova i zaposlenika LAG-a, koje je organizirao LAG (sukladno potpisnoj listi, ne uključujući procjenu broja sudionika)	87	53	0	140
3	Ukupan broj svih događaja (radionica, sastanaka, seminara, treninga, studijskih putovanja, sajmovi i slično) u vezi rada LAG-a i/ili uz provedbu mjera iz LRS i/ili Programa i/ili pripreme za programsko razdoblje 2021.-2027. i/ili usavršavanja i obrazovanja članova i zaposlenika LAG-a na kojima su sudjelovali zaposlenici, volonteri i članovi LAG- a, u organizaciji drugih pravnih/fizičkih osoba	11	16	0	27
4	Ukupan broj zaposlenika i članova LAG-a koji su sudjelovali na svim događajima (radionica, sastanaka, seminara, treninga, studijskih putovanja, sajmovi i slično) u vezi rada LAG-a i/ili uz provedbu mjera iz LRS i/ili Programa i/ili	4	142	0	146

	pripreme za programsko razdoblje 2021.-2027. i/ili usavršavanja i obrazovanja članova i zaposlenika LAG-a, u organizaciji drugih pravnih/fizičkih osoba (sukladno potpisnoj listi)				
Animacija					
1	Ukupan broj aktivnosti organiziranih u svrhu provedbe animacijskih aktivnosti	12	8	0	20
2	Ukupan broj sudionika animacijskih sudionika LAG- a u organizaciji LAG-a (sukladno potpisnoj listi, ne uključujući procjenu broja sudionika)	87	53	0	120
3	Ukupan broj izrađenih promidžbenih materijala LAG-a*	196	3	0	199
	<i>Broj brošura/letaka o LAG-u</i>	100	0	0	100
	<i>Broj brošura/letaka o LRS</i>	0	0	0	0
	<i>Broj reklama</i>	96	3	0	99
	<i>Broj ostalih promidžbenih materijala (navesti što)</i>	0	0	0	0

Završna evaluacija podmjere 19.4.

S evaluacijskog stajališta, provedba podmjere 19.4. na području LAG-a Zrinska gora-Turopolje pokazuje da su raspoloživa financijska sredstva bila dostatna za redovito funkcioniranje LAG-a, ali nisu u potpunosti odgovarala stvarnom opsegu aktivnosti, broju provedenih natječaja, projekata i ukupnom intenzitetu rada. Ograničen broj zaposlenika, uz istodobno izvršavanje velikog broja administrativnih zadataka, edukacija, kontrola i terenskih aktivnosti, upućuje na visoku razinu učinkovitosti, ali i značajno radno opterećenje LAG tima tijekom provedbe LRS-a.

Unatoč tim okolnostima, LAG Zrinska gora-Turopolje uspješno je ostvario ciljeve LRS, osigurao vidljivost i prepoznatljivost LEADER/CLLD pristupa te kontinuirano radio na jačanju kapaciteta lokalnih dionika. LAG je ujedno aktivno sudjelovao u provedbi razvojnih inicijativa i projekata izvan LEADER okvira, čime je dodatno doprinio ukupnom razvoju LAG područja.

Rezultati provedbe potvrđuju da je podmjera 19.4. u potpunosti ostvarila svoju svrhu te predstavljala ključnu potporu provedbi LRS-a. Tijekom programskog razdoblja LAG je proveo velik broj aktivnosti i uključio širok krug sudionika, unatoč ograničenim ljudskim i financijskim kapacitetima, kao i otežanim uvjetima rada uzrokovanim pandemijom bolesti COVID-19 te posljedicama potresa u Petrinji 29. prosinca 2020. godine, tijekom kojih je došlo do oštećenja imovine i arhive LAG-a.

Potpuni utrošak alokacije za provedbu podmjere 19.4. potvrđuje visoku razinu stručnosti, predanosti i odgovornosti LAG-a prema lokalnoj zajednici te predstavlja čvrstu osnovu za nastavak razvojnih aktivnosti u programskom razdoblju 2023.- 2027. godine. Istodobno, iskustva iz provedbe jasno ukazuju na potrebu daljnjeg jačanja kadrovskih i financijskih kapaciteta kako bi se i ubuduće održala postignuta razina kvalitete i intenziteta rada.

6. Međusobna povezanost podmjera 19.2.,19.3. i 19.4 u provedbi LRS LAG-a Zrinska gora-Turopolje

Provedbu LRS LAG-a Zrinska gora-Turopolje u razdoblju 2014.-2020. nije moguće promatrati kroz pojedinačne podmjere Mjere 19 odvojeno, već isključivo kroz njihovu međusobnu povezanost i komplementarno djelovanje. Podmjere 19.2., 19.3. i 19.4. činile su funkcionalnu cjelinu kroz koju se LEADER/CLLD pristup provodio na području LAG-a, pri čemu je svaka podmjera imala jasno definiranu, ali međusobno uvjetovanu ulogu.

Podmjera 19.2. bila je ključni provedbeni mehanizam LRS jer je upravo kroz nju ostvarena većina konkretnih razvojnih učinaka na terenu, putem financiranja projekata krajnjih korisnika. Ulaganja su bila usmjerena na potrebe lokalne zajednice, a provedba je pokazala zadovoljavajuću razinu operativne učinkovitosti, što potvrđuju postignuti rezultati i obuhvat teritorija na kojemu su bile provedene projektne aktivnosti.

Ostvarivanje rezultata podmjere 19.2. bilo je izravno povezano s kontinuiranom potporom iz podmjere 19.4., koja je osigurala organizacijske, administrativne i ljudske kapacitete potrebne za cjelokupan provedbeni ciklus LRS-a: od animacije i informiranja potencijalnih korisnika, preko pripreme i provedbe LAG natječaja, administrativne obrade projektnih prijava, komunikacije s APPRRR-om, do praćenja provedbe projekata i provođenja terenskih kontrola. Analiza provedbe pokazuje da je intenzitet aktivnosti u okviru 19.4. bio vrlo visok te je u pojedinim segmentima nadmašio početne planske pretpostavke, osobito kroz broj provedenih aktivnosti i uključenih sudionika.

Podmjera 19.3. dodatno je ojačala provedbu LRS-a kroz projekte suradnje na nacionalnoj razini, koji su omogućili prijenos znanja, razmjenu iskustava i umrežavanje s drugim LAG-ovima. Iako financijski manjeg opsega u odnosu na 19.2., podmjera 19.3. imala je izražen kvalitativni učinak, osobito u pogledu jačanja kapaciteta LAG tima, razvoja partnerstava i povećanja vidljivosti područja. Stečena iskustva iz projekata suradnje pridonijela su kvalitetnijoj provedbi LRS-a te predstavljaju važnu osnovu za buduće razvojne inicijative.

S evaluacijskog aspekta, međusobna povezanost podmjera 19.2., 19.3. i 19.4. očituje se u činjenici da su se provodile paralelno u istom razdoblju, uz isti tim zaposlenih i bez proporcionalnog povećanja sredstava za operativne troškove. Isti tim LAG-a bio je istodobno odgovoran za:

- raspisivanje dvanaest (12) LAG natječaja i administrativnu obradu 88 odobrenih projekata,
- provedbu i koordinaciju dva (2) projekata suradnje,
- intenzivne animacijske, edukativne i promotivne aktivnosti,
- provođenje kontrola na terenu i praćenje provedbe projekata,
- kontinuiranu komunikaciju s korisnicima i nadležnim institucijama.

Ovakav opseg i složenost poslova upućuju na visoku razinu organizacijske učinkovitosti, stručnosti i profesionalnosti LAG-a Zrinska gora-Turopolje, ali i na značajno opterećenje ljudskih kapaciteta. Istodobno, ostvareni rezultati -zadovoljavajuća realizacija sredstava, zadovoljavajući broj uspješno provedenih projekata te izrazito intenzivne animacijske aktivnosti i uključivanje lokalnog stanovništva,

potvrđuju da je sinergijsko djelovanje podmjera 19.2., 19.3. i 19.4. bilo presudno za uspješnu provedbu LRS-a.

U tom smislu, provedba LRS-a LAG-a Zrinska gora-Turopolje ne predstavlja zbroj pojedinačnih podmjera, već integrirani razvojni proces u kojem su financijska potpora projektima (19.2.), suradnja i jačanje kapaciteta (19.3.) te operativna i animacijska potpora (19.4.) djelovale kao međusobno povezani i neodvojivi elementi LEADER/CLLD pristupa.

Ovo poglavlje predstavlja prijelaz prema završnoj evaluacijskoj analizi i zaključcima, u kojima će se detaljnije sagledati dugoročni učinci provedbe LRS-a, dodana vrijednost LEADER/CLLD pristupa te preporuke za buduće programsko razdoblje 2023.-2027.godine.

7. Ocjena dodane vrijednosti provedbe LRS

Tijekom razdoblja provedbe LRS LAG Zrinska gora-Turopolje sudjelovao je kao nositelj, projektni partner, koordinator ili pridruženi partner na nekoliko projekata izvan mjere 19 PRR RH, što je dodatno doprinijelo uspješnosti provedbe LRS i dostizanju njezinih ciljeva, jačanju kapaciteta LAG-a i njegovih dionika i ciljnih skupina, omogućavajući umrežavanje područja LAG-a te jačanju partnerstva i suradnje unutar i izvan LAG područja, međusektorskoj suradnji te pozicioniranju LAG-a kao relevantnog i prepoznatljivog aktera ruralnog razvoja, pokretača lokalnih inicijativa i pouzdanog partnera u provedbi razvojnih projekata na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini. U sljedećem tekstu je naveden pregled projekata u kojima je LAG sudjelovao, te načelni opis i rezultati svakog projekta.

Edukacija-podrška-promocija

Projekt *Edukacija-podrška-promocija* usmjeren je na promicanje dobrog upravljanja i jačanje participativnog razvoja kroz izgradnju kapaciteta organizacija civilnog društva i jedinica lokalne samouprave. Provodio se na području tri hrvatske županije—Grada Zagreba, Šibensko-kninske županije i Sisačko-moslavačke županije, s krajnjim ciljem stvaranja otvorenijih, učinkovitijih i odgovornijih lokalnih vlasti. Koordinator projekta bio je ODRAZ – Održivi razvoj zajednice, dok su partneri bili Udruga gradova u Hrvatskoj, Udruga Zvonimir Knin i LAG Zrinska gora-Turopolje. Projekt je trajao 24 mjeseca, od 1. siječnja 2015. do 31. prosinca 2016. godine, a financiran je sredstvima Europske unije kroz IPA 2011 program, uz sufinanciranje Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske.

Projekt je polazio od vizije lokalnih zajednica koje osiguravaju transparentnost u radu i donošenju odluka, uključuju građane u procese odlučivanja, pružaju kvalitetne javne usluge, promiču dobrobit svih stanovnika te stvaraju poticajno okruženje za gospodarski razvoj. U tom kontekstu doprinos projekta očitovao se kroz bolji pristup informacijama o zakonima, planovima i javnim politikama, jačanje svijesti o vladavini prava i dobrom upravljanju, poticanje umrežavanja i partnerstava među različitim sektorima i regijama, kao i razvoj znanja i vještina za planiranje i provedbu zajedničkih projekata usmjerenih na rješavanje lokalnih problema. Posebna se pažnja posvetila unapređenju suradnje među svim dionicima kao ključnom preduvjetu za kvalitetnije upravljanje na lokalnoj razini.

Projekt je obuhvaćao tri međusobno povezane komponente: edukaciju, podršku i promociju. U okviru edukacijskog dijela provedena je Škola za dobro upravljanje i participativni razvoj – modularni program kroz pet dvodnevnih blokova – namijenjena ključnim lokalnim dionicima, kao i trodnevna obuka o analizi javnih politika i izradi izvještaja iz sjene. Podrška je uključivala redovito informiranje organizacija civilnog društva i lokalnih vlasti putem elektroničkih glasila, tehničku pomoć u pripremi partnerskih projekata te studijski posjet primjerima dobre prakse u Belgiji, uključujući grad Gent i relevantne organizacije u Bruxellesu. Promotivne aktivnosti bile su usmjerene na podizanje svijesti javnosti o važnosti sudjelovanja građana u odlučivanju, a obuhvatile su izradu kratkog filma o javnim konzultacijama i dobrom upravljanju, organizaciju tri javna događanja u Zagrebu, Sisku i Kninu te aktivnu suradnju s medijima.

Očekivani i ostvareni rezultati projekta uključivali su edukaciju 50 predstavnika organizacija civilnog društva, lokalnih vlasti i drugih ključnih dionika o načelima dobrog upravljanja i participativnog razvoja, distribuciju oko 300 informacija o financijskim mogućnostima i edukacijama, izradu promotivnog filma, uspostavu šest novih međusektorskih partnerstava te upoznavanje 20 lokalnih dionika s primjerima dobre prakse iz Belgije. Također su održana tri javna događanja s oko 150 sudionika, na kojima su

oblikovane preporuke za poboljšanje sudjelovanja javnosti u procesima odlučivanja, uz deset medijskih nastupa i objava.

Pametne klupe za pametne zajednice

Projekt Pametne klupe za pametne zajednice obuhvatio je postavljanje ukupno četiri pametne klupe, u četiri općine na području LAG-a Zrinska gora-Turopolje: Općini Lekenik, Martinskoj Vesi, Orlama i Donjim Kukuruzarima. Cilj projekta bio je unaprijediti kvalitetu javnog prostora te potaknuti primjenu inovativnih i održivih rješenja u lokalnim zajednicama.

Pametne klupe opremljene su mogućnošću punjenja mobilnih uređaja te korištenjem obnovljivih izvora energije, čime se doprinijelo većoj dostupnosti digitalnih usluga i podizanju svijesti o važnosti energetske učinkovitosti i održivog razvoja.

Projekt je sufinanciran sredstvima jedinica lokalne samouprave u iznosu od 398,17 €, sredstvima HEP-a u iznosu od 796,34 €, dok je preostali dio sredstava osigurao LAG Zrinska gora-Turopolje. Ukupna vrijednost projekta iznosila je 6.000,00 €.

Provedba projekta trajala je od srpnja do kolovoza 2016. godine, a njegovom realizacijom doprinijelo se modernizaciji javne infrastrukture, jačanju identiteta lokalnih zajednica te stvaranju preduvjeta za daljnji razvoj pametnih rješenja na području LAG-a Zrinska gora-Turopolje.

Razvoj cikloturističkog sadržaja

Projekt Razvoj cikloturističkog sadržaja obuhvatio je postavljanje dviju servisnih stanica za bicikle na području LAG-a Zrinska gora-Turopolje. Servisne stanice postavljene su na dvije lokacije uz frekventne biciklističke rute koje prolaze kroz Etno naselje Novo Čiče i Izletišta Ključić Brdo, čime se dodatno unaprijedila dostupnost i sigurnost biciklističke infrastrukture.

Cilj projekta bio je potaknuti razvoj cikloturizma na području LAG-a te unaprijediti prateću infrastrukturu biciklističkih staza, s naglaskom na povećanje atraktivnosti područja za rekreativce, turiste i ostale posjetitelje.

Ukupna vrijednost projekta iznosila je 2.747,17 €, dok je projekt sufinanciran sredstvima Zagrebačke županije u iznosu od 2.252,80 €, a preostali dio sredstava osigurao je LAG Zrinska gora-Turopolje.

Provedba projekta trajala je od prosinca 2017. do ožujka 2018. godine, a njegovom realizacijom doprinijelo se razvoju održivog turizma, jačanju turističke ponude te boljoj povezanosti prirodnih i kulturnih atrakcija na području LAG-a.

TELI 2

LAG Zrinska gora-Turopolje sudjelovao je kao projektni partner u međunarodnom projektu Transnational Education in LEADER Implementation 2 (TELI 2), odobrenom za financiranje u okviru europskog programa Erasmus+. Projekt je prijavljen u sklopu mjere KA2 – Strateška partnerstva za strukovno obrazovanje i osposobljavanje, a vodeći partner bio je Limerick Institute of Technology iz Republike Irske.

Provedba projekta trajala je od 1. rujna 2016. do 31. kolovoza 2018. godine, uz sudjelovanje 10 partnera iz 6 europskih zemalja. Glavna svrha projekta bila je povezivanje akademskih institucija i LEADER organizacija radi razvoja jedinstvenog obrazovnog programa i kurikuluma koji objedinjuje teorijska znanja

i praktična iskustva u provedbi LEADER pristupa ruralnom razvoju. Projekt je bio usmjeren na jačanje ljudskih kapaciteta kroz cjeloživotno učenje te unaprjeđenje ključnih i transverzalnih vještina potrebnih za učinkovitu provedbu LEADER programa, s posebnim naglaskom na međunarodnu suradnju i razmjenu dobrih praksi. Ciljana skupina bili su djelatnici i suradnici LAG-ova i organizacija koje svakodnevno sudjeluju u provedbi lokalnog razvoja vođenog zajednicom.

U sklopu TELI 2 projekta razvijen je akreditirani program učenja koji obuhvaća zakonodavni okvir Europske unije, povijest i razvoj LEADER metode, planiranje i provedbu lokalnih razvojnih strategija, jačanje sudjelovanja lokalne zajednice, upravljanje projektima te razvoj transnacionalne suradnje. Edukacija se provodila kroz kombinirani model učenja – online radionice i tri intenzivne petodnevne radionice uživo u zemljama partnerima, uz razvoj programa obrazovanja na daljinu dostupnog diljem Europe. Projekt je također uključivao organizaciju međunarodne konferencije u Hrvatskoj s ciljem diseminacije rezultata projekta, promocije razvijenog kurikuluma te jačanja suradnje između LAG-ova, obrazovnih institucija i donositelja politika. Ukupna vrijednost projekta iznosila je 286.410,00 €, dok je LAG Zrinska gora-Turopolje ostvario potporu u iznosu od 17.580,00 € za provedbu svojih aktivnosti. Projekt TELI 2 značajno je doprinio jačanju kapaciteta LAG-a, unaprjeđenju znanja dionika te međunarodnom pozicioniranju LAG-a u području ruralnog razvoja.

Pametna solarna drvena klupa

LAG Zrinska gora-Turopolje proveo je projekt „Pametna solarna drvena klupa“ na temelju Natječaja za dodjelu donacija 2020. godine „Svjetlo na zajedničkom putu“, u okviru kojeg je Hrvatska elektroprivreda d.d. sufinancirala provedbu projekta.

Projekt je obuhvatio nabavu jedne pametne solarne klupe izrađene od hrastovog drva, dimenzija 140 × 50 × 50 cm. Klupa je opremljena solarnim panelima, regulatorom napona, akumulatorskim baterijama, internetskim *routerom*, spojnim elementima, USB utorima koji su omogućavali istovremeno punjenje do četiri elektronička uređaja, Wi-Fi pristupnom točkom te QR kodom s informativnim sadržajem.

Solarna klupa postavljena je na osam lokacija, po jednu na području svake jedinice lokalne samouprave na području LAG-a.

Ukupna vrijednost projekta iznosila je 1.991,00 €, pri čemu je Hrvatska elektroprivreda d.d. osigurala sufinanciranje u iznosu od 1.062,13 €, dok je preostali dio sredstava osigurao LAG Turopolje-Zrinska gora.

Provedbom projekta unaprijeđena je funkcionalnost javnih prostora, povećana dostupnost digitalnih usluga te promovirana primjena pametnih i održivih rješenja na ruralnom području LAG-a.

UNLOCK

Projekt UNLOCK – Otključajmo potencijal ruralnih područja pokrenuo je Hrvatski zavod za zapošljavanje, Područni ured Sisak, uz financijsku potporu programa Erasmus+, u okviru Ključne aktivnosti 3 – Podrška reformi politika.

Cilj projekta bilo je potaknuti zapošljavanje i samozapošljavanje mladih ljudi kroz stvaranje uvjeta za razvoj poduzetništva u ruralnim sredinama te pružanje sustavne podrške mladim poduzetnicima. Poseban naglasak stavljen je na oblikovanje politika za mlade usmjerenih na otvaranje prilika za (samo)zapošljavanje u ruralnim područjima, razvoj poduzetničkih vještina te jačanje pozitivnog poduzetničkog okruženja.

Projektne aktivnosti provodile su se će se na području Gline, Majura i Hrvatske Kostajnice, a uključivale su online savjetovanja s mladima, fokus grupe s učenicima, susrete mladih s donositeljima odluka te organizaciju konferencije posvećene mogućnostima za mlade u ruralnim sredinama.

Kroz projekt se, također, potaknuo dijalog između mladih i ključnih dionika kako bi se zajednički prepoznale potrebe ruralne mladeži i unaprijedio sustav podrške mladim poduzetnicima. Glavni rezultat projekta bila je izrada Akcijskog plana za razvoj poduzetništva mladih u Glini, Majuru i Hrvatskoj Kostajnici, s konkretnim mjerama usmjerenima na poboljšanje položaja mladih na tržištu rada.

U provedbi sudjeluje ukupno 11 partnera, uključujući institucije lokalne i regionalne samouprave, obrazovne ustanove, razvojne udruge te gospodarske komore. Ukupna vrijednost projekta iznosi 9.505,00 €, a provedba je trajala 13 mjeseci, od 1. rujna 2020. do 30. rujna 2021. godine.

ZNANJEM DO PROMJENA

Projekt Znanjem do promjena provodio se uz financijsku potporu Europskog socijalnog fonda (ESF) u okviru Operativnog programa Učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020., kroz poziv Jačanje kapaciteta organizacija civilnog društva za odgovaranje na potrebe lokalne zajednice (UP.04.2.1.11).

Posredničko tijelo razine 1 bio je Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske, dok je ulogu posredničkog tijela razine 2 imala Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva.

Nositelj projekta bila je Lokalna akcijska grupa Posavina, a provedba je trajala od 19. travnja 2022. do 19. travnja 2023. godine. Ukupna vrijednost projekta iznosila je 50.169,88 €, od čega je 42.643,51 € sufinancirano sredstvima Europskog socijalnog fonda, dok je 7.526,37 € osigurano iz državnog proračuna Republike Hrvatske.

U provedbi projekta sudjelovao je širok krug partnerskih organizacija iz područja civilnog društva, mladih i lokalne zajednice, među kojima su bile Sibirjska udruga mladih, Eko centar Latinovac, Udruga „Dubovac“ Bili Brig, Kreativna udruga mladih LIMES, Udruga „STUP“, Bebrinska udruga mladih, Dobrovoljno vatrogasno društvo Podcrkavlje te LAG Zrinska gora-Turopolje. Kroz suradnju ovih partnera projekt je ostvario snažan učinak u jačanju kapaciteta organizacija civilnog društva i njihovoj spremnosti za odgovor na potrebe lokalne zajednice.

Poseban naglasak stavljen je na razvoj znanja i vještina članova udruga i volontera. Ukupno 10 organizacija civilnog društva prošlo je edukaciju iz područja računovodstva neprofitnih organizacija i relevantnog zakonodavnog okvira, dok je 20 zaposlenika i volontera dodatno osnaženo za rad u području zapošljavanja, socijalnog uključivanja i obrazovanja. Projekt je također potaknuo aktivno uključivanje volontera, pri čemu se u različite aktivnosti uključilo ukupno sedamdeset osoba. Uz to, 15 članova organizacija civilnog društva steklo je dodatne kompetencije za prepoznavanje i rješavanje potreba lokalne zajednice, osobito u kriznim situacijama.

U sklopu projekta provedene su brojne edukativne, terenske i promotivne aktivnosti. Organizirane su radionice o računovodstvu neprofitnih organizacija, menadžmentu volontera, upravljanju udrugama u vrijeme epidemije COVID-19 te prepoznavanju potreba lokalne zajednice u izvanrednim okolnostima, kao i program pod nazivom „Ja volonter“. Praktični dio projekta obuhvatio je volonterske akcije uređenja i čišćenja okoliša, ljetni kamp u Latinovcu, vatrogasnu vježbu te Festival na jezeru Petnja, čime se dodatno poticalo zajedništvo i aktivno sudjelovanje građana. Kao trajni rezultat projekta izrađen je Priručnik za samopomoć i podršku ranjivim skupinama u kriznim situacijama, a sudionici su sudjelovali i na studijskom

putovanju u Petrinju radi razmjene iskustava dobre prakse. Tijekom cijelog razdoblja provedbe osigurane su aktivnosti promidžbe i vidljivosti, kao i kvalitetno upravljanje projektom i administrativna podrška.

Pluća turopoljskog kraja

LAG Turopolje-Zrinska gora proveo je projekt Pluća turopoljskog kraja, koji je odabran za financiranje u okviru 10. Ininog Zelenog pojasa. Projekt se odnosio na sadnju 5.000 sadnica hrasta lužnjaka na području Velike Gorice – Turopoljskog luga te Općine Lekenik, s ciljem očuvanja i unaprjeđenja zelenih površina te jačanja ekološke otpornosti prostora.

Provedbom projekta ostvareni su jasni i mjerljivi rezultati. Zasađeno je minimalno 5.000 sadnica hrasta lužnjaka, čime je pošumljena površina od najmanje 10.000 m². Projekt je dao značajan doprinos smanjenju emisije CO₂ i povećanju proizvodnje kisika na području Turopolja i šire, kao i očuvanju prirodnih staništa te povećanju bioraznolikosti ovog područja.

Projekt se provodio u razdoblju od 1. srpnja do 31. prosinca 2023. godine, a ukupna vrijednost projekta iznosila je 5.000,00 €.

Sponzor projekta bila je INA d.d., kroz program društveno odgovornog poslovanja Zeleni pojas.

8. Odgovori na evaluacijska pitanja

Evaluacijska pitanja važan su element zajedničkog sustava za praćenje i evaluaciju ruralnog razvoja jer definiraju na što su usmjerene evaluacije u odnosu na ciljeve politike i pomažu u pokazivanju napretka, utjecaja, postignuća, učinkovitosti, djelotvornosti i relevantnosti politike ruralnog razvoja. U daljnjoj analizi napravljena je analiza evaluacijskih pitanja vezanih uz zajednička evaluacijska pitanja i evaluacijska pitanja vezana uz ciljeve LRS i očekivane učinke.

8.1. Zajednička evaluacijska pitanja (ZEP)

Razvoj ruralnih područja na razini Europske unije usmjeren je na ostvarivanje ciljeva strategije Europa 2020, koja je naglašava potrebu za pametnim gospodarskim rastom, očuvanjem okoliša i socijalnom uključenosti. Ti su se ciljevi provodili kroz šest temeljnih prioriteta ruralnog razvoja koji usmjeravaju ulaganja i mjere potpore u državama članicama. U skladu s PRR RH 2014.-2020. (2022.), LRS LAG-a Zrinska gora-Turopolje trebala je doprinijeti jednom ili više fokus područja iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj. Ta fokus područja prethodno su definirana u Uredbi (EU) br. 1305/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. prosinca 2013. o potpori ruralnom razvoju iz Europskoga poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR) i stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 1698/20053.

Ukupan ZEP sadrži 30 pitanja, po jedno za svako od 18 Fokus područja te 12 pitanja kojima se procjenjuju doprinosi horizontalnim prioritetima Programa ruralnog razvoja.

Prema Programu za razdoblje 2014.- 2020., provedba CLLD/LEADER-a, na nacionalnoj razini, trebala je doprinijeti postizanju svih šest prioriteta Europske unije za razdoblje 2014.- 2020. Tijekom provedbe LRS razvidno je kako je pristup CLLD/LEADER najizravnije doprinio fokus području 6B- lokalni razvoj u ruralnim područjima. Međutim, tijekom pripreme LRS, a sukladno definiranim razvojnim potrebama i potencijalima područja LAG-a Zrinska gora-Turopolje, a uzimajući u obzir kako je na nacionalnoj razini bilo odlučeno da provedba LRS treba biti u skladu sa fokus područjima 2A, 2B, 2C+, 3A, 4A, 4B, 4C, 5C, 5D, 6A i 6B (fokus područje 1 „poticanje prijenosa znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima” je također trebalo uzeti u obzir kao horizontalno pitanje), lokalni razvojni dionici, odnosno partnerstvo – LAG, koji su bili uključeni u njezinu pripremu tijekom 2016. godine planirali su snažan doprinos fokus područjima 2A, 3A i 6B te 1 A, B, C odnosno prioritetima ruralnog razvoja. LEADER/CLLD se, na lokalnoj razini, provodio svim aktivnostima LAG-a, upravljanjem LAG-om te animacijom i izgradnjom kapaciteta LAG-a, dok je upravo najvažnija aktivnost bila priprema i provedba strategije LAG-a, koja funkcionira kao teritorijalni integralni program na podregionalnoj (lokalnoj) razini. Strategija se vodi vlastitom logikom intervencije koja se sastoji od lokalnih ciljeva i mjera/grupa operacija kojima se rješavaju lokalne potrebe teritorija LAG-a.

Utjecajem odluka Upravljačkog tijela i izmjena regulatornog okvira u razdoblju od planiranja, pa tijekom provedbe do 2023. godine, uvelike se promijenila logika intervencija te suzila širina utjecaja rada LAG-a provedbom LRS na 4 FP od kojih samo 3 provedbom podmjere 19.2 odnosno putem LAG natječaja (2A,3A i 6B), dok je doprinos drugima pod isključivim utjecajem rada LAG-a u okviru mjera 19.3. i 19.4. (1 A, B, C).

U kontekstu evaluacije provedenih intervencija prema strateškom okviru LRS Zrinska gora-Turopolje prema ciljevima i prioritetima razvidan je njezin doprinos okus područjima koji je prikazan u sljedećoj tablici.

Tablica 40. Prikaz planirane logike intervencije putem pokazatelja (indikatora) isporuke LRS Zrinska gora-Turopolje putem provedbe podmjere 19.2 (LAG natječaja) u svrhu ocjene djelotvornosti u ostvarenju ciljeva Programa ruralnog razvoja putem i Zajedničke poljoprivredne politike, izvor: Ured LAG-a

P PR R	FP PRR	Naziv pokazatelja	Ostvareno 2025.	CVP 2025.	TO LRS	TO PRR	M LRS	SC LRS
1	1B*	Broj projekata međuteritorijalne suradnje (nacionalna razina) (19.3.- 19.3.1 + 19.3.2) <i>Članak 35(1c), Uredbe (EU)1303/2013</i>	2	2	19.3.	19.3.2.	19.3.2.	19.3.
2	2A*	Broj PG kojima je dodijeljena potpora u okviru PRR za ulaganja u restrukturiranje ili modernizaciju	54	52	1.1.1.	4.1.1.	1.1.1	1
2	2A*	Broj PG-a koja su dobili potporu za razvoj malih PG	19	14	1.1.3.	6.3.1.	1.1.3.	1
3	3A	Broj PG-a koji su ostvarili dodanu vrijednost poljoprivrednih proizvoda	1	1	1.1.2.	4.2.1.	1.1.2.	1
6	6B*	Postotak ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanih usluga/infrastruktura	20,03	70	2.1.1.	7.4.1.	2.1.1.	2
6	6B*	Postotak ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanih usluga/infrastruktura	55,6	70	1.1.1+ 1.1.3.+ 2.1.1	4.1.1.+ 6.3.1.+ 7.4.1.	1.1.1+ 1.1.3.+ 2.1.1	1+2

Napomena: Doprinos ostalim fokus područjima (FP) LRS LAG-a Zrinska gora – Turopolje 2014.-2020 nije moguće izračunati obzirom da u izvornoj LRS iz 2016. godine te njezinim kasnijim izmjenama/dopunama (ukupno 5.) nisu definirane ciljne vrijednosti pokazatelja (CVP) za ni jednu ciljnu godinu. Također, tijekom potresa u Petrinji 29.12.2020. godine dio arhive LAG Ureda je oštećen arhivu LAG-a. stoga su pokazatelji izračunati samo za ona fokus područja (FP) koje je bilo moguće nedvojbeno evaluirati.

Evaluacijsko pitanje 1. (ZEP 4.) U kojoj su mjeri intervencije u okviru PRR-a pridonijele poboljšanju gospodarskih rezultata, restrukturiranju i modernizaciji gospodarstava kojima je dodijeljena potpora, posebno povećanjem njihova sudjelovanja na tržištu i diversifikacije poljoprivrednih aktivnosti?

Provedba mjere 1.1.1. može se ocijeniti kao vrlo učinkovita u kontekstu ostvarivanja pokazatelja FP-a 2A, budući da je planirani broj korisnika ne samo dosegnut već i premašen, čime je potvrđena relevantnost mjere i dobra usklađenost s razvojnim potrebama poljoprivrednog sektora na području LAG-a.

U okviru doprinosa FP-u 2A provedbom mjere 1.1.1, definiran je pokazatelj „broj PG-a kojima je dodijeljena potpora za ulaganja u restrukturiranje ili modernizaciju“. CVP do 2025. godine bila je 14 PG-a te se može zaključiti da je ostvarena, obzirom da je dodijeljeno ukupno 19 potpora, što je 35,7 % više od planirane CVP-a za 2025. godinu. Međutim, potrebno je ukazati kako je dio korisnika kojima je dodijeljena potpora odustao od provođenja daljnjih projektnih aktivnosti te je na kraju isplaćeno ukupno 15 projekata za koje je dodijeljena potpora, što je za 7,2 % više od planirane vrijednosti CVP-a za 2025. godinu.

S evaluacijskog aspekta, navedeni rezultati ukazuju na visoku djelotvornost mjere 1.1.1. u doprinosu pokazatelja FP-a 2A, osobito u segmentu poticanja ulaganja u modernizaciju i jačanje konkurentnosti PG-a. Mjera je uspješno mobilizirala dovoljan broj korisnika te ostvarila planirane razvojne učinke u skladu s utvrđenim prioritetima PRR RH te specifičnim ciljem i prioritetom LRS, koji su bili usmjereni na jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede.

U okviru doprinosa FP-u 2A provedbom mjere.1.1.3., definiran je pokazatelj „broj poljoprivrednih gospodarstava koja su dobila potporu za razvoj malih poljoprivrednih gospodarstava“.

CVP za 2018. godinu iznosila je 6 PG-a, dok je do 2023. godine bila planirana vrijednost CVP-a ukupno 19 PG-a. Izmjenama LRS je dodatno utvrđeno povećanje CVP-a na 52 PG-a do 2025. godine.

Provedbom mjere 1.1.3. ukupno su dodijeljene potpore za 54 PG-a, pri čemu su isplaćene potpore za 42 PG-a. U odnosu na ciljani broj dodijeljenih potpora do 2025. CVP je premašen za 3,84 %. Međutim, u odnosu na isplaćene projekte do 2025. godine ostvareno je 80,8 % CVP-a, obzirom da je dio korisnika odustao od provedbe daljnjih projektnih aktivnosti.

Zaključno, mjera 1.1.3. ostvarila je snažan doprinos realizaciji ciljne vrijednosti pokazatelja (CVP) unutar FP-a 2A, osobito u kasnijoj fazi provedbe LRS-a, kada je CVP značajno uvećana izmjenama strateškog okvira. U okolnostima višestrukog povećanja planirane CVP-a, uspješna mobilizacija velikog broja korisnika potvrđuje kako je mjera bila pravovremeno prilagođena razvojnim potrebama malih PG-a te kako je postojala realna apsorpcijska sposobnost na području LAG-a, iako su sredstva bila nedostatna za sve prijavljene korisnike.

Za potrebe izračuna pokazatelja postotka poljoprivrednih gospodarstava kojima je dodijeljena potpora uzeti u obzir svi projekti iz mjere 1.1.1 i 1.1.3. koji su dobili su potporu i isplaćeni su do kraja razdoblja provedbe LRS. Kroz ove dvije mjere potporu je dobilo ukupno 73 projekta (19 projekata u mjeri.1.1.1. i 54 projekta u mjeri.1.1.3.) od čega ih je isplaćeno ukupno 57.

Dakle, ukupan broj projekata koji su doprinijeli ovom FP-u je 57. Na području LAG-a je 2018. godine bilo 5.057 OPG-ova, što znači da je 1,1 % dobilo potporu za modernizaciju poslovanja te restrukturiranje i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava.

Aktivnosti odabranih projekata iz ove mjere provodile su se na ukupno 1.076 ha poljoprivredne površine, odnosno na 3,30 % od ukupno 32.594 ha poljoprivrednog zemljišta na području LAG-a koje je bilo u korištenju u 2015. godini.

Diversifikacija poljoprivrednih aktivnosti ostvarena je kroz ulaganje u nekoliko sektora – stočarstvo, ratarstvo, voćarstvo i povrćarstvo te pčelarstvo. Najveći broj ulaganja ostvaren je u sektoru stočarstva (24), zatim u sektoru voćarstva i povrćarstva (15) i ratarstva (14), dok je pčelarstvo zastupljeno s 4 ulaganja. U sektoru vinogradarstva nisu evidentirana ulaganja.

U prosjeku 42 PG-a za koje su isplaćena sredstva (mali OPG-i) unutar mjere 1.1.3 raspolagali su s 6,2 ha poljoprivrednog zemljišta dok je 15 poljoprivrednih gospodarstava koji su korisnici mjere 1.1.1 raspolagalo u prosjeku s 54,6 ha poljoprivrednog zemljišta.

Provedba mjera 1.1.1. i 1.1.3. LRS doprinijele su razvoju FP-a 2A – Poboljšanje gospodarskih rezultata svih poljoprivrednih gospodarstava i olakšavanje restrukturiranja i modernizacije, osobito u cilju povećanja sudjelovanja u tržištu i tržišne usmjerenosti, kao i poljoprivredne diversifikacije.

Evaluacijsko pitanje 2. (ZEP 6.) U kojoj su mjeri intervencije u okviru PRR-a pridonijele poboljšanju konkurentnosti primarnih proizvođača kojima je dodijeljena potpora njihovom boljom integracijom u poljoprivredno – prehrambeni lanac programima kvalitete, dodajući vrijednost poljoprivrednim proizvodima, promocijom lokalnih tržišta i kratkih lanca opskrbe te proizvođačkim grupama i međustrukovnim organizacijama?

U okviru doprinosa FP-u 3A provedbom mjere 1.1.2. definiran je pokazatelj „broj poljoprivrednih gospodarstava koja su primala potporu za sudjelovanje u programima kvalitete, lokalnim tržištima, kratkim lancima opskrbe te proizvođačkim skupinama i organizacijama“.

CVP za 2018. godinu iznosila je 6 PG-a, dok je do 2023. godine definirana vrijednost smanjena na 1 PG uslijed smanjenog interesa korisnika za provedbu projektnih aktivnosti unutar ovog tipa operacije. Iako je inicijalnom LRS bilo predviđeno uključivanje većeg broja korisnika u ovaj TO, provedbom mjere 1.1.2. ostvarena je jedna isplata potpore, međutim tijekom provedbe projekta korisnik je odustao od provedbe daljnjih projektnih aktivnosti.

Posljedično, ostvarena vrijednost pokazatelja iznosi 1, što je predstavljalo 100 % u odnosu na CVP planiranog do 2025. godine. Time je doprinos mjere ostvarivanju pokazatelja doprinosa FP-u 3A neizravno ostvaren, ali je u pogledu direktnog učinka tj. isplaćenih sredstava, u potpunosti izostao.

S evaluacijskog aspekta, mjera 1.1.2. pokazala se nedjelotvornom u kontekstu doprinosa CVP-u FP-a 3A, unatoč formalnom interesu korisnika na radionicama za predstavljanje mjere tijekom 2018. godine. Mali broj prijavljenih projekata, a zatim i potpuni izostanak ostvarenja CVP-a ukazuje na postojanje strukturnih prepreka u provedbi mjere. 1.1.2. zbog složenih i administrativno zahtjevnih procedura prijave i provedbe projekata, koje su za dio potencijalnih korisnika predstavljale preveliko opterećenje, ograničenih financijskih kapaciteta korisnika, osobito u pogledu osiguravanja vlastitog sufinanciranja i predfinanciranja troškova, ali i nedovoljne informiranosti ili razumijevanja kriterija prihvatljivosti i obveza koje proizlaze iz provedbe mjere te tržišnih i makroekonomskih okolnosti (rast cijena inputa, nestabilnost tržišta, inflatorni pritisci) i dr.

Zaključno, provedba mjere 1.1.2. može se ocijeniti kao neučinkovita u kontekstu ostvarivanja CVP-a doprinosa FP-u 3A, budući da planirani broj PG-a nije dobio potporu za sudjelovanje u programima kvalitete, lokalnim tržištima, kratkim lancima opskrbe te proizvođačkim skupinama i organizacijama.

Evaluacijsko pitanje 1. (ZEP 17): „U kojoj mjeri intervencije LEADER-a podupiru lokalni razvoj u ruralnim područjima?“

Za ZEP 17 predloženo je šest zajedničkih kriterija prosudbe koji su povezani s tri zajednička pokazatelja rezultata / ciljnim pokazateljima.

<u>Kriterij prosudbe</u>	<u>Pokazatelji</u>
Poboljšale su se usluge i lokalna infrastruktura na ruralnim područjima	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Postotak ruralnog stanovništva obuhvaćenog strategijama lokalnog razvoja (FP 6B – pokazatelj rezultata)</u> • <u>Radna mjesta stvorena u projektima kojima je dodijeljena potpora (FP 6B – pokazatelj rezultata)</u> • <u>% ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanih usluga/infrastrukture (FP 6B – pokazatelj rezultata)</u>
Povećan je pristup lokalnoj infrastrukturi i uslugama na ruralnim područjima	
Ruralno stanovništvo sudjelovalo je u lokalnim mjerama	
Ruralno stanovništvo imalo je koristi od lokalnih mjera	
Nove mogućnosti zapošljavanja stvorene su strategijama lokalnog razvoja	

Povećao se ruralni teritorij i broj stanovnika koji su obuhvaćeni LAG-ovima	
---	--

U okviru doprinosa FP-u 6B, LRS definiran je pokazatelj „postotak ruralnog stanovništva koje je imalo korist od poboljšanih lokalnih temeljnih usluga i infrastrukture“. CVP iznosila je 70 % za cijelo razdoblje provedbe LRS do 2025. godine. Ukupan broj stanovnika LAG-a (Popis stanovništva 2011. godine) iznosio je 93.493 stanovnika.

Provedbom mjere 2.1.1. realizirani su infrastrukturni projekti usmjereni na izgradnju dječjih igrališta, sportskih objekata i ostalih komunalnih sadržaja u više jedinica lokalne samouprave, čime je znatan dio ruralnog stanovništva dobio pristup unaprijeđenim javnim uslugama i prostorima za društvene i rekreacijske aktivnosti. Ukupan broj ruralnog stanovništva koji je sredinom provedbenog razdoblja imalo korist od poboljšanih usluga ili infrastrukture iznosio je 18,21 %. Provedbom projektnih aktivnosti do kraja 2025. godine dosegnuta je vrijednost CVP-a 20,03 % ruralnog stanovništva imalo korist od poboljšanih lokalnih temeljnih usluga³. Ukoliko razmatramo u potpunosti isplaćene projekte unutar svih mjera za koje su raspisani LAG natječaji, CVP pokazatelja iznosi 55,6 %. Sukladno tome, CVP-a do 2025. godine nije ostvarena.

Provedbom mjere 2.1.1. nije generirano niti jedno novootvoreno radno mjesto, dok su provedbom svih mjera LRS stvorena ukupno 2 radna mjesta.

Nedovoljno ostvarenje pokazatelja bilo je, između ostalog, posljedica činjenice da je dio korisnika odustao od provedbe odobrenih projekata, čime je smanjen planirani obujam ulaganja i teritorijalni doseg mjere. Uz to, ograničeni financijski kapaciteti mjere u odnosu na ambiciozno postavljene ciljeve dodatno su utjecali na slabiji ukupni obuhvat ruralnog stanovništva koje imaju korist od mjere 2.1.1., ali svih mjera LRS zajedno.

S evaluacijskog aspekta, mjera 2.1.1. ostvarila je lokalno značajne učinke u sredinama u kojima su projekti realizirani, ali nije postigla planiranu razinu djelotvornosti u pogledu ukupnog obuhvata stanovništva LAG-a. Teritorijalno je zamijećena slabija zastupljenost ulaganja u dijelove LAG-a koji imaju značajne razvojne poteškoće (npr. Općina Donji Kukuruzari i Općina Martinska Ves) što upućuje na potrebu za realnijim definiranjem CVP-a te odabirom projekata koji će imati snažniji učinak na lokalnu zajednicu.

---

³ Analizom lokacija provedbe projektnih aktivnosti unutar mjere 2.2.1., sukladno broju stanovnika prema Popisu stanovništva 2011., izračunat je doprinos pokazatelju prema sljedećim parametrima. Projekti „Ulaganje u opremanje Novog groblja Glina“ i „Rekonstrukcija i opremanje dvorane za sport i rekreaciju u naselju Lekenik, ispod tribina na nogometnom igralištu NK Lekenik, imaju učinak na ukupan broj stanovnika JLS-a, obzirom da se radi o središnjim infrastrukturnim objektima društvene, odnosno sportsko-rekreacijske namjene sa većim brojem lokalnog stanovništva koje ih može koristiti. Obzirom na lokalni karakter i obuhvat zahvata u prostoru, projekt „Vanjsko sportsko igralište“ u Općini Donji Kukuruzari, „Građenje i opremanje dječjeg igrališta u naselju Bukevje“ u Općini Orle, „Izgradnja pomoćnog nogometnog igrališta s umjetnom podlogom na ŠRC Vukovina“ u Gradu Velika Gorica, „Izgradnja tribine za nogometno igralište Budaševo“ u Gradu Sisku i „Dječje igralište Taborište na k.č.br. 654/1, k.o. Taborište“ u Gradu Petrinji izračunat je na temelju broja stanovnika naselja tj. bez utjecaja na cjelokupan prostor JLS-a.

8.2. Evaluacijska pitanja vezana uz ciljeve LRS i očekivane učinke

Evaluacijsko pitanje 1. U kojoj je mjeri dosadašnja provedba LRS LAG-a Zrinska gora-Turopolje odgovorila na identificirane razvojne potrebe LRS?

Provedba LRS LAG-a Zrinska gora-Turopolje 2014.-2020. (uključujući prijelazno razdoblje) samo je djelomično odgovorila na identificirane razvojne potrebe definirane izvornom LRS iz 2016. godine (V0). Pozitivni pomaci ostvareni su prvenstveno u području potpore poljoprivrednim gospodarstvima te u razvoju društvene infrastrukture. U tim segmentima provedene intervencije doprinijele su modernizaciji i jačanju dijela poljoprivrednog sektora te relativnom poboljšanju kvalitete života u ruralnim naseljima. Time su adresirane pojedine ključne potrebe vezane uz konkurentnost primarne proizvodnje i unaprjeđenje lokalnih uvjeta života na LAG području.

Međutim, širi razvojni ciljevi, osobito oni koji su se odnosili na gospodarsku diverzifikaciju područja LAG-a, razvoj dodatnih djelatnosti i snažnije aktiviranje ukupnog gospodarskog potencijala područja, nisu ostvareni u planiranom opsegu. Izostanak provedbe određenih tipova operacija predviđenih izvornom LRS-om ograničio je cjelovitost razvojnih učinaka i onemogućio potpunu odgovor na razvojne potrebe.

Slijedom navedenog, može se zaključiti da je provedba LRS-a djelomično odgovorila na identificirane razvojne potrebe – ostvareni su vidljivi rezultati u pojedinim područjima, ali ukupni razvojni učinak ostao je uži od planiranog, a dio inicijalnih strateških ciljeva nije realiziran.

Evaluacijsko pitanje 2. U kojoj je mjeri provedba LRS LAG-a Zrinska gora-Turopolje prepoznala razvojne potencijale navedene u LRS?

Uvidom u inicijalno odabrane tipove operacija (TO) i mjere (M) u početnoj verziji LRS (ukupno 8), utvrđeno je kako su isti u potpunosti prepoznali identificirane razvojne potencijale područja, uključujući prirodnu i kulturnu baštinu, mogućnosti razvoja turizma, jačanje poduzetničkih aktivnosti te potrebu za razvojem ljudskih kapaciteta. Strateški okvir u početnoj fazi bio je postavljen široko i integrirano, s ciljem postizanja uravnoteženog teritorijalnog razvoja i gospodarske diverzifikacije.

Međutim, izmjenama LRS-a tijekom razdoblja provedbe (ukupno 5), došlo je do sužavanja obuhvata planiranih intervencija, uslijed čega su prepoznati razvojni potencijali tek djelomično valorizirani. Posebno su izostale aktivnosti usmjerene na sustavniju valorizaciju prirodne i kulturne baštine, razvoj poduzetništva i turizma, nepoljoprivrednih djelatnosti i pomoći mladim poljoprivrednicima, te pružanje podrške cjeloživotnom učenju i jačanju kompetencija lokalnog stanovništva. Time je smanjen integrirani karakter provedbe i ograničen ukupni razvojni učinak strategije u odnosu na inicijalno postavljene ambicije.

Potrebno je naglasiti kako je LAG Zrinska gora-Turopolje nastojao ublažiti navedena ograničenja kroz dodatne aktivnosti i sudjelovanje u projektima financiranim iz drugih izvora, poput programa Erasmus+, Europskog socijalnog fonda (ESF) i drugih nacionalnih i međunarodnih inicijativa. Kroz takve projekte LAG je poticao razmjenu znanja, jačanje kapaciteta, edukacije i međunarodnu suradnju, čime je djelomično valorizirao razvojne potencijale koje nije bilo moguće u potpunosti obuhvatiti kroz smanjeni opseg tipova operacija unutar LRS-a.

Unatoč tim dodatnim naporima, može se zaključiti da su razvojni potencijali područja samo djelomično iskorišteni kroz provedbu LRS-a, pri čemu su izvanredne aktivnosti i projekti financirani iz drugih izvora

imali komplementarnu, ali ne i u potpunosti nadomjesnu ulogu u ostvarivanju izvorno definirane razvojne vizije.

Evaluacijsko pitanje 3. U kojoj je mjeri provedba LRS LAG-a Zrinska gora-Turopolje ostvarila viziju navedenu u LRS?

Vizija LRS LAG-a Zrinska gora-Turopolje glasi:

LAG Zrinska gora - Turopolje je područje koje postaje sve prepoznatljivije po ulaganju u gospodarski razvoj temeljen na sinergiji poljoprivrede i ruralnog turizma, a čiji se pozitivni učinci, uz paralelno ulaganje u jačanje kvalitete društvene infrastrukture, očituju u zadržavanju i povećanju broja stanovnika

Ostvarenje vizije planirano je provedbom ukupno 8 tipova operacija, distribuiranih u 8 prioriternih mjera i 2 strateška cilja iz odobrene LRS, međutim kroz provedena usklađenja i 5 izmjene LRS, ostala su 3 tipa operacija za postizanje vizije do 2025. uslijed ukidanja mjera i promjena u alociranim sredstvima. Potrebno je napomenuti kako navedena vizija ni u trenutku pisanja LRS, nije mogla biti u potpunosti ostvarena provedbom svih inicijalno odabranih 8 tipova operacije. S obzirom da LRS LAG-a Zrinska gora-Turopolje ne predstavlja opću razvojnu strategiju, već predstavlja alat za provedbu mjere 19 PRR-a na prostornom obuhvatu LAG-a Zrinska gora-Turopolje, viziju je bilo potrebno usmjeriti i prilagoditi zadanim tipovima operacije, kako sektorski, tako i prema planiranim rezultatima i ciljnim skupinama. U ovom kontekstu naglasak je bilo potrebno staviti na sektor poljoprivrede, turizam, ruralni razvoj, poboljšanje kvalitete života, aktivaciju ciljnih skupina i sl.

Nemogućnost potpunog ostvarivanja definirane vizije posebice dolazi do izražaja nakon provedenih izmjena LRS, naročito nakon izostanka provedbe tipova operacija (TO) i pripadajućih mjera LRS vezanih uz davanje potpora za pokretanje poslovanja mladim poljoprivrednicima, ulaganjima u pokretanje nepoljoprivrednih aktivnosti, razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti i turizma (uspostava i uređenje poučnih staza, vidikovaca i ostale manje infrastrukture) čijom bi se provedbom ostvario dio vizije o postizanju opće gospodarske razvijenosti i diverzifikacije gospodarstva LAG-a.

Unatoč nemogućnosti ostvarivanja navedene vizije kroz prioritne mjere i strateške ciljeve LRS, potrebno je napomenuti kako je stručna služba LAG-a viziju nastoji ostvariti sudjelovanjem u ostalim projektima i aktivnostima, neovisno o inicijalno namijenjenim sredstvima Mjere 19. Međutim provedba 57 projekata iz poljoprivrednog sektora neosporno je doprinijela razvoju poljoprivrede područja LAG-a, dok su realizirani projekti društvene infrastrukture donijeli određene pomake u razvoju područja LAG-a.

Uvažavajući objektivne okolnosti eksternog okruženja provedbe LRS, posebice nemogućnost slobodnog kreiranja tipova operacija u provedbi LRS i ograničenih financijskih kapaciteta, s ciljem ostvarivanja vizije u što većem obuhvatu, preporuka je daljnje uključivanje i sudjelovanje LAG-a i njegovih dionika u projekte i aktivnosti jačanja internih kapaciteta te promicanja razvojnih prioriteta.

Evaluacijsko pitanje 4. U kojoj mjeri je LRS uspjela poboljšati konkurentnost poljoprivrednog sektora?

Na temelju provedbe LAG natječaja u okviru LRS, može se zaključiti da je ukupno 57 isplaćenih projekata ostvarilo konkretan doprinos unaprjeđenju poljoprivrednog sektora na području LAG-a Zrinska gora-Turopolje, premda taj doprinos nije bio dovoljan da se na razini pokazatelja učinka ostvari planirano povećanje poljoprivredne djelatnosti mjerene brojem PG-a.

Prije svega, intervencije su omogućile tehničko-tehnološku obnovu i modernizaciju poljoprivrednih gospodarstava, što se posebno odnosi na mjere 1.1.1. kroz ulaganja u rekonstrukciju i modernizaciju proizvodnih kapaciteta. Međutim, važno je naglasiti da su ulaganja bila prvenstveno usmjerena na

nabavu i obnovu poljoprivredne mehanizacije i osnovne opreme, dok je u manjoj mjeri dolazilo do šire modernizacije poslovnih procesa. Time su korisnici povećali učinkovitost proizvodnih procesa, unaprijedili radne uvjete i podigli razinu tehničke opremljenosti, što predstavlja preduvjet za dugoročnu tržišnu održivost gospodarstava, ali ne nužno i za strukturnu transformaciju sektora.

Istodobno, mjera 1.1.3. snažno je poduprla stabilizaciju i razvoj malih PG-ova, koji čine temelj poljoprivredne strukture ruralnog područja. Kroz ovu mjeru osigurana su ulaganja u proizvodne resurse, ponajprije mehanizaciju, sitnu opremu i osnovna ulaganja u kapacitete, čime je povećana otpornost malih gospodarstava, kontinuitet proizvodnje i njihova sposobnost prilagodbe tržišnim uvjetima. Ulaganja su, također, u manjoj mjeri bila usmjerena na organizacijsku ili tržišnu modernizaciju poslovanja.

Sektorski gledano, isplaćeni projekti najviše su unaprijedili tradicionalne i dominantne proizvodne grane LAG područja. U mjeri 1.1.1. ulaganja su bila koncentrirana u ratarstvu i stočarstvu (po 6 projekata), uz dodatni doprinos sektoru voća i povrća (3 projekta), što upućuje na jačanje osnovnih proizvodnih kapaciteta i produktivnosti u ključnim granama. U mjeri 1.1.3. dodatno je potvrđena ta orijentacija, pri čemu je najveći broj projekata realiziran u stočarstvu (18) i voću i povrću (12), uz ratarstvo (8) i pčelarstvo (4). Takva struktura ulaganja potvrđuje da je LRS primarno djelovala kao instrument jačanja postojećih proizvodnih baza i tehničke opremljenosti gospodarstava, dok je doprinos diverzifikaciji proizvodnje i razvoju novih sektorskih niša (npr. vinogradarstva) bio ograničen.

Posebno važan kvalitativni učinak ovih 57 projekata očituje se u činjenici da je kroz provedene aktivnosti ostvareno 19 novih ili poboljšanih poljoprivrednih proizvoda na tržištu (5 u mjeri 1.1.1. i 14 u mjeri 1.1.3.). Iako su dominantno ulaganja bila tehničke naravi, dio projekata ipak je rezultirao unapređenjem proizvodnje, kvalitete i tržišne ponude. Sveukupno gledano, projekti su pridonijeli stabilizaciji i tehničkom jačanju poljoprivrednog sektora, ali je njihov učinak bio prije svega djelomičan, usmjeren na poboljšanje postojeće proizvodnje, a manje transformativan u smislu šire modernizacije poslovanja i povećanja ukupne poljoprivredne aktivnosti na razini područja.

Evaluacijsko pitanje 5. U kojoj mjeri je LRS uspjela osigurati održiv i ravnomjeran razvoj LAG područja, uključujući održavanje i stvaranje radnih mjesta?

Provedba LRS LAG-a Zrinska gora-Turopolje u vrlo je ograničenoj mjeri doprinijela održivom i ravnomjernom razvoju područja, osobito u segmentu stvaranja i održavanja radnih mjesta.

Ukupno su kroz provedbu svih mjera otvorena svega 2 nova radna mjesta – 1 unutar mjere 1.1.1. (TO 4.1.1.) i 1 unutar mjere 1.1.3. (TO 6.3.1.), dok provedbom mjere 2.1.1. (TO 7.4.1.) nije otvoreno niti jedno radno mjesto. S obzirom na trajanje provedbenog razdoblja i opseg raspoloživih sredstava, ovakav rezultat predstavlja vrlo nizak i gotovo zanemariv doprinos zapošljavanju na području LAG-a.

Takav ishod jasno ukazuje da LRS, u provedbenom smislu, nije uspjela ostvariti značajniji učinak na tržište rada niti doprinijeti ravnomjernom gospodarskom razvoju. Iako su ostvareni određeni pomaci u modernizaciji poljoprivrednih gospodarstava i unapređenju društvene infrastrukture, ti učinci nisu rezultirali stvaranjem novih radnih mjesta niti su generirali širi multiplicirajući gospodarski učinak.

Evaluacijsko pitanje 6. U kojoj mjeri je LRS uspjela osigurati održiv razvoj ruralnog područja kroz CLLD?

Prema analizi ostvarenja pokazatelja provedbe LRS u poglavlju 5. i 6. ove evaluacije, uzimajući u obzir ograničena sredstva namijenjena provedbi projekata suradnje i tekućih troškova, može se zaključiti da je LRS LAG-a Zrinska gora-Turopolje u određenoj mjeri doprinijela održivom razvoju ruralnog područja kroz primjenu CLLD pristupa.

LAG Zrinska gora-Turopolje sudjelovao je u projektima suradnje s drugim LAG-ovima, čiji su ciljevi uključivali razmjenu iskustava, jačanje kapaciteta lokalnih dionika, promociju lokalnih proizvoda te unaprjeđenje prepoznatljivosti ruralnog područja. Takvi projekti doprinijeli su povezivanju lokalnih aktera, razvoju mreža suradnje i prijenosu dobrih praksi, što predstavlja važnu dimenziju održivog teritorijalnog razvoja. Slijedom navedenog, može se ocijeniti da su pokazatelji vezani uz projekte suradnje ostvareni.

Od osnivanja, LAG Zrinska gora-Turopolje kontinuirano je ulagao u jačanje vlastitih administrativnih i stručnih kapaciteta, kao i u edukaciju članova i lokalnih dionika. U promatranom razdoblju zaposlenici LAG-a sudjelovali su na brojnim radionicama, edukacijama i stručnim usavršavanjima, a dio edukativnih aktivnosti organizirao je i sam LAG. Time su osnaženi institucionalni kapaciteti za kvalitetnu provedbu LRS-a te za pružanje stručne podrške korisnicima.

Zaposlenici LAG-a provodili su intenzivne aktivnosti animiranja, informiranja i promidžbe s ciljem poticanja lokalnih subjekata na prijavu projekata. Organizirane su radionice informiranja i promidžbe, kao i niz individualnih sastanaka sa zainteresiranim korisnicima. Ove aktivnosti rezultirale su prijavama i odobrenjem projekata na LAG natječaje, čime je potvrđena učinkovitost pristupa „odozdo prema gore“ i aktivne komunikacije s lokalnom zajednicom.

Udio sredstava utrošenih na animacijske aktivnosti bio je relativno nizak, budući da su ih u najvećoj mjeri provodili zaposlenici LAG-a, uz povremen angažman vanjskih stručnjaka, te su se aktivnosti odvijale u prostorima jedinica lokalne samouprave i ureda LAG-a, kao i u okviru lokalnih manifestacija. Pritom treba spomenuti kako su Ured LAG-a i njegova arhiva stradali u petrinjskom potresu 29.12.2020. godine što je znatno otežalo održavanje animacijskih aktivnosti i obavljanje tekućih poslova LAG-a.

Informativne, animacijske i savjetodavne aktivnosti LAG-a Zrinska gora-Turopolje pokazale su se uspješnim, što potvrđuju rezultati predstavljeni u godišnjim izvještajima LAG-a. Većina korisnika za LAG je saznala putem osobnog kontakta i preporuke, dok je manji dio informiran putem internetskih i službenih kanala.

Sveukupno gledano, LAG Zrinska gora-Turopolje kroz projekte suradnje, jačanje kapaciteta i intenzivne animacijske aktivnosti doprinio je održivosti lokalnog razvoja, unatoč financijskim i organizacijskim ograničenjima, te je osigurao funkcionalnu provedbu CLLD pristupa na svom području.

Evaluacijsko pitanje 7. U kojoj mjeri je LRS uspjela osigurati održiv i ravnomjeran razvoj LAG područja?

Provedbom mjere 2.1.1. LRS LAG-a Zrinska gora-Turopolje tek je djelomično ostvaren održiv i ravnomjeran razvoj lokalne infrastrukture i usluga.

Ukupno je isplaćeno 7 projekata, pri čemu je osigurana teritorijalna zastupljenost svih jedinica lokalne samouprave unutar LAG-a, s po jednim projektom u svakoj JLS., osim u Općini Martinska Ves. Međutim mrežni učinak na širu populaciju LAG-a je izostao jer se radi o manjim infrastrukturnim zahvatima (dječja igrališta, sportska igrališta i sl.), osim u slučaju opremanja novog groblja u Gradu Glini i rekonstrukcije i opremanja dvorane u Općini Lekenik od kojih korist ima stanovništvo promatranih JLS.

Projekti su usmjereni na prioritetne sektore, prvenstveno na unaprjeđenje društvene i komunalne infrastrukture (dječja igrališta, sportska igrališta i objekti, komunalni objekti i sl.). Time je osigurano ravnomjernije ulaganje na cijelom području LAG-a te su poboljšani uvjeti korištenja lokalnih sadržaja i

usluga, osobito za djecu i obitelji. Takva ulaganja imala su pozitivan učinak na kvalitetu života i stvaranje poticajnijeg okruženja za lokalno stanovništvo, što predstavlja važan preduvjet dugoročne održivosti i poboljšanja demografske slike ruralnog prostora.

Evaluacijsko pitanje 8. U kojoj mjeri i na koje načine je dosadašnja provedba LRS LAG-a Zrinska gora-Turopolje doprinijela inovacijama, zaštiti okoliša i klimatskim promjenama?

Inovacije

Provedbom projekata LRS LAG-a Zrinska gora-Turopolje kroz mjere 1.1.1. i 1.1.3. nije ostvaren značajniji inovacijski učinak u poljoprivrednom sektoru. Analiza isplaćenih projekata pokazuje da su ulaganja bila gotovo u potpunosti usmjerena na nabavu standardne poljoprivredne mehanizacije, priključnih strojeva i osnovne opreme, dok su elementi stvarne tehnološke, organizacijske ili tržišne inovacije bili minimalno zastupljeni. Iako su pojedini projekti uključivali određene oblike modernizacije, poput poboljšanja proizvodnih procesa ili uvođenja energetski učinkovitijih rješenja, takve aktivnosti ne predstavljaju inovaciju u užem smislu, već prije tehničko unapređenje postojećih kapaciteta. Slijedom navedenog, može se zaključiti da je LRS prvenstveno doprinijela stabilizaciji i operativnoj modernizaciji gospodarstava, dok je njezin doprinos razvoju inovativnih praksi, novih tehnologija ili novih tržišnih modela u poljoprivredi bio ograničen.

U pogledu društvene infrastrukture, provedbom projekata unutar mjere 2.1.1. LRS LAG-a Zrinska gora-Turopolje ostvaren je vidljiv, ali pretežito funkcionalan, a ne inovacijski učinak. Ulaganja su bila usmjerena na obnovu, rekonstrukciju i opremanje postojećih objekata i javnih prostora, čime je unaprijeđena dostupnost i kvaliteta lokalnih usluga te poboljšani uvjeti korištenja infrastrukture za stanovništvo, osobito djecu i obitelji.

Međutim, projekti nisu u značajnijoj mjeri uključivali inovativna rješenja u organizacijskom, tehnološkom ili programskom smislu (npr. nove modele upravljanja, digitalne usluge, integrirane društvene programe ili multifunkcionalne koncepte korištenja prostora). Stoga se može zaključiti da je doprinos LRS-a u ovom segmentu bio usmjeren prvenstveno na podizanje standarda i funkcionalnosti postojeće infrastrukture, dok je inovacijska dimenzija ostala ograničena.

Okoliš i ublažavanje klimatskih promjena

U okviru provedbe LRS LAG-a Zrinska gora-Turopolje doprinos horizontalnim ciljevima zaštite okoliša i klimatskih promjena bio je sustavno integriran kroz kriterije odabira projekata. Poseban naglasak stavljen je na bodovanje aktivnosti iz poslovnih planova koje imaju pozitivan utjecaj na okoliš, kao i na aktivnosti povezane s ekološkom proizvodnjom. Na taj se način poticalo usmjeravanje ulaganja prema održivijim oblicima poljoprivrede, očuvanju prirodnih resursa te smanjenju negativnih utjecaja na okoliš.

Dodatno, kroz kriterij bodovanja ulaganja u obnovljive izvore energije poticalo se uvođenje energetski učinkovitih rješenja, čime se doprinosilo smanjenju emisija stakleničkih plinova i jačanju klimatske otpornosti poljoprivrednih gospodarstava. U pojedinim projektima uvedeni su sustavi navodnjavanja, što predstavlja važan element prilagodbe klimatskim promjenama, osobito u uvjetima sve češćih sušnih razdoblja i izraženih klimatskih ekstrema. Uvođenjem navodnjavanja povećavala se stabilnost prinosa i otpornost proizvodnje, uz racionalnije i učinkovitije upravljanje vodnim resursima.

Pojedini korisnici ugradili su i solarne sustave za proizvodnju električne energije, čime su dodatno smanjili ovisnost o konvencionalnim izvorima energije, smanjili operativne troškove te pridonijeli smanjenju emisija CO₂. Time su projekti LAG-a Zrinska gora–Turopolje konkretno doprinijeli prelasku na niskougljično i klimatski otpornije gospodarstvo na lokalnoj razini.

Obzirom na to da se značajan dio područja LAG-a nalazi unutar ekološke mreže NATURA 2000 (uključujući Donju Posavinu, Lonjsko polje, Zrinsku goru, Odransko polje i riječna područja Save i Kupe i dr.), provedba projekata odvijala se u prostoru visoke ekološke vrijednosti i osjetljivosti. Iako ulaganja na području NATURA 2000 nisu bila posebno bodovana, njihova realizacija podrazumijevala je poštivanje propisa zaštite prirode i očuvanja staništa, čime se osiguravala usklađenost razvojnih aktivnosti s ciljevima očuvanja bioraznolikosti.

Evaluacijsko pitanje 9. U kojoj mjeri je mehanizam provedbe osigurao primjenu metode LEADER na lokalnoj razini?

LAG je krajem 2023. godine imao je ukupno 118 članova, pri čemu je najveći udio predstavnika gospodarskog sektora (61 član, odnosno 48,0 %), zatim civilnog sektora (50 članova, odnosno 39,4 %), dok predstavnici javnog sektora čine 16 članova, odnosno 12,6 %. Što se tiče spolne strukture, u ukupnom članstvu je bilo 68 muškaraca (57,7 %) i 50 žena (42,3 %).

Struktura Upravnog odbora (UO), koji broji 9 članova, također pokazuje sektorsku uravnoteženost. U UO-u su zastupljena 4 predstavnika gospodarskog sektora (44,4 %), 3 predstavnika civilnog sektora (33,3 %) i 2 predstavnika javnog sektora (22,2 %).

Do kraja 2023. godine LAG je uspješno proveo 11 LAG natječaja, zaprimio 169 prijava projekata, odabrao 88 projekata od čega je na kraju isplaćeno 64 projekta u iznosu 1.297.538,00 €.

Temeljem svih prethodno iznesenih činjenica, zaključuje se da je mehanizam provedbe, iako u nekim segmentima dosta ograničavajući, osigurao primjenu metode LEADER na lokalnoj razini.

LAG Zrinska gora-Turopolje je bio uspješan u provedbi LRS zahvaljujući velikoj potpori zajednice i JLS-ova te ljudskim resursima i kontinuitetu u radu. Dobro je umrežen s lokalnim potpornim institucijama, jedinicama lokalne i područne samouprave (Zagrebačka županija i Sisačko-moslavačka županija), pa nije imao problema s promidžbom na lokalnoj razini. U pogledu vidljivosti i promidžbe koristio je lokalne manifestacije, aktivno ažurirao svoju web stranicu i profil na Facebooku putem kojih je dijelio i razmjenjivao informacije sa lokalnom zajednicom.

9. Zaključci provedbe LRS LAG-a Zrinska gora -Turopolje

Završna evaluacija provedbe LRS LAG-a Zrinska gora-Turopolje za razdoblje 2014.-2020. upućuje na to da je ostvarena uspješno, namjenski i s vrlo dobrim razvojnim rezultatima. Unatoč zahtjevnom institucionalnom okviru, čestim izmjenama programskih pravila te ograničenim organizacijskim i financijskim kapacitetima, provedba LRS-a pokazala je zadovoljavajuću razinu učinkovitosti i prilagodljivosti.

Analiza svih podmjera Mjere 19 (19.1., 19.2., 19.3. i 19.4.) potvrđuje da je LAG tijekom cijelog programskog razdoblja imao ključnu ulogu u poticanju i koordinaciji lokalnog razvoja. Njegovo djelovanje pritom nije bilo ograničeno isključivo na provedbu administrativnih zadataka i ugovorima o provedbi, već je obuhvaćalo aktivno oblikovanje razvojnih procesa, animaciju lokalnih dionika i povezivanje različitih sektora unutar lokalne zajednice.

Ključni zaključci ex post evaluacije su sljedeći:

Financijska realizacija LRS

Ukupna iskorištenost sredstava Mjere 19 iznosila je iznad 90 % na razini cijele strategije, pri čemu su podmjere 19.1.19.3. i 19.4. ostvarile iznimno visoku stopu realizacije (gotovo 100 %). Međutim, unutar mjere 19.2. konačna isplaćena sredstva u iznosu od 1.297.538,00 € predstavljaju 79,7 % raspoložive alokacije podmjere 19.2, što ukazuje na vrlo dobru stopu financijske realizacije LRS-a. Neiskorišteni dio sredstava rezultat je pojedinačnih odustajanja korisnika i administrativnih korekcija od strane APPRRR-a, za koje je izvršeno plaćanje, ali je pokrenut postupak povrata djelomično isplaćenih sredstava.

Izravni i mjerljivi razvojni učinci na lokalnu zajednicu

Provedbom podmjere 19.2. na području LAG-a Zrinska gora-Turopolje isplaćena su 64 projekta krajnjim korisnicima, uključujući poljoprivredna gospodarstva i jedinice lokalne samouprave s područja LAG-a. Provedeni projekti rezultirali su modernizacijom poljoprivredne proizvodnje, jačanjem konkurentnosti OPG-ova, unapređenjem društvene infrastrukture te povećanjem kvalitete života stanovništva na većem dijelu područja LAG-a.

Teritorijalna neravnomjernost ulaganja kroz Podmjeru 19.2.

LRS je provedena na području svih 8 JLS-ova, pri čemu su koristi od ulaganja osjetili stanovnici svih JLS-a. Iako je dio projektnih aktivnosti vezanih uz društvenu infrastrukturu imao lokalni učinak gdje nije ostvaren pokazatelj obuhvata ruralnog stanovništva poboljšanom infrastrukturom obzirom da je samo 20,03 % stanovništva imalo direktne koristi od mjere provedbe mjere.2.1.1. Međutim, ulaganjima u 57 PG-a unutar mjere 1.1.1. i 1.1.3. ostvaren je jači teritorijalni utjecaj, obzirom da su se ulaganja odvijala u ukupno 46 naselja koja zajedno imaju 41 931 stanovnika, odnosno ukupnog 44,8 % stanovništva LAG-a. Najveći broj projekata potpore PG-ima evidentiran je na području Grada Petrinje ukupno 26,3 % i Grada Velike Gorice (19,3 %), a najmanji u slabije razvijenim općinama – Donji Kukuruzari (1,8 %) i Martinska Ves (3,5 %). Ukupni utjecaj isplaćenih projekata na razini cijele Podmjere 19.2. imao je utjecaj na 55,6 % stanovnika LAG-a.

Snažna dodana vrijednost kroz projekte suradnje (Podmjera 19.3.)

Iako su projekti suradnje bili financijski skromnijeg opsega, njihova dodana vrijednost bila je izrazito značajna. Provedbom dva projekta suradnje ostvaren je snažan kvalitativni učinak, osobito u pogledu jačanja stručnih i organizacijskih kapaciteta LAG tima, razmjene znanja i iskustava te uspostave partnerskih odnosa s drugim LAG-ovima. Sudjelovanje u projektima suradnje doprinijelo je većoj prepoznatljivosti područja LAG-a te potvrdilo sposobnost LAG-a da, osim učinkovitim upravljanjem sredstvima, aktivno sudjeluje kao nositelj i partner u zahtjevnijim razvojnim projektima.

Uloga podmjere 19.4.

Evaluacijska analiza potvrđuje da je podmjera 19.4. predstavljala nužan preduvjet za provedbu svih ostalih podmjera unutar Mjere 19. Ograničen broj zaposlenika istodobno je bio uključen u provedbu operativnih i administrativnih zadataka, aktivnosti animacije i edukacije, provođenje kontrola na terenu te realizaciju projekata suradnje i drugih EU projekata izvan LEADER/CLLD programa. Sve navedene aktivnosti dodatno su bile otežane posljedicama potresa u Petrinji te pandemije bolesti COVID-19, što je značajno povećalo opterećenje ljudskih i organizacijskih kapaciteta.

Takav opseg paralelnih aktivnosti jasno ukazuje da je podmjera 19.4. imala važnu ulogu osiguravanju funkcionalnosti, prilagodljivosti i kontinuiteta rada LAG-a tijekom cijelog razdoblja provedbe LRS.

Nerazmjer između opsega rada i dostupnih resursa

Iako su ostvareni rezultati provedbe LRS LAG-a Zrinska gora-Turopolje ocijenjeni kao vrlo dobri, evaluacija ukazuje na postojanje strukturnog izazova vezanog uz odnos između opsega aktivnosti i raspoloživih resursa. Planirani broj projekata, razina administrativnih obveza i intenzitet animacijskih aktivnosti u velikoj su mjeri ostvareni, no dostupni ljudski i financijski resursi za operativne troškove ostali su ograničeni tijekom cijelog programskog razdoblja.

U takvim okolnostima, poseban izazov predstavljalo je odustajanje dijela korisnika od provedbe ili nastavka projektnih aktivnosti, što je dijelom povezano s administrativnom zahtjevnosću postupaka, ograničenim kapacitetima korisnika te izvanrednim okolnostima koje su utjecale na provedbu projekata. Unatoč tim izazovima, ukupni rezultati potvrđuju da je LAG uspješno ostvario ciljeve LRS-a i osigurao zadovoljavajući razvojni učinak na području djelovanja.

Uloga Podmjere 19.1. u osiguravanju kontinuiteta LEADER/CLLD pristupa

Tijekom korištenja podmjere 19.1. u fazi pripreme LRS za razdoblje 2014.-2020. godine osigurana je visoka razina kvalitete strateškog planiranja, učinkovit prijenos znanja, suradnja ključnih dionika te institucionalna stabilnost LAG-a. U prijelaznom razdoblju osigurana su i sredstva za izradu nove LRS za razdoblje 2023.-2027. godine, čime je osiguran kontinuitet strateškog djelovanja i pravodobna priprema za novo programsko razdoblje u okviru Strateškog plana Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023.-2027. Time su stvoreni preduvjeti za definiranje i provedbu Intervencije 77.06. – Potpora LEADER (CLLD) pristupu, kao ključnog instrumenta teritorijalnog razvoja u novom razdoblju provedbe kroz provedbu natječaja u intervencijama odabranim u novoj LRS LAG Zrinska gora-Turopolje 2023.-2027.

10. Završna evaluacijska ocjena provedbe LRS LAG-a Zrinska gora-Turopolje

Završna evaluacija (ex-post) provedbe LRS LAG-a Zrinska gora-Turopolje za razdoblje 2014.-2020. pokazuje da je LAG u razdoblju njezine provedbe ostvario vrlo dobre rezultate u pogledu relevantnosti, koherentnosti, učinkovitosti, djelotvornosti, učinkovitosti i održivosti te ukupnog razvojnog učinka LEADER/CLLD pristupa, uz istodobno izrazito visoko organizacijsko i operativno opterećenje.

Provedba LRS-a odvijala se u složenom institucionalnom i administrativnom okviru, obilježenom postupnim uspostavljanjem LEADER/CLLD sustava u Republici Hrvatskoj, čestim izmjenama provedbenih pravila APPRRR-a, višegodišnjim prijelaznim razdobljem, odnosno produženim trajanjem programskog razdoblja. Pandemija koronavirusa COVID-19 i potres u Petrinji 29.prosinca 2020. godine dodatno su otežali provedbu LRS u drugoj polovici provedbenog razdoblja.

Unatoč navedenim okolnostima, LAG Zrinska gora-Turopolje osigurao je kontinuiranu, stabilnu i pravodobnu provedbu svih podmjera Mjere 19. Cjelokupna provedba LAG natječaja u okviru podmjere 19.2. završena je i predana u sustav APPRRR-a do predviđenog roka završetka programskog razdoblja.

U 2022. godini raspisan je posljednji 12.LAG natječaj, dok je do kraja 2024. godine dovršen posljednji projekt suradnje u okviru podmjere 19.3., čime je programsko razdoblje u suštinskom smislu zaključeno, ali ne i potpuna isplata sredstava korisnicima.

Financijska realizacija LRS-a tijekom cijelog razdoblja provedbe potvrđuje vrlo dobru razinu uspješnosti provedbe:

- podmjera 19.1. 100 % iskorištenosti alokacije
- podmjera 19.2. 79,7 % iskorištenosti alokacije,
- podmjera 19.3. 99,99 % iskorištenosti alokacije,
- podmjera 19.4. u iznosu 100 % iskorištenosti alokacije

Kako je navedeno na početku ovog Izvještaja svrha sustava za praćenje i evaluaciju je prezentirati postignuća provedbe LRS i procijeniti utjecaj, učinkovitost, djelotvornost i relevantnost poduzetih intervencija na području koje pokriva LAG Zrinska gora-Turopolje.

S obzirom na to da je LAG Zrinska gora-Turopolje, kao i ostali LAG-ovi u Republici Hrvatskoj, raspolagao ograničenim financijskim sredstvima, ukupni financijski utjecaj provedbe LRS-a na razini cijelog područja objektivno je bio ograničen. Međutim, struktura odabranih projekata pokazuje da su sredstva usmjerena ponajprije na razvoj malih poljoprivrednih gospodarstava te na unaprjeđenje društvene infrastrukture. Upravo ta područja imaju ključnu ulogu u očuvanju gospodarske aktivnosti, stabilnosti ruralnih zajednica i kvalitete života na području LAG-a.

Posebno je važno istaknuti dodanu vrijednost LEADER/CLLD pristupa koja nadilazi isključivo financijski aspekt. Putem LAG-a osigurana je teritorijalno uravnoteženija raspodjela sredstava, jačani su lokalni kapaciteti te je poticana aktivna uključenost različitih dionika u procese planiranja i provedbe razvoja. LAG Zrinska gora-Turopolje povremeno je angažirao lokalne stručnjake, ulagao u jačanje administrativnih i stručnih kompetencija te djelovao kao središnja točka informiranja i povezivanja na LAG području.

Važan element **utjecaja** bila je i suradnja s JLS-a te umrežavanje javnog, civilnog i gospodarskog sektora. Kroz participativni pristup u izradi i provedbi LRS-a osigurana je uključenost lokalne zajednice, čime je ojačan osjećaj vlasništva nad razvojnim procesima. Sve navedeno upućuje na zaključak da je, unatoč ograničenim financijskim sredstvima, ukupni razvojni utjecaj LRS-a na području LAG-a Zrinska gora-Turopolje bio značajan, osobito u pogledu poticanja lokalne inicijative, jačanja kapaciteta i održivosti ruralnog prostora.

Učinkovitost pokazuje odnos između iskorištenih resursa i postignutih rezultata pri ispunjavanju cilja. Učinkovitost se odnosi na pitanje o tome je li se istim sredstvima moglo ostvariti više učinaka odnosno jesu li se isti učinci mogli ostvariti s nižim troškovima.

Učinkovitost upravljanja provedbom LRS, u segmentu u kojem je LAG Zrinska gora-Turopolje imao utjecaja, bila je zadovoljavajuća.

LAG Zrinska gora-Turopolje je u razdoblju provedbe LRS zapošljavao u prosjeku 3 djelatnika, što je optimalan broj za rad Ureda LAG-a i svih aktivnosti koje je u LAG-u trebaju provesti. Sredstva utrošena za tekuće troškove iz podmjere 19.4. odnosila su se najvećim dijelom na plaće zaposlenika i njihovo usavršavanje, odnosno na jačanje kapaciteta ureda LAG-a. U LAG-u Zrinska gora-Turopolje nije bilo značajnijih fluktuacija kadrova te je u tom pogledu osiguran zadovoljavajući broj djelatnika za izvršavanje svih zadaća iz djelokruga LAG-a.

Stečena znanja i iskustva zaposlenici su koristili u svakodnevnom radu te pružali savjetodavnu potporu svim subjektima koji djeluju na području LAG-a. Proveden je veliki broj animacijskih aktivnosti što je rezultiralo vrlo dobrom provedbom LRS. Za animacijske aktivnosti nije bilo troškova, jer su se koristili prostori JLS-ova s područja LAG-a i ured LAG-a, a zaposlenici LAG-a su prethodno stekli dovoljno znanja, pa nije bilo potrebno angažiranje dodatnih vanjskih stručnjaka u većem obujmu.

Važan dio rada LAG-a Zrinska gora-Turopolje je Upravni odbor, odnosno njegovi članovi. Nisu svi jednako aktivni, ali su uvijek na raspolaganju kad je potrebno. To su osobe koje imaju ugled u zajednici i preuzeli su odgovornost za rad LAG-a, a njihov ugled doprinio je ugledu LAG-a. Stoga su važan dio rada LAG-a, njegove prepoznatljivosti i povjerenja lokalne zajednice. U radu LAG-a aktivno su sudjelovali i članovi Skupštine, njih 118 iz različitih sektora.

Djelotvornost ocjenjuje mjeru u kojoj su postignuti ciljevi intervencije. Pokazatelj djelotvornosti povezuje pokazatelje ostvarenja, rezultata ili učinka s kvantificiranim ciljem. U odnosu na posljednju verziju LRS iz 2023. godine (V5) ostvareni su pokazatelji ishoda, dok su na razini specifičnih ciljeva definiranih LRS pokazatelji učinka ostali većinom djelomično neostvareni.

Opis ciljeva LRS prikazan je kroz različite analize u prethodnim poglavljima, a temeljem odgovora na evaluacijska pitanja, u ovoj fazi zaključujemo da je provedba LRS bila djelomično djelotvorna.

Provedba LRS uspjela je će poboljšati konkurentnost poljoprivrednog sektora te djelomično osigurala održiv i ravnomjeran razvoj LAG područja, s ograničenim stvaranjem novih radnih mjesta, dok je održivi razvoj ruralnog područja kroz CLLD u potpunosti osiguran.

Relevantnost ocjenjuje u kojoj mjeri su ciljevi intervencije odnose na potrebe, probleme i pitanja. Pitanja relevantnosti osobito su bila važna kod pripreme LRS, odnosno opravdanja postavljenih ciljeva. Potrebe područja LAG-a bile su velike, a sredstva za provedbu LRS relativno mala. Stoga se LRS inicijalno usmjerila na 2 specifična cilja, 3 prioriteta i 8 mjera, pri čemu se od njih moralo odustati prvenstveno zbog

nemogućnosti zadovoljavanja pojedinih kriterija prihvatljivosti u međuvremenu postavljenih na nacionalnog razini. Inicijalno postavljeni pokazatelji provedbe LRS morali su se izmijeniti, odnosno prilagoditi novim okolnostima.

Postupkom evaluacije LRS tijekom cijelog razdoblja provedbe utvrđeno je kako je posljednja LRS iz 2023. godine (5.izmjena) odražavala postojeće i realne razvojne potrebe područja LAG-a promatrajući s aspekta same strukture dokumenta i strateškog okvira s utvrđenim razvojnim ciljevima i prioritetima. Tako definirani pokazatelji su temeljeni na ciljevima LRS u skladu s potrebama područja i logikom intervencije LRS. Dosljednost logike intervencije LRS potvrđena je odgovorima na evaluacijska pitanja te se na pitanje jesu li financirani projekti u skladu s potrebama područja LAG-a Zrinska gora-Turopolje, vrlo jasno može odgovoriti da jesu.

Dodatno, može se utvrditi da, iako je bila ograničena, provedba projekata u okviru LRS-a bila je korisna za korisnike potpora jer je doprinijela razvoju i modernizaciji poljoprivrede na području LAG-a. Povećanje poljoprivredne proizvodnje definiran kao specifični pokazatelj učinka SC 1 LRS LAG-a postavljen je preoptimistično u odnosu na razvojne probleme s kojima se područje LAG-a susreće. U tom pogledu došlo je do pada poljoprivredne proizvodnje na području LAG-a te u tom pogledu nije ostvareno povećanje poljoprivredne proizvodnje u odnosu na godinu prije početka provedbe LRS u iznosu 10 %, dok pokazatelj učinka na razini SC 2 u smislu postizanja 70 % stanovništva koje ima pristup poboljšanoj društvenoj infrastrukturi, također nije postignut u potpunosti.

Evaluacija potvrđuje da je LEADER/CLLD pristup na području LAG-a Zrinska gora- Turopolje u potpunosti zaživio u praksi, ne samo kroz financiranje projekata krajnjih korisnika, već i kroz:

- pretežitu teritorijalnu ravnomjernost ulaganja,
- vrlo visok stupanj uključenosti lokalnog stanovništva,
- razvoj lokalnih partnerstava,
- poštivanje horizontalnih ciljeva u pogledu razvoju inovacija, zaštiti okoliša te prilagodbi i ublažavanju klimatskih promjena,
- zadovoljavajuće, vidljive i dugoročne učinke na kvalitetu života na LAG području

Posebna dodana vrijednost LAG-a očitovala se u njegovoj ulozi razvojnog aktera koji nadilazi minimalne ugovorne obveze. Provedba brojnih projekata izvan LEADER/CLLD okvira (IPA, ESF, Erasmus+, nacionalni programi) izravno je doprinijela ostvarenju ciljeva LRS- a te dodatno ojačala kapacitete lokalnih dionika i samog LAG-a. Time je LAG Zrinska Gora-Turopolje praktično demonstrirao potencijal korištenja više fondova i integriranog lokalnog razvoja.

Rezultati podmjere 19.1. i izrada nove LRS za razdoblje 2023.-2027., putem postojećih i novih intervencija, dodatno potvrđuju stratešku zrelost LAG-a, sposobnost učenja iz prethodnog razdoblja te kvalitetan prijenos iskustava u novo programsko razdoblje (Intervencija 77.06.).

Zaključno, evaluacija provedbe LRS-a 2014.-2020. pokazuje da je LAG Zrinska gora-Turopolje:

- postigao vrlo dobru razinu financijske i provedbene učinkovitosti,
- proveo LRS pravodobno i iznad očekivanih rokova,
- ostvario zadovoljavajuće i mjerljive razvojne učinke,
- te razvio zadovoljavajuće institucionalne i ljudske kapacitete za buduće razdoblje.

Rezultati provedbe LRS-a ukazuju na to da se LAG Zrinska gora-Turopolje u promatranom razdoblju razvio u relevantnog i utjecajnog lokalnog razvojnog aktera. Njegova uloga ne svodi se isključivo na administrativnu provedbu programa, već obuhvaća proaktivno umrežavanje dionika, jačanje međusektorske suradnje te poticanje održivog i dugoročnog razvoja zajednice kroz primjenu CLLD/LEADER pristupa.

